

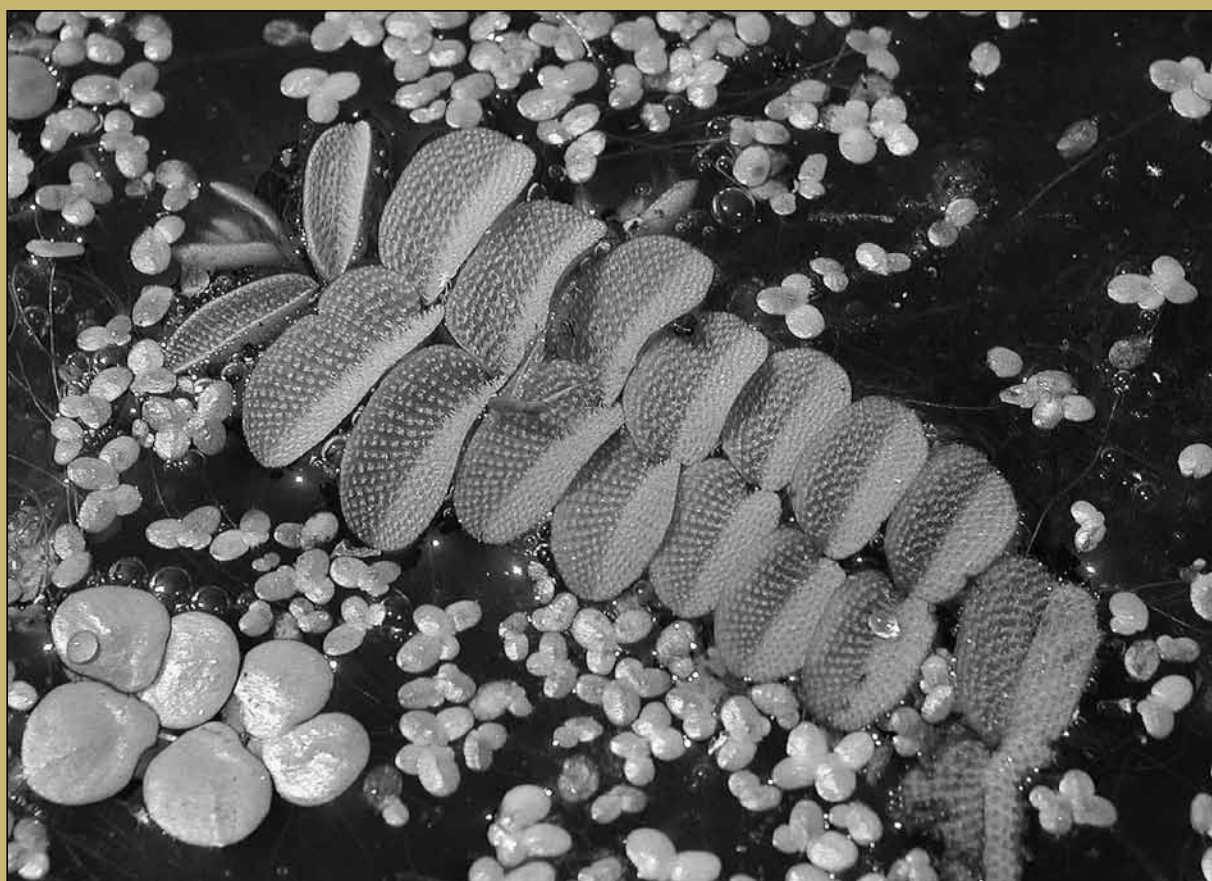
2/2013

16. ročník

cena 40 Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Břidlicové haldy – fenomén Vítkovska

Bílovka – příběh jedné revitalizace...

Po stopách gardových tankistů

Malíř Oldřich Kittrich

Zámecký park v Odrách

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

www.casopispoodri.cz

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková, MVDr. Kateřina Křenková, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Oblá 11, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Oftis, Ostrava

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR, registrační číslo: MK ČR E 12812

ISSN 1803-2338

Vychází 2 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 40 Kč, předplatné: 80 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XVI. ročník, č. 2/2013

Titulní strana obálky: Vzácná vodní kapradinka nepukalka plovoucí (*Salvinia natans*) je v CHKO Poodří ještě poměrně častá (Foto Radim Jarošek).

Tato strana: Páchník hnědý (*Osmoderma barnabita*). Foto Petr Kočárek.

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000 Kč, A5 – 5000 Kč, A6 – 2500 Kč
Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Stará Bělá, Stará Ves nad Ondřejnicí, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry.
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné.

Obsah

Dřevokazné houby Poodří – část I.	4	Po stopách gardových tankistů – pustějovský tank IS-2m	55
Helena Deckerová		Petr Bartošik	
Páchník hnědý v severní části Poodří	11	Major Josef Vašica – zapomenutý voják	59
Petr Kočárek, Radim Jarošek		Petr Bartošik	
Břidlicové haldy – fenomén Vítkovska	15	Nález jedné ID známky a příběh českého zákopníka	61
Zdeněk Majkus		Petr Bartošik	
Rybníky po dvou letech	19	Návrat do vlasti svých předků	62
Věra Koutecká		– osídlení okresů Bílovec a Nový Jičín	
Bílovka – příběh jedné revitalizace...	21	Volyňští Češi (II. část)	
Petr Birklen, Radim Jarošek		Josef Kubový	
Ranošov (Říka, Nové Sady,	28	Místa k zamyšlení – výstup na Hrb	69
Nové Prusinovice; Neuhäuser, Neu Prussinowitz,		Radim Jarošek	
Ranossow, Prussinowitz). Sakrální památky		Péče o studánky v okolí Oder – poslední studánka?	72
Jana Krejčová		Květoslav Wiltsch	
Lev oděný v purpuru	33	Zámecký park v Odrách	75
Radek Polách, Jaroslav Zezulčík		Jana Kelarová, Petr Lelek	
Lydie Romanská – básnířka Poodří	36	Region Poodří v roce 2013	84
Radim Jarošek		Kateřina Křenková	
Malíř Oldřich Kittrich	41	Počasi v roce 2013	86
Radim Jarošek		Petr Dobeš, Ladislav Rošlapil	

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

přijměte pozvání na vlastivědné toulky Poodřím prostřednictvím dalšího čísla časopisu. Zavítáme na Libavou do bývalé obce Ranošova, na Vítkovsku se seznámíme s haldami zaniklých břidlicových dolů, dočteme se o osudech volyňských Čechů i událostmi na konci 2. světové války v Pustějově a Suchdole nad Odrou, představíme revitalizaci říčky Bílovky, obnovu zámeckého parku v Odrách. Nechybí ani medailonky několika osobností.

Věříme, že vás potěší i verše a rozsáhlejší, osmistránková barevná příloha.

- redakce

Dřevokazné houby Poodří – část I.

Helena Deckerová (text a foto)

Když se řekne dřevokazné houby, každý si většinou představí choroše na kmenech stromů, nanejvýš si ještě vzpomene na václavku. Ovšem paleta hub, které dokážou osídlit svým podhoubím dřevo a tvořit na něm plodnice, je podstatně větší. Skalní houbaři chodí na „vánoční houbu“ penízovku sametonohou, milují voňavou opešku měnlivou, nedají dopustit na hlívu ústřičnou, fajnšmekři přísahají na trsnatec lupenitý nebo choroš oříš, po ochucení se dá konzumovat i mladý sírovec žlutooranžový. Dřevokazné houby však mají v přírodě i jiné poslání, než jen sloužit za potravu lidem, hmyzu, plžům či hlodavcům.

Málokdo například ví, že jedině houby dokážou rozložit dřevo až na humus. Jsou proto důležité pro zachování koloběhu živin v přírodě. Dřevokazné houby můžeme rozdělit na dvě skupiny: houby parazitické a saprofytické. Parazitické napadají oslabené stromy a keře, cizopasí na nich a čerpají z nich živiny, dokud tito nedobrovolní hostitelé neodumřou. Saprofytické dřevokazné houby rozkládají mrtvé dřevo a starají se tak o „úklid“ mrtvých větví v korunách stromů i na zemi, pařezů, padlých kmenů i stojících pahýlů. Bez této záslužné činnosti hub by se naše lesy brzy staly neprostupným územím plným nerozloženého dřeva navrstveného na sebe. Je třeba ještě zmínit, že mnohé parazitické houby dokážou pokračovat v růstu i na odumřelé dřevinně, zatímco houby saprotrofní neboli hniložijné se mohou výjimečně stát i parazity. A ještě důležitá informace – existují dva základní druhy hniloby dřeva způsobené dřevokaznými houbami: červená a bílá. Nebezpečnější je hniloba červená, kdy ve dřevu zůstává jen ligninová výplň, dřevo se kostkovitě rozpadá a ztrácí jakoukoli soudržnost. U bílé hniloby zůstávají ve dřevu jeho stavební kameny celulóza a hemicelulóza, které zabezpečují (byť sníženou) odolnost proti rozlomení. Tolik k teorii, která jak známo, je šedá...

Kolem řeky Odry se rozkládají v některých místech velmi krásné lesy. V nivě jsou to lesy lužní, které jsou při zvýšeném stavu vody zaplavovány. Dále od řeky, na terasách, pahorcích a také v Oderských vrších, se nacházejí běžné hospodářské lesy, listnaté, jehličnaté i smíšené. Některé partie starších dubohabřin, lipových doubrav, bučin, dokonce i jedlín jsou velmi cenné. Ve všech těchto lesích se můžeme setkat s dřevokaznými houbami.

Houby parazitické

Těch kupodivu není mnoho druhů, ovšem při masivním výskytu mohou les velmi poškodit. K obávaným parazitům v hospodářských lesích patří **václavka**. Ta dokáže napadnout živé oslabené stromy i přes neporušený kořenový systém.

V nižších polohách Poodří je nejhojnější **václavka hlíznatá** (*Armillaria gallica*). V polohách nad 600 m n. m. nebo ve žlebech, tedy ponejvíce v Oderských vrších, se vyskytuje velmi podobná **václavka cibulkoťřenná** (*Armillaria cepistipes*). Obě parazitují jak na listnáčích, tak na jehličnanech. Třetím druhem je **václavka smrková** (*Armillaria ostoyae*) cizopasící většinou na jehličnanech. Nejvzácnějšími druhy václavek zaznamenanými ojedinele na Ostravsku jsou **václavka obecná** (*Armillaria mellea*) a **václavka bezprstenná** (*Armillaria socialis*) které jsou známy spíše z jižní Moravy. Posledně jmenovaná houba je zařazena do Červeného seznamu hub ČR. Václavka je úspěšným parazitem proto, že se dokáže šířit více způsoby. Kromě běžného osidlování dřeva podhoubím a výtrusy se šíří ještě rhizomorfy, což jsou černé tuhé provazce, kterými houba postupuje pod kůrou stromu až do jeho koruny.

Provazovité rhizomorfy václavky pod kůrou habru. Přírodní rezervace Polanský les.

Václavka dokázala svoji odolnost po katastrofální povodni v červenci roku 1997, kdy bylo do Poodří připraveno obrovské množství dřeva. Na podzim nebylo v celé oblasti po houbách ani památky, ale václavka plodila naprosto všude. Po 16 letech od „potopy“ je václavka v lesích celého Poodří

stále hodně rozšířená a likviduje zejména smrčiny. Boj proti ní se vyhrát nedá, protože stromy jsou oslabeny extrémně horkými a suchými léty, čehož václavka dovede plně využít.

Skupinu kořenových parazitů zahájíme nebezpečným parazitem **kořenovníkem vrstevnatým** (*Heterobasidion annosum*), který je rozšířen hlavně v hospodářských lesích na jehličnanech, opět zejména na smrku. Tato houba byla v poslední době nalezena i na listnáčích, dokonce na jabloni. Kořenovník napadá poraněné báze stromů a intenzivní hnilobou rozkládá kořeny. Strom pak rychle odumírá. Kořeny dubů, buků, méně často i jiných listnatých dřevin, napadá mohutný choroš **trsnatec obrovský** (*Meripilus giganteus*).

Podobný druh s drobnějšími a četnějšími lupeny napadá báze dubů. Je to jedlý, kořenitě vonící **trsnatec lupenitý** (*Grifola frondosa*), foto v barevné příloze. Tento vzácnější druh roste v lužních lesích pod mohutnými duby a každoročně budí svými rozměry rozruch na výstavách hub. Jde o houbu zařazenou do Červeného seznamu vyšších hub ČR.

Ještě vzácnější **choroš oříš** (*Polyporus umbellatus*) byl v Poodří zaznamenán pouze jednou, taktéž pod dubem. Je hodně podobný předchozímu druhu, ale má nad svou mohutnou plodnici rozprostřeny oválné kloboučky na tenkých nožkách jako malé

deštníčky. Jeho druhové jméno nelže, chuť má opravdu oříškovou. Jedlý a velmi chutný je i další cizopasník – **kotrč kadeřavý** (*Sparassis crispa*), foto v barevné příloze. Můžeme ho objevit u báze živých borovic, spíše však na borových pařezech. Výjimečně napadá i modřín. Mohutnější světlejší plodnice má vzácnější **kotrč Němcův** (*Sparassis nemecii*) s výskytem pod jedlemi, méně pod smrkem a zcela výjimečně pod modřínem. Nalezen byl v jedlinách na horním toku Odry. Fantomem našich lesů, kterého se již po léta snaží mykologové vypátrat, je třetí do mariáše – **kotrč štěrbákový** (*Sparassis laminosa*). Ten by měl růst pod listnáči, hlavně pod duby. Ačkoli se někteří návštěvníci houbařských poraden dušovali, že ho viděli, ještě nikdo ho s sebou nepřinesl.

Velmi silný parazit kořenů a bází různých listnatých stromů se jmenuje **spálenka skořepatá** (*Ustulina deusta*). Patří mezi vřeckovýtrusé houby a v současné době je hojná v bučinách na skalnatém podloží. Příčinou šíření je silný oděr kořenů o kameny za větrného počasí, jehož stále přibývá. Hniloba postupuje poraněnými kořeny vzhůru, je velmi intenzivní a strom se pak vylomí z kořenů, které jsou zcela uhnílé.

V Poodří byla houba zaznamenána také na lípě, javoru kleny a jírovci maďalu. Zde je ovšem příčinou

Trsnatec obrovský roste z kořenů dubů. „V Oboře“, Nová Horka.

Nebezpečný parazit bází listnáčů spálenka skořepatá. Nový rybník, Nová Horka.

nákazy obnažení a poranění kořenů prouděním vody přes hráze při velkých záplavách. Jírovec maďal je také oslaben po invazi klíněnky jírovcové.

Mohutný dub rozložený sírovcem žlutooranžovým. „V Oboře“, Nová Horka.

Velkým škůdcem jehličnanů se v poslední době stal **hnědák Schweinitzův** (*Phaeolus schweinitzii*). Cizopasí zejména na modřínu, napadá však i smrk,

Parazit vysokokmenných vrb ohňovec obecný. Přírodní rezervace Kotvice.

borovici a jedli. Má velké a velmi nápadné žlutohnědé měkké plodnice, které zdánlivě rostou ze země, vždy však vyrůstají z kořenů napadeného stromu.

Další skupina dřevokazných hub infikuje dřeviny přes poraněný kmen, ulomenou či uřezanou větev a neošetřený řez. Velmi nebezpečnou dřevokaznou houbou je **sírovec žlutooranžový** (*Laetiporus sulphureus*), napadající široké spektrum listnatých dřevin včetně ovocných stromů. V poslední době likviduje svojí intenzivní červenou hníloobou obří duby „V Oboře“ u Nové Horky.

Na vysokokmenných vrbách je v celém Poodří velmi hojným parazitem **ohňovec obecný** (*Phellinus igniarius*). Na všech druzích vrb, ale i jiných listnáčích, je zcela běžný **ohňovec tečkovaný** (*Phellinus punctatus*). Ten rozkládá dřevo velmi intenzivně a působí rozlomy celých stromů. K velkému rozšíření obou ohňovců přispěla výstavba železničního koridoru na severozápadní hranici CHKO Poodří. Vzrostlé vrby, rostoucí kolem trati v odvodňovacích kanálech, byly stavebními mechanismy lámány v půli, místo aby byly uřezány až u země. Takto poraněné stromy se staly živnou půdou pro nákazu dřevokaznými houbami.

Na mohutných kmenech dubů je hojným parazitem **ohňovec statný** (*Phellinus robustus*). Ovocné stromy, také trnku, hloh a lísku napadá **ohňovec ovocný** (*Phellinus tuberculatus*). Najdeme ho v každé staré švestkové aleji a v zanedbaných sadech. Ani tvrdé dřevo habru nedokáže odolat parazitickému **ohňovci olšovému** (*Phellinus alni*). Jak jeho

Kmen habru znetvořený ohňovcem olšovým. Přírodní rezervace Polanský les.

jméno napovídá, napadá také olši, ale i jiné druhy listnáčů. V přírodní rezervaci Polanský les můžeme vidět habry s kmeny bizarně znetvořenými touto houbou. Pouze jedle a vzácněji i smrky napadá statný **ohňovec Hartigův** (*Phellinus hartigii*).

Další skupinou parazitických hub jsou **rezavce**, z nichž je nejvíce rozšířen **rezavec lesknavý** (*Inonotus radiatus*), a to na olši lepkavé i šedé, sporadicky pak na lísce či jiných listnáčích. Méně hojný, ale svým vzhledem nápadný, je **rezavec štětinatý** (*Inonotus hispidus*). Cizopasí hlavně na ovocných stromech, také však na jasanu, platanu a jiných listnáčích.

Platan napadený rezavcem štětinatým. Studénka, před nádražím.

K vzácnějším druhům hub, které se v poslední době na Ostravsku šíří, patří **rezavec dubový** (*Inonotus dryadeus*), foto v barevné příloze. Jeho plodnice s rezavými kapičkami hořké tekutiny jsou velmi nápadné na bázích starých dubů. Ještě vzácnější **rezavec dubomilný** (*Inonotus dryophilus*) roste výše na kmeni dubů. Další houbou, která byla zaznamenána v poslední době na Ostravsku, je **rezavec datlí** (*Inonotus nidus-picī*). Ačkoli na jižní Moravě, kde je hojný, napadá především duby, zde na severu to jsou převážně jasan.

Tato houba má zajímavý vývoj. Uchytí se většinou v místě, kde je uřezána či odlomena větev a podhoubí prorůstá do nitra stromu. Na okraji rány se tvoří během sezóny černá skořepatá imperfektní plodnice produkující nepohlavní výtrusy,

Dutinu v kmeni jasanu vytvořil rezavec datlí. Hráz Poštovního rybníka, Děhylov.

zatímco uvnitř na stropu dutiny vyrostle na podzim plodnice s rourkami. Ta v zimě nebo na jaře odpadne i s kusem zetlelého dřeva, čímž se dutina zvětší. Každý rok se tento postup opakuje, takže se po čase vytvoří v kmenu velká dutina. Nezasvěcený pozorovatel si většinou myslí, že díru vytesal nějaký datlovitý pták a vůbec mu nepřijde na mysl, že je to dílo dřevokazné houby. Velmi vzácným parazitem břízy na Ostravsku je **rezavec šikmý** (*Inonotus obliquus*). Údajně tu byl nalezen v minulosti i na buku, což se však nepodařilo potvrdit. Houba tvoří na kmeni kostrbaté černé imperfektní plodnice, které se užívají v lidovém léčitelství jako podpůrný prostředek při rakovině. V Rusku se z houby vyrábí oficiální léčivo „čága“.

Dalším parazitem na listnatých dřevinách je v celém Poodří **troudnaec kopytovitý** (*Fomes fomentarius*). Běžně roste na buku, vyskytuje se však na mnoha dalších listnatých stromech. Z jeho obrovských plodnic se v minulosti máčením a vyloukáním vyráběla plstovitá látka, ze které se šily hřejivé čepice a vesty. Neméně hojnou dřevokaznou houbu představuje **troudnaec pásovaný** (*Fomitopsis pinicola*). Považuje se spíše za saprotrofní houbu, může však napadat i živé dřeviny, škodí zejména olším. Velmi statnou parazitickou houbu **choroš šupinatý** (*Polyporus squamosus*) můžeme objevit na listnácích. Napadá nejraději buk, javory,

jasan, jilm, ale i jiné listnaté stromy. Jeho mladé plodnice jsou jedlé, chutí ale nikterak nevyniká. Je popisována jako okurkově moučná.

Zajímavou parazitickou houbu můžeme objevit na starých dubech. Jedná se o **pstřeň dubový** (*Fistulina hepatica*), foto v barevné příloze. Ještě v 90. letech byla tato teplomilná houba na Ostravsku velmi vzácná, dnes ji najdeme téměř v každé starší dubině. Tato houba je jedlá, houbaři ji znají pod lidovým názvem „volský jazyk“ a opravdu jej svojí konzistencí připomíná. Do guláše se příliš nehodí, je totiž nakyslá, takže je vhodnější do kyselé polévky kulajdy. Dřevo dubu napadené pstřeňem vykazuje velmi pěkné červenohnědé zbarvení a zvláštní kresbu a bylo používáno v nábytkářském průmyslu. Proto byly statné duby touto houbou uměle infikovány. Parazitem specializovaným na břízu je hojný **březovník obecný** (*Piptoporus betulinus*). Jeho plodnice jsou používány v lidovém léčitelství jako podpůrný prostředek při onemocnění trávicího traktu vředovou chorobou.

Příkladem saprotrofní houby, která se v poslední době začala chovat jako parazit, je **sítkovec dubový** (*Daedalea quercina*). Názornou ukázkou je fotografie plodnice na živém kmeni dubu červeného – foto v barevné příloze. O této dřevině pocházející z Ameriky se tvrdilo, že u nás nepodléhá houbovým nákazám. To už dávno neplatí. Houby, které cizopasí na našich dubech, se dokázaly přeorientovat i na dub červený. V Poodří i jinde na Ostravsku tak můžeme vidět mohutné duby všech druhů napadené **lesklokorkou pryskyřičnatou** (*Ganoderma resinaceum*) i **lesklokorkou lesklou** (*Ganoderma lucidum*). Zcela běžná je v regionu na všech listnácích **lesklokorka plochá** (*Ganoderma applanatum*). Lesklokorky patří k houbám, obsahujícím léčivé a lidskému organismu prospěšné látky. V poslední době se pěstují hlavně ve východní Asii a slouží k výrobě různých preparátů s léčivými a povzbuzujícími účinky.

Statný dub napadený lesklokorkou pryskyřičnatou. Velký Okluk, Studénka.

Další druh parazitické houby **ostropórka topolová** (*Oxyporus populinus*) cizopasí v Poodří na všem jiném než na topolech. Nejčastěji napadá habry, buky a javory, z nich zejména babyku. Houba většinou nenápadně vyčnívá z rány na kmeni, navíc bývá maskována zeleným porostem řas. Další parazit **troudnatec jasanový** (*Perenniporia fraxinea*) roste pouze na jediném místě, a to na hrázi Nového rybníka u Nové Horky kolem báze mohutného jasanu. Strom se časem vyvrátil, byl pořezán a odvezen. Poté však zmizel i pařez s plodnicemi, takže Poodří přišlo o jediný výskyt této teplomilné dřevokazné houby, která je zařazena v Červeném seznamu hub jako ohrožený druh.

Bělochoroše jsou typické světlým zbarvením a měkkými plodnicemi. V Poodří je na různých listnáčích k vidění **bělochoroš jabloňový** (*Aurantioporus fissilis*), **bělochoroš sněhobílý** (*Tyromyces chioneus*) a **bělochoroš našedlý** (*Postia tephroleuca*). Na jehličnanech, zejména smrku, parazitují hlavně **bělochoroš hořký** (*Postia stiptica*) a **bělochoroš slzící** (*Postia guttulata*).

I další skupina hub – outkovky – skrývá parazitické druhy. Na vrbách hojně cizopasí bílá, anýzově vonící **outkovka vonná** (*Trametes suaveolens*). V rákách živých kmenů javorů se můžeme v Poodří setkat s **outkovkou jednobarvou** (*Cerrena unicolor*). Houba tvoří velké množství tenkých klobouků rostoucích střechovitě nad sebou. Zkušený mykolog ji pozná hlavně podle pórů na spodní straně klobouku, které jsou labyrintické až roztrhané. Vzácnější **pórnatka poštlákovitá** (*Antrodia pulvinascens*) byla v Poodří doposud nalezena pouze v přírodní památce Hraniční meandry Odry. Velmi hojná je v celém Poodří **outkovka francouzská** (*Coriopsis gallica*), a to zejména na jasanech. Podobný druh **outkovka Trogova** (*Coriopsis trogii*) cizopasí na topolech, méně na vrbách. Tento druh se v současné době šíří z Moravy do Čech.

Pokud uvidíte na stromě krásnou bělavou houbu připomínající mořský korál, pak to bude jistě některý z korálovců. Na bucích se setkáme s **korálovcem bukovým** (*Hericium coralloides*) a velmi vzácně i s **korálovcem ježatým** (*Hericium erinaceus*). Jedle a vzácněji i smrk hostí **korálovec jedlový** (*Hericium flagellum*). Oba posledně jmenované druhy figurují v Červeném seznamu hub ČR. V Poodří tyto „ježaté“ houby můžeme vidět například v národní přírodní památce Landek nebo v bučinách a jedlinách na horním toku Odry.

V zanedbaných sadech se můžeme vzácně setkat s **hrotnatkou zápašnou** (*Sarcodontia crocea*). Napadá staré jabloně a hrušně a kromě nepříjemného zápachu ji poznáme podle jehličkovitého povrchu plodnic rozlitých pod odchlípenou kůrou nebo v dutinách. Nalezena byla v sadu u opuštěné usedlosti v Kopytově. Houba je zařazena v Červeném seznamu vyšších hub ČR jako ohrožený druh.

Z lupenatých dřevokazných hub je nejhorším parazitem václavka, o níž bylo pojednáno výše. Ostatní lupenaté houby již tak razantní škody na dřevinách nepůsobí. U bází kmenů listnáčů i jehličnanů můžeme objevit trsy hub velmi podobných václavce. Je to **šupinovka kostrbatá** (*Pholiota squarrosa*). Houba je to jedlá, dokonce lepší kvality než václavka, která je zasyrova jedovatá! Několik dalších druhů šupinovek roste v korunách živých stromů. Na bucích a habrech parazituje **šupinovka slizká** (*Pholiota adiposa*), na vrbách **šupinovka zlatozávojná** (*Pholiota aurivella*), na dalších listnáčích pak **šupinovka zlatožlutá** (*Pholiota limonella*). V olšínách a vrbinách se můžeme setkat se **šupinovkou olšovou** (*Pholiota alnicola*).

Obřích rozměrů dosahuje **šupinovka nádherná** (*Gymnopilus spectabilis*), kterou můžeme vidět v Poodří na bázích jasanů, olší i jiných listnáčů.

Výlučně na topolech je parazitem **šupinovka zhoubná** (*Pholiota populnea*). Topolové dřevo je pro snadnou opracovatelnost oblíbeným materiálem řezbářů. Pokud však není ošetřeno, stává se, že podhoubí přítomné ve dřevu po čase vydá svou žeh v podobě krásných mohutných šupinatých plodnic.

Obří plodnice šupinovky nádherné jsou velmi hořké. Velký Okluk, Studénka.

To byl i případ prodejny knih Librex, kam mne coby mykologa zavolali k sochám ve vestibulu. Vypadaly s těmi houbami velmi zajímavě a budily všeobecnou pozornost. Velmi vyhledávané jsou praktickými houbaři hlívy. Jsou to rovněž parazité, i když bílá hniloba jimi způsobená nepostupuje příliš rychle a houba si vlastně strom „šetří“. V Poodří se vyskytují čtyři parazitické druhy hlívy, a to chladnomilná **hlíva ústříčná** (*Pleurotus ostreatus*), teplomilnější **hlíva plicní** (*Pleurotus pulmonarius*), dále **hlíva dubová** (*Pleurotus dryinus*) a velmi vzácná „červenoseznamová“ **hlíva čepičkatá** (*Pleurotus calyptratus*), foto v barevné příloze. Zatímco poslední druh je vázán na topoly, ostatní hlívy napadají nejružnější druhy listnáčů a občas je můžeme objevit i na jehličnanech. Drobná, nenápadná houba **klanolístka obecná** (*Schizophyllum commune*) dokáže v krátkém čase zlikvidovat i vzrostlý strom. Ránou se rychle šíří a její početné plodnice vyrůstají hlavně na osluněné části stromu. Je to kosmopolitní druh rozšířený po celém světě a v Poodří samozřejmě nechybí.

Zvláštní kapitolu představují nižší houby, které se mohou rovněž stát nebezpečnými parazity dřevin. V uplynulých desetiletích to bylo kalamitní šíření **grafiózy** jilmů nebo **tracheomykózy** dubů, které jsou, doufejme, již na ústupu. V posledních letech došlo v ČR ke zvýšení výskytu **plísně olšové** (*Phytophthora alni*) napadající jak olši šedou, tak olši lepkavou. Houba se prozradí kapičkami hnědé tekutiny, která se roní prasklinami v kůře. Za hlavní příčinu šíření této choroby je považováno silné

Klanolístka obecná má lupeny rozčísnuté po délce. Přírodní rezervace Černý les u Šilheřovic.

kolísání vodní hladiny, což olše špatně snáší. Je to pro ně stresující faktor. Určitě si vzpomenete, že zejména v létě roku 2013 byl stav vody v Odře a jejích přítocích minimální.

Mladé letorosty jasanu jsou pro změnu napadány ve zvýšené míře houbou **Chalara fraxinea**. Jedná se o imperfektní stadium vrčekaté houby **voskovičky bělavé** (*Hymenoscyphus pseudoalbidus*). Ta se vyvíjí na řapících opadlých listů a za vlhčího počasí bývá zem pod jasanu jejími bělavými knoflíkovitými plodničkami doslova poseta. Houba se intenzívně rozšířila po roce 2005, velmi pravděpodobně opět z důvodu klimatických změn. Jasany stresované horkem a suchem se napadení houbou nedokážou ubránit. Proti chorobám působeným nižšími houbami se bojuje šlechtěním semenáčků, aby se zvýšila jejich odolnosti vůči nákaze.

A nakonec otázka, kterou často lidé kladou v houbařských poradnách: co dělat na zahradě se stromem napadeným dřevokaznou houbou? Dá se zachránit? Odpověď bohužel nikoho nepotěší. Strom doporučujeme pokácet, vykopat i kořeny a vše co nejrychleji spálit, aby se houba nerozšířila na další stromy. Rychlá asanace je důležitá hlavně v zahradách, parcích a ulicích, kudy prochází hodně lidí a kde by při pádu vyhnílého stromu nebo mohutné větve mohlo dojít k neštěstí. Zachraňují se většinou jen stromy památné nebo krajinářsky významné, pokud odborník potvrdí, že je náprava a konzervace možná. Samozřejmě je třeba o stromy pečovat, aby byly zdravé a v dobré kondici. V období dlouhotrvajícího sucha je vhodné dřevinám přilepšit záhlavkou. V přírodě nejlépe odolávají dřevokazným houbám smíšené různověké lesy, kde se škůdci nemohou šířit tak dobře jako ve stejnověkových monokulturách. Vidíme to při mykologických průzkumech přirozených lesů, kdy zjišťujeme, že počet parazitických hub je tam mizivý oproti zastoupení ostatních dřevokazných druhů.

Jinak ovšem parazitické dřevokazné druhy hrají důležitou roli v přírodě, protože odstraňují přestálé a nemocné stromy a uvolňují tak místo další generaci mladých jedinců.

Ing. Helena Deckerová

Kontakt: helena.decker@tiscali.cz

Literatura

- Deckerová, H. (2003): Reakce hub na zaplavení lužních lesů. – *Živa*, 2003(3), 105–107.
- Deckerová, H. (2007): *Charakteristika CHKO Poodří z hlediska mykologie* (podklad pro plán péče o CHKO Poodří). Depon. In Správa CHKO Poodří et AOPK ČR.
- Deckerová, H.; Balner, V. et Graca, M.: Houby (Macromycetes). In: Roháček, J.; Ševčík, J. et Vlk, P. (eds.): *Příroda Slezska. – Slezské zemské muzeum*, Opava, 2013. ISBN 978-80-86224-95-4
- Holec, J. & Beran, M. (eds) (2006): *Červený seznam vyšších hub (makromycetů) České republiky*. Příroda, Praha 24: 1–282.

Páchník hnědý v severní části Poodří

Petr Kočárek, Radim Jarošek

Vzácné druhy živočichů jsme většinou zvyklí hledat spíš mezi obratlovci, možná proto, že jsou nápadní a známí – vydra, orla, ryba nebo mloka zná každý. Nesrovnatelně více živočichů naší přírody však patří mezi bezobratlé a není proto divu, že je mezi nimi mnoho těch, které najdeme jen ojedinelé. Někteří dokonce požívají legislativní ochranu. V Poodří je jedním z nich páchník hnědý.

Páchník hnědý (*Osmoderma barnabita*) je nápadný hnědý brouk velikosti 24–30 mm, má zavalité tělo, relativně krátká paličkovitá (listorohá) tykadla a dlouhé nohy s volnými kyčlemi.

Podle aktuálního stavu znalostí se v Evropě vyskytují čtyři druhy páchníků. Dva druhy mají omezený areál na jihu Evropy (*O. cristinae* na Sicílii, *O. lassalei* na jižním Balkánu). *Osmoderma eremita* pak obývá západní Evropu (od severozápadního Španělska, přes Francii, Benelux, Německo, Švýcarsko, Rakousko, Itálii po jižní Švédsko). Východní Evropu, včetně České republiky, pak obývá druh *Osmoderma barnabita*. Oba tyto druhy se společně vyskytují v Německu, Rakousku a Slovinsku. Je poněkud zvláštní, že v české legislativě i v legislativě

EU je páchník hnědý uváděn pod druhovým názvem *O. eremita*. Přestože se tedy na území ČR vyskytuje jiný druh, tato skutečnost nemá vliv (z hlediska retroaktivity práva) na legislativní postavení druhu.

V České republice je páchník hnědý zařazený mezi silně ohrožené druhy podle přílohy č. III Vyhlášky MŽP ČR 395/1992 Sb. Dále je uveden v národním Červeném seznamu bezobratlých živočichů jako kriticky ohrožený. V rámci EU je zahrnut v přílohách II a IV Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (92/43/EEC) a patří mezi prioritní druhy soustavy Natura 2000.

Duté stromy obývá společně s páchníkem také bohatá fauna dalších bezobratlých, z nichž mnozí patří rovněž mezi chráněné a ohrožené živočichy, avšak žijí velmi skrytě, jsou nenápadní nebo obtížně determinovatelní. Páchník hnědý díky své velikosti a relativní nápadnosti naplňuje kritéria pro deštníkový druh „dutinové“ fauny – budeme-li chránit místo, kde žije, schovají se pod jeho „ochranný deštník“ i další druhy.

V současné době je rozšíření páchníka hnědého u nás pouze ostrůvkovité, a to jen s velmi

Páchník hnědý (Foto Petr Kočárek).

omezenou možností komunikace jednotlivých populací mezi sebou. Těžiště výskytu tvoří čtyři oblasti: Třeboňská pánev, obory a hráze rybníků ve východních Čechách, lesní komplexy (včetně parků a obor) na jihovýchodní Moravě a lokality (aleje, obory a parky) na Ostravsku a Karvinsku. Izolované populace se nacházejí i v jiných částech republiky.

Páchník obývá dutiny starých listnatých stromů. Nevybírání si konkrétní druh dřeviny, ale v podmínkách severní Moravy a Slezska dává přednost zejména vrbám, topolům, lípám, příp. dubům. Co je důležité, vyžaduje dutinu s tzv. červeným trouchem a stabilní teplotou a vlhkostí. Tyto podmínky splňují převážně solitérní, po celý den osluněné stromy. Páchníci osídlují dutiny ve stromech různého stáří a průměru kmene – zpravidla větším než 50 cm. V dutinách, do kterých prší a voda z nich neodtéká, se páchníci nejsou schopni vyvíjet.

Dříve byly u nás běžnější tzv. střední lesy – nízké porosty krátkověkých dřevin vždy po několika letech seřezávané na pařež a využívané jako palivo, mezi nimiž se roztroušeně nacházely vzrostlé dlouhověké stromy, které byly určeny hlavně ke stavebním účelům. Tyto lesy však již téměř zanikly – byly převedeny na vysokokmenné porosty – a proto podmínky pro vývoj páchníků nalezneme dnes hlavně ve starých parcích a ve věkovitých alejích.

Larvy (ponravy podobné larvám chroustů – měkké, bělavé, stočené do tvaru písmene C) dosahují velikosti až 8 cm a žijí téměř výhradně v trouchu dutin listnatých stromů. Jejich potravou je přiměřeně

Larvy páchníka (Foto Petr Kočárek).

vlhký, převážně tzv. červený trouch uvnitř dutiny stojícího listnatého stromu, především ve střední a horní části kmene. Larvy mají víceletý vývoj a dospělé jsou po dvou až třech letech vývoje v závislosti na teplotě, vlhkosti a množství potravy. Kuklí se na podzim a na začátku zimy. Dospělci se objevují v létě, jsou velmi málo aktivní a neochotně létají. Maximální doletová vzdálenost zjištěná při zpětných odchycích značených jedinců byla 200 m. Brouci mají zvláštní pach, který se popisuje jako vůně juchtoviny (starých vyčinených kůží).

Páchník hnědý žije velmi skrytě a obsazené dutiny lze rozpoznat podle charakteristických pobytových značek. V silně obsazené dutině bývá v trouchu přítomno velké množství typického trusu. Při prohrabávání trouchu lze narazit na bílé larvy různých velikostí – od 0,5 do ca 8 cm. Nejvíce larev bývá na rozhraní trouchu a tvrdého dřeva. Od podobných druhů zlatohlávků (např. zlatohlávka mramorovaná *Protaetia lugubris*) je možné larvy rozlišit jednak podle velikosti (larvy zlatohlávků jsou menší – do 6 cm) a jednak podle uspořádání chloupků na posledním abdominálním článku. V trouchu silně obsazených dutin bývají přítomny také zbytky těl uhynulých brouků. Dutiny s čerstvě vylíhlymi brouky jsou nápadně charakteristickým pachem.

Jak přistupovat v jejich ochraně? Podobně jako u ostatních živočichů především chránit jejich stanoviště.

V lesních porostech je nutné zachovávat stojící dutinové i mrtvé stromy a zajistit lesnickou péči směřující k různověkému porostu. Je nepřijatelné odstraňovat stromové vrby podél toků ve vymezených územích.

V parcích a alejích je nutné zamezit odstraňování starých stromů (jak osídlených, tak k osídlení vhodných). Ty bývají často pokáceny z bezpečnostních důvodů. V případech nutných bezpečnostních zásahů je nezbytné, aby skácené dutinové stromy byly ponechány nejméně jednu sezónu nedaleko místa výskytu, popř. na jiných blízkých vhodných místech, aby populace mohla osídlit jinou dutinu. Při takovém zásahu je nutný odborný posudek a doporučení k přesnému postupu. Pokud dojde k samovolnému rozlomení a pádu stromu obsazeného páchníkem, je nezbytné strom nechat (minimálně 2–3 roky) na místě do vylíhnutí larev. Pokud dojde k otevření dutiny, je možné dutinu zastřešit tak, aby do ní nepršelo.

Dalším významným faktorem je vypalování a sáňování dutin stromů, popř. nadměrné využívání larev jako rybářských návnad.

Vzhledem k tomu, že došlo k fragmentaci původního areálu, má páchník hnědý sklon k vytváření málo početných populací (mikropopulací), které jsou o to více náchylné k vymření. Zachování alejí je proto klíčovým faktorem pro umožnění komunikace mezi jednotlivými mikropopulacemi.

Jak je na tom páchník v Poodří? Aktuální údaje jsou známy ze severní části (severně od silnice č. 464 z Nové Horky do Butovic), kde byl proveden v roce 2013 průzkum. Dobrou zprávou je to, že byla zaznamenána stabilní početná populace, poněkud horší je ta, že se páchník nevyskytuje na sledovaném území plošně, ale je koncentrován do tří níže vymezených oblastí. Jeho výskyt je soustředěn do oblastí, kde jsou časté osamocené rostoucí staré vrby na loukách a pastvinách, kolem drobných vodotečí, mrtvých ramen a tůní. Důležitým zjištěním je, že naprostá většina nálezů pochází z neudržovaných hlavatých vrb s rozpadajícím se kmenem (62,8 % prokázaného výskytu). Ve sledovaném území se jako nevhodné pro výskyt páchníka hnědého jeví hráze rybníků a břehové porosty řeky Odry, které neposkytují dostatečné množství starých stromů s dutinami. Jejich absence souvisí s dlouhodobým pro páchníky nevhodným hospodařením správců rybníků a vodních toků, kteří v rámci údržby odstraňují přestárlé stromy.

V průběhu terénního průzkumu bylo v severní části CHKO Poodří zaznamenáno 590 stromů potenciálně vhodných pro vývoj páchníka. Tento počet je nutno považovat za orientační, jelikož nelze vyloučit výskyt vhodných dutin i v dalších stromech,

v silnějších větvích a vyšších částech kmenů, které i přes podrobný průzkum mohly uniknout pozornosti.

Ve 165 dutých stromech byl zaznamenán výskyt trusu a/nebo byl potvrzen výskyt zlatohlávka mramorovaného, který se obvykle vyskytuje s páchníky společně. Výskyt páchníka v takovéto dutině nelze vyloučit, protože trus mladých larev páchníka je shodný s trusem zlatohlávka mramorovaného. Nejedná se však o prokázaný výskyt.

Ve 94 stromech se vývoj páchníka podařilo prokázat na základě nálezů trusu, úlomků chitinu uhybnulých brouků nebo výskytu larev.

Výskyt páchníka byl prokázán nejčastěji ve vrbách (90 stromů; 95,8 %), následovaly lípy srdčité (2 stromy; 2,1 %) a dub letní (1 strom; 1,1 %) a olše lepkavá (1 strom; 1,1 %). Mezi vrbami s prokázaným výskytem páchníka hnědého dominovaly, jak bylo uvedeno výše, hlavaté vrby (59 stromů; 62,8 %).

V rámci sledovaného území byly vymezeny tři oblasti výskytu páchníka, které jsou od sebe víceméně izolované z důvodu absence vhodných stromů pro jeho výskyt.

Oblast I je v katastrálním území Košatky a Staré Vsi nad Ondřejnicí. Jde zejména o liniovou zeleň

Hlavaté vrby u Košatky. Vylamování větví může vést až k rozlomení celého stromu – žádoucí by proto byl periodicky prováděný ořez „na babku“. (Foto Radim Jarošek, 2. 12. 2013).

Staré hlavaté vrby lemující náhon Mlýnku u Studénky s prokázaným výskytem páchníka hnědého (Foto Petr Kočárek, 27. 10. 2013).

lemující mrtvá ramena Odry a rovněž staré aleje hlavatých vrb. Většina nálezů páchníků pochází z přestálých hlavatých vrb, které jsou vesměs ve stadiu rozkladu.

Oblast II se nachází v katastrálním území Studénka na Odrou, Jistebník a okrajově Košatka nad Odrou. Jde o pastvinu a luční porosty s rozptýlenou stromovou vegetací, lemy lesních porostů a Odry a pak opět přestálé hlavaté vrby, z nichž pochází většina nálezů.

Oblast III leží v katastru Studénky nad Odrou a Nové Horky s rozsáhlými lučními porosty s rozptýlenou stromovou vegetací, stromovou vegetací lemující tůně, mrtvá ramena, drobné vodní toky a Odru, stromové lemy cest a hrází rybníků. I zde většina nálezů pochází z hlavatých vrb.

Největší počet nálezů páchníka byl učiněn v oblasti III, kde byl zaznamenán výskyt v 73 stromech. Je to nejvýznamnější zdrojová oblast jeho výskytu ve sledované části Poodří. V oblasti roste také velké množství stromů potenciálně vhodných pro výskyt páchníka vč. mladších stromů, které by mohly zajistit kontinuitu výskytu.

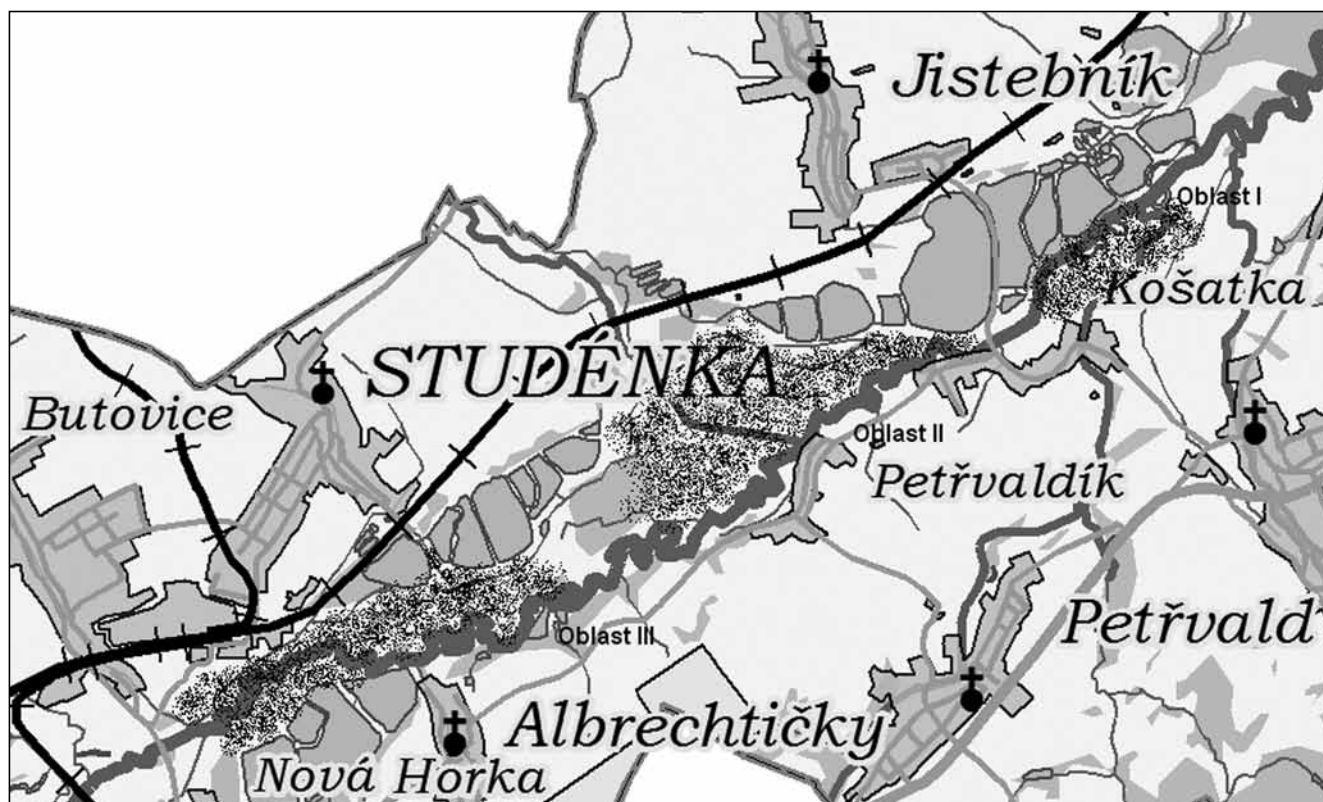
Vzhledem k tomu, že doletová vzdálenost je u páchníka udávána v řádu desítek metrů, s maximem 200m, jsou pro kontinuální výskyt populace nezbytné na sebe navazující komplexy potenciálně

vhodných stromů. Izolace vhodných míst bez kontinuální návaznosti na vhodné stromy je proto jedním z obecně ohrožujících faktorů.

V rámci vymezených oblastí je nezbytné zachovat všechny vzrostlé stromy s dutinami a v maximální možné míře též všechny další stromy od průměru 50 cm. Dutiny nesmí být žádným způsobem ošetřovány. Ponechány by měly být také proschlé pahýly větví v korunovém patře. Jelikož v naprosté většině stromů jde o soliterně rostoucí dřeviny mimo stezky a komunikace, není potřeba provádět zásahy směřující k zajištění bezpečnosti. Pokud dojde k rozlomení kmene s dutinami nebo k jeho úhynu, je nezbytné ponechat torzo kmene na místě, protože odumřelý dutý strom poskytuje vhodné podmínky pro vývoj páchníků ještě několik let po úhynu. Dospělí brouci, kteří se v takovémto stromě líhnou další 2–3 roky, mají zvýšenou snahu strom opouštět a vyhledávat jiné dutiny v živých stromech.

Pro podporu populací páchníka hnědého je žádoucí zahájit aktivní formu péče, která bude cíleně směřovat ke stabilizaci a posílení populací – prostřednictvím rozšíření nabídky vhodných biotopů.

V udržitelnosti populací páchníka na území Poodří hrají ústřední roli staré hlavaté vrby. Tyto však nejsou, až na malé výjimky, udržovány, což vede k jejich přerůstání a následnému rozlomení pod

Tři oblasti výskytu páchníka hnědého v severní části CHKO Poodří (mapový podklad Petr Dobeš).

tíhou mohutných větví vyrůstajících z jednoho místa (hlavy). Je proto žádoucí obnovit údržbu hlavatých vrů jejich pravidelným seřezáváním. Nejbližší okolí hlavatých vrů rovněž často zarůstá keřovou a stromovou vegetací – takto zastíněné vrby trpí nadměrnou vlhkostí a jejich zčásti odumřelé kmeny zahnívají. Zastíněné vrby pak neposkytují optimální biotop pro páchníka, který vyžaduje alespoň v části dne osluněný kmen.

Hlavaté vrby jsou také esteticky zajímavým krajinným prvkem typickým pro lužní oblasti Poodří,

jejich pravidelný ořez proto má i význam pro zachování tradičního krajinného rázu.

Příspěvek je zpracován na základě práce „Inventarizačního průzkumu páchníka hnědého (*Osmoderma barnabita*) na území EVL a CHKO Poodří – průběžná zpráva za rok 2013“, autor RNDr. Petr Kočárek, Ph.D.

RNDr. Petr Kočárek, Ph.D.

Kontakt: Katedra biologie a ekologie PřF OU, Chittussiho 10, 710 00 Ostrava 2, petr.kocarek@osu.cz

Břidlicové haldy – fenomén Vítkovska

Zdeněk Majkus

V okolí Budišova nad Budišovkou, Vítkova a vůbec v krajině Oderských vrchů narazíte často na mnoha místech na břidlicové haldy. Vznikly po vytěžení a zpracování štípatelné jílovité břidlice, nejnepřítější nerostné suroviny Nízkého Jeseníku.

Těžba pokrývačských břidlic má v oblasti moravskoslezského kulmu staletí trvající historii. Její největší rozvoj nastal ve druhé polovině 19. století, kdy byla břidlice těžena v několika desítkách dolů a lomů. Po dobu dvou set let tvořila těžba břidlic v oblasti Nízkého Jeseníku jednu z nejdůležitějších pracovních činností zdejšího obyvatelstva. Po 2. světové válce (1947–1948) byla na většině lokalit těžba ukončena z důvodu nedostatku pracovních

sil vzniklým vysídlením německého obyvatelstva. Výjimkou bylo ložisko Svatoňovice, kde byla těžba v 70. letech obnovena.

Větší část vytěžené suroviny byla přednostně používána na výrobu břidlicové střešní krytiny, méně kvalitní materiál byl využit na výrobu obkladů a dlažby. Jemnozrnná tenkoštěpná břidlice tmavě modré barvy se také zpracovávala na školní tabulky vsazené do dřevěného rámečku. Psací tabulky z Nízkého Jeseníku se prodávaly nejen v Evropě – o krycí plotny, školní tabulky a pisátka byl zájem v USA, Holandsku, Anglii, Belgii, Rakousku, Argentíně, Dánsku, Řecku, Nigérii, Siamu, Egyptě, Singapuru a Indonésii.

Rozlehlé haldy nepoužitého materiálu bylo možné zpracovat vedlejší výrobou na výrobky z břidlicového odpadu např. pro výrobu izolačních a střešních asfaltových lepenek a břidlicová moučka se používala k výrobě pórovitého lehkého tzv. břidlobetonu. Mikromletý materiál se také využíval jako plnidlo a přísada pro širokou škálu výrobků chemického a gumárenského průmyslu a k výrobě gramofonových desek.

Pozoruhodnou výrobou, která se v malé míře mezi drobnými řemeslníky zachovala dodnes, je výroba břidlicových šperků a okrasných předmětů. Vrcholným obdobím této umělecké řemeslné výroby byl přelom 19. a 20. století.

Výhodou břidlicové krytiny je vysoká estetická úroveň, ohnivzdornost, vysoká trvanlivost (90 až 150 let), malá nasákavost a vysoká odolnost proti klimatickým vlivům. Střech z břidlicovou krytinou každoročně z našeho území ubývá, rekonstrukce jsou realizovány z břidlice již jen na sakrálních a památkově chráněných objektech. Návrat břidlice je však sám o sobě smutným mementem historie těžby pokrývačských břidlic na našem území, protože je dnes realizován z materiálu importovaného ze zahraničí, nejčastěji Španělska a Číny.

Zvědavý návštěvník tohoto území může na najít na haldách na zbytcích břidlicových desek otisky zaniklého života z různých stratigrafických úrovní (tzv. fosilní stopy), které jsou dokladem existence vyhynulých organismů. V moravickém souvrství se vyskytují zkameněliny mořských živočichů i suchozemských rostlin, které byly splaveny do pravěkého moře. Vedle nejčastějších hlavonožců z rodu *Goniatites* či mlžů z rodu *Posidonia* a *Dunbarella* nacházíme také otisky zástupců kmene mořských trojlaločnatých členovců – trilobitů. V jílovitých sedimentech běžně nalézáme i stopy rostlin, např. otisky kůry plavuní rodu *Lepidodendron*, ale i mnohých druhů pravěkých kapradin a přesliček.

Podrobnější a další informace se můžete dozvědět při prohlídce exponátů v Muzeu břidlice v Budišově nad Budišovkou.

Rozšířenou přírodní expozicí muzea je naučná břidlicová stezka, která byla zřízena ve spolupráci města Budišov nad Budišovkou a okolních obcí Svatoňovice a Čermná ve Slezsku za finanční podpory Moravskoslezského kraje. Otevřena byla 1. května 2005. Nástup na trasu je vyznačen od železničních stanic těchto obcí a od samotného muzea. Celková délka trasy je 33 km, ale lze ji zkrátit po několika vyznačených spojkách na tři různě dlouhé okruhy. Stezka je zpřístupněna pěším i cykloturistům. Na trase se nachází 12 tematických zastavení s informačními tabulemi, které přímo v terénu seznamují s historií těžby štípatelné jílové břidlice, specifickými přírodními podmínkami kraje a místopisem obcí, kterými naučná stezka prochází. Cestou romantickou krajinou pak turista může objevit i několik zaniklých dolů, malebné břidlicové

haldy a jezírka vzniklá zatopením vytěžených důlních jam. Není divu, že si tato místa záhy oblíbili i trampové, kteří se zde „usadili“ a jednotlivým dolům dali romantická jména inspirována četbou knih o Divokém západu.

Společně s městským Muzeem břidlice tak naučná stezka tvoří ucelený tematický soubor, který se stává významnou turistickou atrakcí regionu a celá oblast je pro svůj *genius loci* a klid vyhledávanou rekreační zónou obyvatel měst.

Jedno ze zastavení na naučné břidlicové stezce (Foto autor).

Exkurze do okolí Budišova nad Budišovkou a Vítkova není však jen romantickou výpravou do krajiny opuštěných lomů. Můžete si zde rozšířit i své botanické znalosti. Na svazích břidlicových hald se rozrostl netřesk a celá řada xerothermních druhů, slunné náspy osídlily divizny a další zástupci teplo milné květeny.

Vytěžené důlní prostory jsou také místem výskytu netopýrů, zimujících v opuštěných štolách. Nejznámější lokalitou je přírodní památka Černý důl (k. ú. Svatoňovice) o rozloze 3,58 ha která je chráněna od roku 1976 jako významné zimoviště několika vzácnějších druhů netopýrů. Odtěžená severní část blízké haldy je zarostlá především břizou a borovicí.

Ve štolách masově zimuje netopýr černý (*Barbastella barbastellus*), kterého zde bývá až 1 000 jedinců. Dále byli zaregistrováni netopýr velký (*Myotis myotis*), n. severní (*Eptesicus nilssonii*), n. ušatý (*Plecotus auritus*), n. večerní (*Eptesicus serotinus*), n. vodní (*Myotis daubentonii*) a n. vousatý (*Myotis mystacinus*). Z faunistického hlediska je zajímavý výskyt netopýra brvitého (*Myotis emarginatus*). Stálým a největším ohrožením výskytu netopýrů je však neukázněné chování návštěvníků – rozdělávání ohňů, poškozování oplocení a zábran ke vstupu do štol. Halda nacházející v těsné blízkosti byla v minulosti často rozebírána za účelem získání materiálu na opravy lesních cest.

Převážná část hald z vytěžené břidlice se nachází uprostřed lesních porostů (většinou nejde o přirozený les ale o smrkovou monokulturu s modřínem)

Břidlicové haldy jsou vhodným biotopem pro existenci druhově bohatých společenstev pavouků – halda Klokočov (Foto autor; r. 2006).

s pozorovatelnou sukcesí bylin, keřů a stromů. Haldy jsou významnými refugii s mnoha druhy bezobratlých živočichů (hmyzu, pavouků).

I přes určitou „atraktivnost“ tohoto území zde nebyly dosud provedeny dlouhodobější a systematické entomologické výzkumy. A toto tvrzení se netýká jen břidlicových hald, ale větší částí území Oderských vrchů. Jedinou ze skupin bezobratlých živočichů, kterým zde byla věnována větší pozornost, jsou pavouci (Araneae), kteří představují živočišné organismy s vysokou bioindikační hodnotou. Výzkum pavoučích společenstev byl realizován na dvou břidlicových haldách Vítkovska, na některých stanovištích Vojenského újezdu Libavá a v okolí Oder. Na haldě v přírodní památce Černý důl byl zdokumentován výskyt 78 druhů pavouků, druhá studie byla věnována arachnofauně břidlicové haldy u obce Klokočov (stáří této 4 m vysoké břidlicové haldy je asi 70 let). V získaném materiálu bylo determinováno 60 druhů pavouků. Sumarizací výsledků obou inventarizačních výzkumů bylo na sledovaných haldách získáno druhové spektrum reprezentované 103 druhy pavouků.

V pestrém druhovém spektru bylo zaevidováno i několik druhů pavouků faunisticky významných

v rámci celé severní Moravy a Slezska. Především z ochrannářského hlediska byl nejvýznamnějším nálezem na zdejších břidlicových haldách výskyt **slídáka potočního** (*Pardosa morosa*), který podle kategorizace stupně ohrožení patří v Červeném seznamu mezi druhy zranitelné (VU). Je to vzácný palearktický druh s extramediteránním areálem rozšíření, obývající horské oblasti i nižší partie hor jižní a střední Evropy (od 200 do 1 000 m). Preferuje vlhčí oblasti, žije v blízkosti horských říček, ale i na loukách a v hromadách kamení. Tento druh se na haldě přírodní památky Černý důl vyskytoval od dubna až do listopadu v početných populacích (26 ex.). Jednalo se o první nález tohoto pavouka na Moravě a ve Slezsku. I některé další druhy si zasluhují odbornou pozornost – holarktický druh **pavučenka výčnělková** (*Metopobactrus prominulus*), **křížák horský** (*Araniella alpica*), který se vyskytuje nejčastěji v jedlových a smrkových lesích vyšších poloh (až do pásma kosodřeviny) a bioindikačně významný **teplomil čtyřskvrnný** (*Titanoeca quadriguttata*), který obývá skalní stepi a lesostepi s výskytem pod kameny na osluněných stanovištích. Často však bývá nalézán i na prokazatelně druhotných stanovištích – na odvalech, odkalištích popílku nebo

v cihelnách. Na mikroklimaticky vhodných místech je schopen přežít i v chladnějších oblastech.

Mezi další zajímavé pavouky je možné zařadit **zápředku vlhkomilnou** (*Liocranoeca striata*) – vzácný mezofilní evropský druh upřednostňující vlhčí prostředí (vlhké listnaté lesy, rašeliniště, břehy řek), termofilní **zápřednici zelenavou** (*Cheiracanthium virescens*), žijící na suchých místech na keřích a pod kameny, vzácnější palearktický druh **skálovku brýlovou** (*Drassyllus pumilus*), která se vyskytuje na březích jezer a řek, ale také na xerothermních stanovištích (skalních stepích a vinicích) a **skálovku hajní** (*Zelotes apricorum*), kterou nacházíme pod kameny na světlých a suchých stanovištích (listnaté lesy, louky).

Podrobnější arachnologický průzkum byl proveden také na několika stanovištích Vojenského újezdu Libavá, který představuje (jako většina bývalých vojenských prostor) z ekologického hlediska velmi cenné území s minimálním poškozením krajiny. Soubor pavouků zde reprezentovalo celkem 69 druhů.

Na podzim všude hojná plachetnatka keřová (*Linyphia triangularis*) si staví své charakteristické síťe na keřích a nižších rostlinách (Foto Rudolf Macek).

Realizované arachnologické výzkumy prokázaly značnou biotickou hodnotu břidlicových hald. Ze zhodnocení ekologických nároků zjištěných druhů pavouků vyplývá velmi dobrá kvalita dosud uchovaných přírodních podmínek na haldách Vítkovska, na kterých koexistují jak teplomilné tak i chladnomilné druhy, z nichž některé náleží k faunisticky velmi vzácným druhům české arachnofauny.

Výzkum arachnocenóz prokázal, že břidlicové haldy mohou plnit v krajině funkci stabilizujících ekosystémů a přispívat tak k uchování druhově velmi bohatých formací živočichů adaptovaných na dané podmínky.

Staré břidlicové haldy představující výrazný krajinnotvorný prvek Vítkovska se tak postupně začleňují do okolní krajiny a slouží jako vhodná stanoviště pro volně žijící (i chráněné) živočichy a planě rostoucí rostliny. Vznikají tak biologicky velice cenné ekosystémy v krajině, v minulosti výrazně ovlivněné lidskou činností. Ty prokazatelně přispívají

ke zvyšování druhové diverzity zdejší krajiny a jejich likvidací by se zničila cenná společenstva vznikající zde v průběhu jejich dlouhodobé sukcese.

Na příkladu společenstev pavouků obývajících břidlicové nebo černouhelné haldy a jiná postindustriální stanoviště je dokázáno, že v antropogenně formované krajině tyto biotopy mohou nahrazovat ohrožené přirozené biotopy, jakými jsou skalní stepi, suché stráně, světlé lesy apod. Velmi často se tak stávají útočištěm řady ohrožených živočišných organismů, které mnohdy již ve volné krajině vyhynuly.

Na základě dosud získaných poznatků by se proto měla vhodná postindustriální stanoviště vyloučit z jakéhokoliv plánovaného zásahu a měla by se na nich umožnit spontánní přirozená sukcese rostlinných a živočišných společenstev. Spontánní sukcese většinou vede k obnově cenných ekosystémů tím, že se postupně uchycují druhy, které svými nároky a bionomií odpovídají ekologickým podmínkám daného stanoviště. Jakýkoliv radikálnější vnější zásah však může postupující sukcesi přerušit. Právě proto by měla být přirozená sukcese upřednostňována před plánovanou likvidací nebo jakoukoliv rekultivací těchto stanovišť.

Bohužel se však stále ještě setkáváme s tendencemi tyto biotopy buď zlikvidovat nebo alespoň „zrekultivovat“ a do realizace těchto záměrů jsou neefektivně investovány soukromými společnostmi či státními institucemi nemalé finanční prostředky. Výsledky odborných studií však jednoznačně potvrzují, že se tak děje v rozporu se zájmy ochrany přírody. Pořád ještě převládá technokratický přístup k realizaci opatření na tzv. „zlepšení životního prostředí“, a přitom v krajině likvidujeme jedny z ochránářsky nejcennějších biotopů, které jsou vhodné svými biotickými podmínkami pro existenci mnoha druhů hmyzu a jiných bezobratlých živočichů. Ty postupně mizí z intenzivně zemědělsky či lesnický obhospodařované krajiny.

Největší druhová diverzita pavouků byla zjištěna na haldě v přírodní památce Černý důl (Foto autor; r. 2009).

Další fotografie – viz barevná příloha.

Literatura

- Ambrož, P. (2003): *Arachnofauna břidlicové haldy*. Diplomová práce PřF Ostravská univerzita, 22 pp. + 11 příloh.
- Buchar, J.; Růžička, V. (2002): *Katalog pavouků České republiky (Catalogue of Spiders of the Czech Republic)*. 1st edition. Praha: Peres Publisher. 351 s. ISBN 80-86360-25-3.
- Gassmannová, S. (2009): *Ekologická analýza araneocenóz vybraných lokalit Oderských vrchů*. Diplomová práce PřF, Ostravská univerzita, 61 pp. + 5 příloh.
- Gruchala, Š. (2009): *Ekologická analýza araneocenóz vybraných lokalit vojenského výcvikového prostoru Libavá*. Diplomová práce PřF, Ostravská univerzita, 60 pp.+ 4 přílohy.
- Majkus, Z. (2006): Analýza araneocenóz břidlicových hald Vítkovska (Analysis of araneocenoses in schist dumps of Vítkovsko region), pp. 249-258. In: Kočárek, P.; Plášek, V.& Malachová, K.(eds.) (2006): *Environmental changes and biological assessment III. Scripta Facultatis Rerum Naturalium*. Universitatis Ostraviensis Nr. 163, Ostrava, 355 pp.
- Tropek, R.; Řehounek, J. (eds.) (2012): *Bezobratlí postindustriálních stanovišť: význam, ochrana a management*. ENTÚ BC AV ČR & Calla, České Budějovice, 152 pp.

RNDr. Zdeněk Majkus, CSc.

Vystudoval Přírodovědeckou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci (obor učitelství biologie-chemie), v roce 1981 získal titul RNDr. a v roce 1989 ukončil

Externí vědeckou aspiranturu na Přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Pracoval jako středoškolský učitel na gymnáziu, od roku 1973 působil na samostatné Pedagogické fakultě v Ostravě a od roku 1991 pracuje na katedře biologie a ekologie Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity. Věnuje se arachnologii se zaměřením na ekologii a faunistiku pavouků především na území Moravy a Slezska (Hrubý a Nízký Jeseník, Osoblažsko, Poodří, Oderské vrchy a Moravskoslezské Beskydy). Zvláštní pozornost věnuje arachnofauně ostravských hald se zaměřením na sukcesi pavoučích společenstev v dlouhodobém vývoji. Řadu let spolupracuje s arachnologem na Slovensku a v Polsku, podílel se na řešení řady projektů i s mezinárodní účastí. Angažuje se v ochraně přírody (spolupracuje s Agenturou ochrany přírody a krajiny – Správou CHKO Jeseníky, Beskydy a Poodří) a podílí se aktivně na ekologické výchově.

Kontakt: Katedra biologie a ekologie PřF OU, Chittussiho 10, 710 00 Ostrava 2, email: zdenek.majkus@osu.cz

Rybníky po dvou letech

Věra Koutecká

V POODŘÍ 3/2011, které bylo věnováno 20. výročí vyhlášení CHKO Poodří, jsem v rámci stručné rekapitulace změn různých typů vegetace za posledních cca 40 let (Proměny vegetace Poodří v čase) hodnotila i současný stav společenstev vodních a mokřadních rostlin v rybních na území CHKO. Komplexně se zabývala rybníky (tzn. hospodaření, flóra a fauna, ochranný management) RNDr. Lenka Sovíková v článku Rybníky v CHKO Poodří.

Z obou příspěvků vyplynulo, že stav nádrží je proměnlivý, tzn. od produkčních, kde převládá hospodářské využívání a ekosystém je narušený, ovlivněný preferováním produkční (rybochovné) funkce nádrže, až po vybrané rybníky v maloplošných chráněných územích (1/3 třetina nádrží v CHKO), kde je preferováno vytvoření funkčního ekosystému s přirozenými vazbami zvláště díky omezené nebo specializované rybí obsádce.

Právě v těchto nádržích by mělo být prostředí vhodné k rozvoji společenstev vodních rostlin, které v produkčních rybních většinou zcela chybí nebo živoří ve zbytcích – přežívají jen nejodolnější druhy snášející silnou eutrofizaci a také konzumační tlak ryb; například v posledních desetiletích se stala jedním z nejodolnějších druhů expanzivně se šířící řečanka přímořská (*Najas marina*).

V článku jsem konstatovala, že ani v rybnících v rezervacích není stav vždy uspokojivý, jako příklad jsem uváděla Kotvici a Bažantulu, které dříve patřily k vegetačně nejhodnotnějším nádržím.

Nepukalka plovoucí na Velkém Váčku (Foto Věra Koutecká, srpen 2013).

Že se změny ve vodních ekosystémech mohou projevit bezprostředně, bylo možno pozorovat již v roce 2012. Kotvice sice vypadala podobně jako v posledních předchozích letech, v létě se zakalenou vodou a bez citlivějších druhů vodních rostlin, zato v sousedním Novém rybníce se u hráze objevila vodní kapradinka nepukalka plovoucí (*Salvinia natans*), která v něm dříve zřejmě nerostla, vytvářela ale silnou populaci u nápuštního objektu v Kotvici, kde jsem ji však už více let nezaznamenala.

Také stav Bažantuly a Velkého Okluku mě potěšil – nepukalka, která v roce 2011 rostla ve větším

Rdesno obojživelné, rdest světlý a kotvice plovoucí v oddělené části Velkého Váčku (Foto Věra Koutecká).

množství jen u hráze Okluku, a v Bažantule živořilo ve vodě zabarvené zelenomodře sinicemi pouze pár rostlinek, plavaly v roce 2012 nepukalky v povlacích jak za „starých dobrých časů“ – až se mi nechtělo věřit vlastním očím...

V letošním roce bylo vše zase trochu jinak – Kotvice i Nový rybník byly plné řečanky přímořské, nepukalku v Novém jsem neviděla a i v Bažantule jí bylo méně než loni, zato na sousedním Kozáku krásně kvetl v několika skupinách plavín štítnatý (*Nymphoides peltata*). Tento druh, stejně jako nepukalka, byl rozšířen i na Karvinsku, ale v současném stavu zde už asi neroste vůbec nebo pouze ve zbytkových, špatně postřežnutelných populacích. (V přírodní rezervaci Skučák u Rychvaldu se plavín znovu objevil po rekonstrukci rybníka spojené s letněním asi před deseti roky – rostliny vyrostly ze semenné banky. Rezervace byla v r. 1969 vyhlášena na jeho ochranu, ale vlivem intenzivního chovu ryb plavín na léta vymizel a ani teď už k vidění zase není – alespoň ne u hlavní hráze). Spolu s Košťálovským rybníkem u Šenova tedy hostí CHKO Poodří zřejmě jednu ze dvou v současnosti prosperujících populací plavínu v regionu – obdobný

případ jako nepukalka, ta je ale v Poodří rozšířena naštěstí na více rybnících.

Ke svému překvapení jsem ji letos zaznamenala i v rybníční soustavě u Polanky – ta byla ostatně v letošním roce ve velmi dobrém stavu, včetně rybníka Velký Váček, který prošel nákladnou rekonstrukcí kvůli zabezpečení před postupujícím meandrem Odry (ten se nakonec „zabezpečil“ sám, protrhl se poblíž Honculy a přestal směrem k rybníku erodovat břeh). Rozpracovaná akce ale byla dokončená, z Velkého Váčku byla směrem k Odře oddělená novou hrází menší část, která se po napuštění stala průhledným „akváriem“ s více druhy vodních rostlin – k vidění byl např. rdest světlý (*Potamogeton lucens*), kotvice plovoucí (*Trapa natans*) a dokonce i nepukalka.

Jsem zvědavá, jaká překvapení přinesou následující roky. Bažantula má projít rekonstrukcí, na Kotvici a Novém rybníku má pokračovat protipovodňová ochrana a možná i úprava (rozšíření) litorálů – doufejme, že vše dopadne ku prospěchu nejen vodních kytek tak, jako se povedlo na Velkém Váčku.

RNDr. Věra Koutecká

Kontakt: koutecka.vera@centrum.cz

Bílovka – příběh jedné revitalizace... Revitalizace neboli znovuoživení

Petr Birklen, Radim Jarošek

Pohled proti proudu na regulovanou Bílovku nedaleko soutoku s Odrou, vlevo výsadba břehového porostu (r. 2004).
Foto Radim Jarošek.

Ve čtvrtek 10. října 2013 se poblíž Jistebníka odehrála pro Poodří velmi významná událost. Více než 20 let po vyhlášení CHKO Poodří byla slavnostně dokončena první revitalizace vodního toku v CHKO – Bílovky – a do nového koryta byla vpuštěna voda.

Význam této skutečnosti navíc umocňuje fakt, že jde o největší dosud dokončenou revitalizaci minimálně v Moravskoslezském kraji a současně že její příprava trvala 15 let; její historie tedy sahá do doby, kdy revitalizace byly známy spíše jen ze zahraničních učebnic.

Vratme se však nejprve v čase zpět – do roku 1959 – a začtěme se do příspěvku „Regulační úpravy a přeložení dolního toku Bílovky do nového koryta“ Radimíra Prokopa, který vyšel v časopise Bílovecko č. 14–15 v roce 1960: *V současné době, kdy usilujeme o plynulý vzestup naší zemědělské produkce, má mimořádnou hospodářskou oprávněnost zúrodňování málo výnosných zemědělských pozemků, které z nejrůznějších příčin nemohly být dosud náležitě využity.*

Je proto samozřejmé, že třetí pětiletý plán přikládá těmto snahám patřičný zájem a počítá se získáním značných ploch úrodné půdy, především na východním Slovensku a v pohraničních oblastech českých zemí. Rovněž Ostravský kraj hodlá zde uplatnit podle místních podmínek (Opavsko, Hlučínsko, Novojicko, Bílovecko) své skryté možnosti, jak je toho důkazem i úprava dolního toku Bílovky ve Studénce.

Investiční úkol spadá do odboru pro vodní hospodářství rady Krajského národního výboru v Ostravě pod označením „Úprava Bílovky ve Studénce“ a jeho krytí se provádí z prostředků všenárodního hnutí

za zúrodnění zemědělské půdy v Ostravském kraji, tzn. mimo běžných prostředků vodohospodářské výstavby.

Od zmíněného vodohospodářského díla se očekává velký přínos především zemědělské produkci bíloveckého okresu, která plní důležité úkoly v zásobování ostravského obyvatelstva potravinami. Bude získána další orná půda a o výnosné louky též rozšířena krmivová základna, humusovitých látek se použije k zakládání kompostů a postupně k zúrodňování těžké jílovité půdy. Kromě snížení hladiny spodní vody se definitivním spoutáním potoka v dolním toku omezí škody na rybníčném hospodaření a zvýší dosavadní hektarové výnosy. Škodlivé záplavy Bílovky upadnou brzy v zapomenutí.

Regulační práce byly zahájeny v listopadu 1959, celé dílo by mělo být dáno do provozu do konce roku 1960.

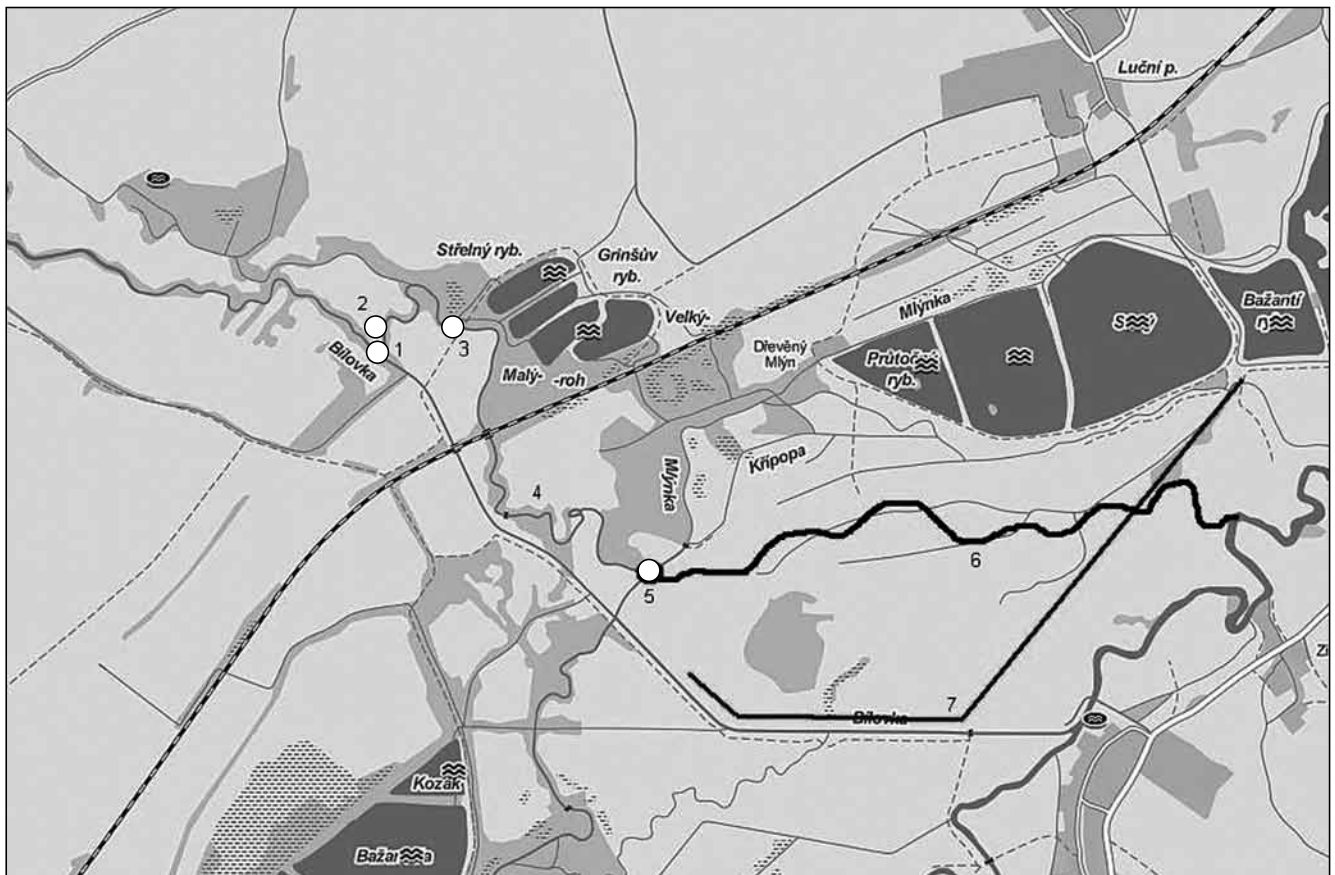
Připravované dílo bylo dokončeno, ba co více v 80. letech dokonce rozšířeno o mohutnou hráz, která zabraňovala rozlivům z Odry. Ta byla součástí podstatně ambicióznějšího plánu regulace Odry od Ostravy k Mankovicím. Napřímení řeky, zavážení meandrů, souvislé ohrázení, rozorání luk, to vše bylo projekčně připravováno... a naštěstí zůstalo jen na papíře.

Z projektů zůstalo jen torzo v podobě zmíněné oderské hráze. Ne tak v případě Bílovky – kolem ní, jak bylo naplánováno, ony škodlivé záplavy skutečně upadly v zapomenutí. Ne však natrvalo...

Dne 20. května 1992 byl Vládou ČR přijat Program revitalizace říčních systémů (PRŘS) jako „program obnovy, stabilizace a péče o vodní režim krajiny“. Měl několik cílů, z nichž v souvislosti s Bílovkou stojí za připomenutí tyto – podporovat a zvyšovat retenční schopnost krajiny, tj. zvětšovat

Záběr z téhož místa v r. 2011 (Foto Radim Jarošek).

Revitalizační opatření – 1. rozdělovací objekt, 2. tůň, 3. jez s rybím přechodem, 4. původní koryto, 5. shybka s Mlýnkou, 6. nově vyhloubené koryto (trasování je orientační), 7. odstranění hrází (mapový podklad: www.mapy.cz).

podíl drnového fondu, zpomalovat povrchový i podzemní odtok, obnovovat přirozené funkce vodních toků a jejich koryt, odstraňovat nevhodné úpravy toků.

PRŘS byl vyjádřením snahy o nápravu škod na vodním režimu krajiny a ve své době to bylo svým způsobem významné novum – poprvé byl k dispozici reálný finanční zdroj, díky němuž bylo možné provádět revitalizační opatření. V dalších letech se začaly v České republice objevovat první revitalizační záměry.

Hloubení a tvarování meandrujícího koryta Bílovky (Foto Helena Musilová).

Ale vraťme se k Bílovce, ta byla „v hledáčku“ ochrany přírody jako adept na revitalizaci již od počátku vzniku CHKO Poodří a pro mnohé jistě i dříve. Není se čemu divit – Bílovka protéká přírodně cenným územím CHKO Poodří, širokou nivou bez zástavby a téměř bez inženýrských sítí. Kde jinde by se měly napřít síly.

V červenci 1997 přišla na Moravu a do Slezska povodeň, kterou svým rozsahem nepoznalo několik generací. Po jejím odeznění se rozeběhly diskuze o tom, jak snížit dopady povodní a úvahy o využití potenciálu říčních niv jako přirozených rozlivných území byly často uváděny. Právem byly řekami vytvořeny – řeky nejsou jen samotné koryto, nivy jsou jejich součástí, naši předkové to věděli.

Jak bylo řečeno – Bílovka se k revitalizaci a obnově rozlivů nabízela... Od úvah bylo k realizaci ještě daleko. Prvním krokem bylo zpracování studie Revitalizace Bílovky v CHKO Poodří firmou Hydroeko v r. 1999. Ve studii byl zpracován koncept řešení a sloužila jako podklad k dalším projekčním pracím.

Nastalo období jednání Správy CHKO Poodří se správcem toku Povodím Odry, které vyústilo v souhlas s revitalizací a v roce 2000 byla podána žádost do PRŘS na zpracování projektové dokumentace. Nositelem akce se stal podnik Povodí Odry.

Vlnící se, ještě bezvodé koryto (Foto Radim Jarošek).

Důležitým podkladem bylo biologické hodnocení, ve kterém byly dokumentovány přírodovědné hodnoty území, ale především posouzeny vlivy revitalizace na biotu.

Běžnou komplikací u akcí podobného rozsahu bývají majetkové vztahy k pozemkům. Zde byly o to větší, že šlo nejen o samotný tok, tedy linii, ale i o hráze a celé rozlivné území. Jediným řešením bylo zpracování jednoduché pozemkové úpravy, jejímž zadavatelem bylo Ministerstvo zemědělství prostřednictvím Pozemkového úřadu Nový Jičín. Ta probíhala od února 2002 do prosince 2003 a bylo v ní vypořádáno několik set parcel na ploše 142 ha. Výsledkem bylo nové uspořádání pozemků – vlastníkem parcel pod budoucím meandrujícím tokem Bílovky se stala Agentura ochrany přírody a krajiny, byl vyřešen přístup k pozemkům pro další majitele atd.

Po dokončení projektové dokumentace Ateliérem Fontes s. r. o. se přistoupilo k žádosti o vydání územního rozhodnutí, následně stavebního povolení a dalších nezbytných úředních náležitostí. Je zbytečné zde uvádět, kolik dalších desítek jednání, schůzek, výrobních výborů a náležitostí bylo

zapotřebí uskutečnit a vyřídit, svazek všech dokumentů narostl do výšky desítek centimetrů.

PRŘS byl však ukončen a od r. 2007 jej nahradil a rozšířil Operační program Životní prostředí. V souladu s výzvou do něj podnik Povodí Odry připravil žádost, která byla úspěšná a na jaře 2011 bylo přistoupeno k realizaci. Tu provádělo sdružení firem Rovina – Talpa – RPF. Na konci září 2013 pak byla stavba ukončena a dostáváme se k onomu 10. říjnu 2013...

Revitalizace jsou dnes aktuální fenomén. Revitalizujeme paneláky, parky, památky. V revitalizacích hledáme obnovu či oživení určitého fenoménu, území nebo stavby. Revitalizací vodních toků usilujeme o jejich vymanění z inženýrsky strohých forem a jejich přiblížení přírodním tokům. Děláme to proto, že účelové úpravy vodních toků z minulosti dnes mnohde postrádají svůj původní smysl a navíc nepříznivě ovlivňují i řadu funkcí vodních toků, které mají často i společenský význam. Kvalita vody, retence vody v krajině, biodiverzita, rekreační funkce – to vše nám slouží v mnoha podobách, ať už jsme na procházce, na rybách, nebo třeba v čase povodní. Cílem revitalizací tedy není upřednostnit

Odstraňování oderské hráze (Foto Helena Musilová).

jedinou funkci vodního toku, ale navrátit toku jeho původní funkce v krajině a ty se zpravidla vzájemně doplňují. Další význam revitalizací spočívá v podpoře dynamických procesů. Stabilita je přírodnímu prostředí cizí. Jestliže stabilitu v přírodě nacházíme, pak je paradoxně ukryta právě v proměnlivosti, kterou jsou živá i neživá příroda nadány a jsou s ní neodbytně spjata.

Technicky upravené a stabilní toky tedy nutně musí odolávat těmto silám (nebo „zubu času“, chcete-li), což nutně souvisí s neustálou údržbou a opravami, které jsou v důsledku velmi drahé.

Revitalizace staví na opačném principu. Přírodní koryta jsou sice v detailech proměnlivá, ale jako ucelený systém jsou stabilní, čili ideálně nevyžadují rozsáhlou a nákladnou údržbu. Revitalizace proto není pouze stavba samotná, ale především následný proces(y), který revitalizační efekt stavby dotvoří.

Poodří (a většina území ČR) je ovšem kulturní nikoliv přírodní krajinou, jejíž struktura i funkce byly v minulosti významně ovlivněny člověkem. To samo o sobě není třeba vnímat v negativních souvislostech, protože právě obhospodařování krajiny Poodří na mnoha místech vytvořilo podmínky, které dnes nahrazují již zaniklé původní struktury a biotopy. Krajinu tak již nelze zcela vrátit přírodě (a jaké přírodě, když je v čase proměnlivá a pokaždé jiná?), a proto ani revitalizace nechápeme jako marné hledání podoby říčního koryta z období před osídlení člověkem. Revitalizace musí počítat s tím, že přírodní podmínky byly dávno pozměněny a že do přírody patří také člověk s jeho právy i povinnostmi, které je potřeba i v případě takových projektů zajistit (užívání vod, protipovodňová ochrana, jiné hospodářské zájmy apod.).

Revitalizace Bílovky je dosti komplikovaný projekt, který se snaží nalézt rovnováhu mezi podporou přírodních procesů a lidskými aktivitami v území. Hlavním smyslem projektu byla obnova přírodního koryta toku v CHKO Poodří a obnova vodního režimu navazujících luk a lužních lesů.

Rozdělovací objekt – vpravo je nátok a přeliv do regulované Bílovky, vlevo teče voda do revitalizované Bílovky (Foto Radim Jarošek).

*Jedna z několika tůň poblíž rozdělovacího objektu
(Foto Radim Jarošek).*

Přírodní koryto bylo realizováno zcela nově v loukách a jeho délka je 2 300 m. Nově vytvořené koryto ústí do Odry a proti proudu pokračuje až k zachovalému fragmentu staré Bílovky, který byl do doby revitalizace násilně odstřižen od koryta upravené a napřimené Bílovky. Hledání tvaru nového koryta bylo jako pátrání v paměti krajiny. Původní trasa Bílovky se nedochovala ani v historických mapách. Jako předlohu bylo ovšem možné využít již zmíněný zachovalý úsek staré Bílovky. Podle něj bylo zvoleno volně meandrující koryto s mírnými břehy a hloubkou odpovídající hladině tzv. 30denní vody (průtok, který nastává s určitou pravděpodobností po dobu 30 dnů v roce).

Modelací nového koryta ovšem nevznikla jeho konečná podoba. Do budoucna se počítá s tím, že trasa a tvar se v průběhu let vlivem působení povodňových průtoků dotvoří do podoby odpovídající reálným podmínkám. Za tímto účelem byly současně vykoupeny pozemky v pásu širokém cca 5–10 m na každém břehu. Tzv. meandrový pás, který tímto vznikl, bude sloužit volnému vyvoji koryta, aniž by bylo nutné jej nějak uměle směrově korigovat. Takto navržené koryto by mělo převádět jen menší průtoky, za zvýšených průtoků a za povodní by mělo docházet k jejich vybřežení na okolní louky, což je v Poodří běžný jev. Typický vodní režim následně vytváří podmínky pro život řadu druhů vázaných na zaplavované louky.

Mnohem více k obnově vodního režimu přispěje další z rozsáhlých revitalizačních opatření, kterým bylo odstranění protipovodňových hrází (celkem cca 2 200 m). Hráze byly v minulosti (spolu s napřimením Bílovky) vybudovány kolem Odry a Bílovky, aby omezily zaplavování luk a ty mohly být plně využívány pro velkokapacitní zemědělské hospodaření hlavně jako pole. Odstranění hrází zvýší retenční schopnost území v Poodří a realizace podobných opatření na jiných tocích může v součtu příznivě ovlivnit zadržení vody za povodní v rozlivech

*Dochované koryto Bílovky bylo jen pomístně pročištěno od nánosů a spadlých kmenů a pak jen stačilo vpustit vodu...
(Foto Radim Jarošek).*

a přispět ke zpomalení nástupu a mohutnosti povodňové vlny.

Koryto staré Bílovky, fragment původní podoby Bílovky, byl při revitalizaci napojen na stávající upravenou Bílovku a zprůtočněn. Celková délka tohoto useku činí 2 200 m a o zásobení vodou se stará mohutný rozdělovací objekt, který dělí průtoky mezi upravené koryto Bílovky a revitalizovanou část. Revitalizační projekt neřešil odstranění napřimeného a technicky upraveného koryta Bílovky. To zůstalo zachováno na základě požadavku správce toku a byla provedena jen výsadba břehového porostu. Současně se při biologických průzkumech před realizací stavby ukázalo, že upravené koryto vyhledávají ryby, které se do něj stahují v období tření z Odry. Částečně průtočné upravené koryto tedy může do budoucna zůstat zajímavým biotopem.

Poodří představuje historicky jednu z nejvýznamnějších a stále funkčních rybníčních oblastí na severní Moravě a Slezsku. Zásobování rybníků vodou pak závisí na několika vodohospodářských uzlech, které se dotkly i realizace samotné revitalizace. Mezi nejvýznamnější patří náhon Mlýnka procházející levobřežní částí CHKO Poodří v souběhu s Odrou od Studénky až po Ostravu. Směrové vedení náhonu znamená jeho nutné křížení s řadou levobřežních přítoků Odry, které je zpravidla řešeno jako mimoúrovňové tzv. shybkami. Shybka v rámci revitalizace řeší křížení Bílovky s Mlýnkou na pomezí mezi starou Bílovkou a novým korytem. Nově vybudovanou shybkou zde Mlýnka „podtéká“ pod Bílovkou. Dalším podobným objektem je odběr vody na rybníky (tzv. Rohy). Odběr je zajišťován vzdutím vody na nově vybudovaném jezu. Zde bylo také nutné vyřešit otázku prostupnosti nového jezu pro ryby. Zejména v období tahu by jez představoval nepřekonatelnou překážku pro ryby putující za třením z Odry a také pro jedince, které revitalizovaný úsek Bílovky trvale osídlí. Jez byl proto opatřen rybím přechodem, který je konstruován

Jez s rybím přechodem na levé straně (Foto Radim Jarošek).

Shybka – Mlýnka se zde shýbá pod Bílovkou (Foto Radim Jarošek).

Revitalizovaná Bílovka pár dní po vpuštění vody, dochází k pozvolnému nasycování vodou (Foto Radim Jarošek).

tak, aby ryby mohly výškový rozdíl vzniklý stavbou jezů překonat.

První fáze revitalizace Bílovky je u konce, další jsou už na přírodě samotné. V následujících měsících bude zapotřebí především „ladit“ průtokový režim v toku, mnohé ukáží období sucha a především každoroční rozlivy. Jistě „za provozu“ nastanou různé problémy, vždyť jde svým pojetím o novátorskou akci, která sebou nesla mnohé projekční a technické obtíže.

Odra a Bílovka se budou rozlévat do luk, meandrující koryto se bude vyvíjet, budou se v něm usazovat hlinitopísčité nánosy a erodovat břehy, uchytí se bylinná i dřevinná vegetace, dojde k oživení rybami a dalšími druhy živočichů...

Člověk může tvůrčím silám přírody pomáhat a může se jim i bránit v zájmu vlastního přežití, ale vždy by měl k tomu v maximální míře využívat (spolu s technologiemi, samozřejmě) zase především přírodu a její zákonitosti. Jedině tak bude naše snaha efektivní a s únosnou zátěží pro prostředí, ve kterém žijeme. Bílovka tak může být do budoucna příkladem správné a udržitelné péče o vodní toky a krajinu vůbec, kde stejnou roli hrají zájmy člověka i přírodní procesy. V tomto případě sice sehrál hlavní úlohu stát – konkrétně Povodí Odry s. p. (správce toku a investor revitalizace) a Správa CHKO Poodří jako správce území, nicméně podobná opatření by měla být stále více veřejným zájmem, protože veřejnosti v důsledku slouží.

Poděkování na závěr – v textu neuvádíme žádná jména, záměrně, možná to není nejsprávnější, ale určitě spravedlivější. Jen s obtížemi by se poměřovalo, kdo se podílel více a kdo méně. Tváří by bylo na desítky. Nelze však vynechat jedno poděkování, byť i to je poněkud neosobní – podniku Povodí Odry, který na sebe vzal náročné investorské břímě.

Mgr. Petr Birklen, Ing. Radim Jarošek

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Poodří a krajské středisko Ostrava
Kontakty: tel. 596 133 673, email: poodri@nature.cz

Soutok revitalizované Bílovky s Odrou (Foto Radim Jarošek).

Ranošov

(Říka, Nové Sady, Nové Prusinovice; Neuhäuser, Neu Prussinowitz, Ranossow, Prussinowitz). Sakrální památky

Jana Krejčová

Ranošov, ležící jihovýchodním směrem za Kozlovem, byl posledně osadou Velkého Újezdu a osamostatnil se až roku 1905. Předtím patřil k panství veselíčskému. Obec jako jediná na Libavsku neměla kostel ani kapli – jen dřevěnou **zvonici**.¹⁾ Jejím postavením Ranošov vyhověl nařízení císaře Josefa II. z 24. ledna 1787, aby v obcích, ve kterých nebylo kostela ani kaple se zvonem, zřídili zvoničku, ze které by se zvonilo na poplach za každého nebezpečí. Pokud se dá rozpoznat typ ranošovské zvoničky z velmi špatně čitelné fotografie, měla nad čtvercovou dřevěnou komůrkou stanovou střechu krytou pravděpodobně šindelem. Z vrcholu střechy vystupoval trám zpevněný dvěma bočními, které tvořily rozsochu, v jejíž horní části na příčném trámku byl zavěšen malý zvonek krytý jehlancovou šindelovou stříškou. Spodní pevná konstrukce byla ukryta v komůrce, která asi také, jako i jinde, sloužila k zavírání provinilců. Zvonička byla obehnaná nízkým tyčkovým plotem, u kterého byla vysazena jablona, chránící stavbu proti větru. Protože jablona byla nízká, netlumila zvuk zvonu. Venkovské zvonice bývaly umísťovány na návších, ta ranošovská stála pravděpodobně v centru horní části obce, na křižovatce hlavních cest.²⁾ Snad byla podobná té, kterou si postavili občané Tršic-Zákřova. Prozatím jediná písemná zpráva týkající se zvonice hovoří o přenesení pravomoci „k žehnání zvonu ke cti sv. Antonína Padovského a na počest Boha“ na velkoújezdského faráře. Toto povolení vydal 2. listopadu 1876 Wilhelm baron Schneeberg, infulovaný prelát a kapitulní probošt (žil 1801–1880).³⁾ Tehdy byl farářem ve Velkém Újezdě P. Fabian Hoffmann, k ruce měl kooperátora P. Josefa Hrubého⁴⁾ a Ranošov farností patřil do Velkého Újezda.

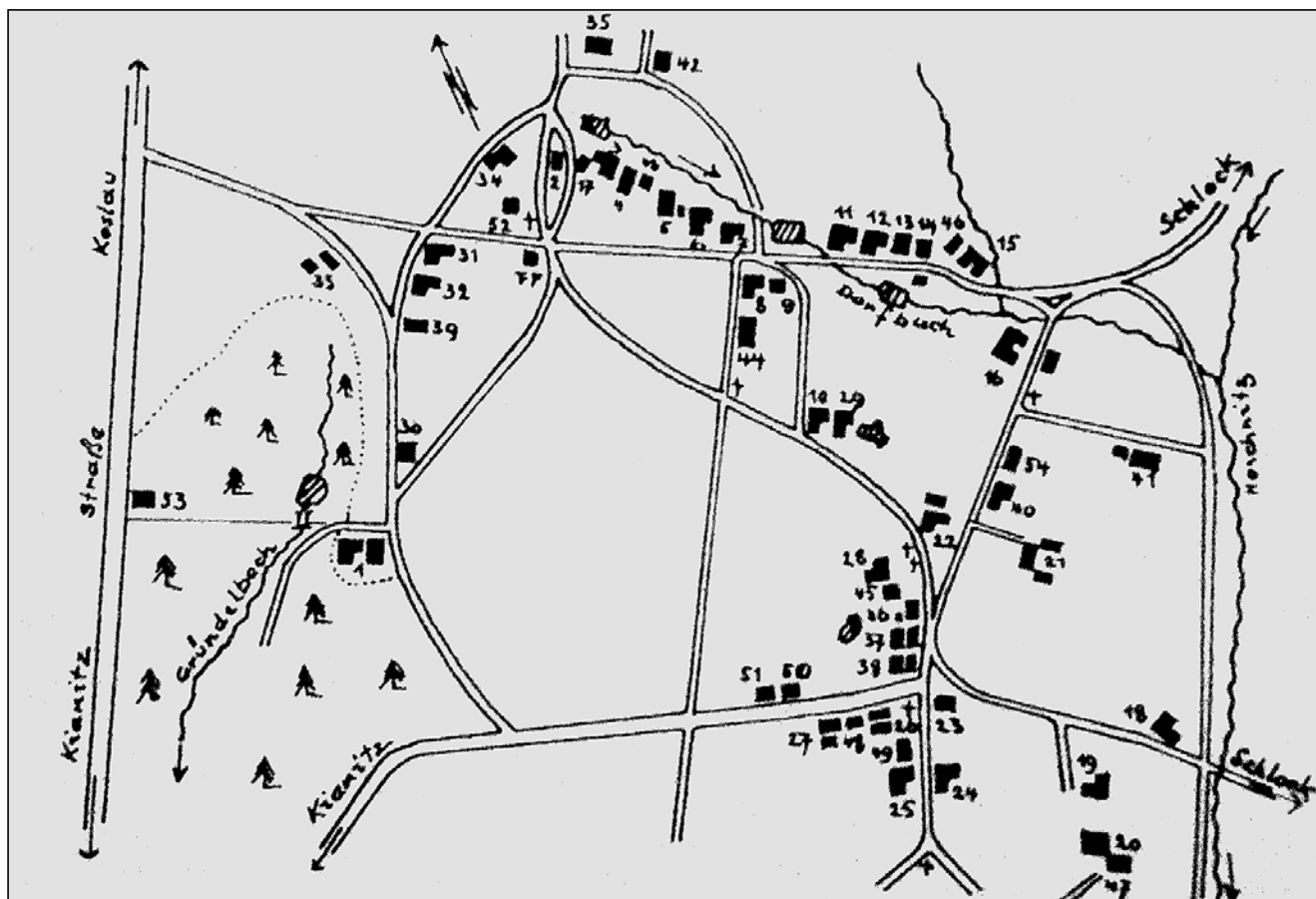
Pohřby se do roku 1922 taktéž odbyvaly ve Velkém Újezdě. Po založení **hřbitova** v Kozlově tento užívali Ranošovští spolu s obyvateli Kozlova, proto také byl zřízen při cestě z Kozlova do Ranošova. Sbírkou na jeho zřízení byla uspořádána v letech 1919–1921, autorem plánu je stavitel Adolf Schindler z Potštátu.⁵⁾ Zatím nepublikovaným dopisem ze 4. srpna 1922 potvrdil Dr. Heinrich Rokotnitz, notář v Lipníku, že certifikát na nákup parcely č. 372/2 vyhotovený pro účely uplatnění hranice římskokatolického hřbitova obce Kozlova, byl podepsán zúčastněnými stranami. Svou poznámku připojil tehdejší velkoújezdský farář P. Antonín Koutný: Povolení k svěcení hřbitova z konzistoře došlo s poukázáním, aby byl časem předložen výpis z pozemkové knihy k nahlédnutí.⁶⁾

Ranošov byl na začátku třicetileté války přifařen k Oseku nad Bečvou, ostatně stejně, jako Velký Újezd, který byl již předtím farní obcí. Po obnovení farnosti, resp. administratury ve Velkém Újezdě v roce 1737 patřil Ranošov spolu s Kozlovem pod její správu a tam se také odváděly desátky. Také občanské těchto tří vsí společně postavili faru ve Velkém Újezdě. Ovšem když byla v roce 1788 obnovena fara v sousedním Slavkově, pomýšlelo se na přifaření Ranošova a Kozlova do Slavkova, k čemuž však tehdy nedošlo. Přejmenováním do doby, než byl postaven kostel v Kozlově (1926), ale i ve třicátých letech minulého století, chodili věřící z Ranošova i Kozlova na mše svaté a na misijní kázání buď do Slavkova či do Kozlova, podle toho, kam to měli ze svého domu blíže. Do Velkého Újezdu to bylo pěšky hodinu a patnáct minut. Výjimkou byla patrně jen doba, kdy slavkovskou farnost spravoval P. Alois Otzipka,⁷⁾ tj. od 15. července 1937 do října roku 1938. Ten z vlastní iniciativy požádal konzistoř o přifaření Ranošova do Slavkova. Ta se vyjádřila v tom smyslu, že tomu tak bude jen po dobu administratury P. A. Otzipky a jen po souhlasu farního úřadu ve Velkém Újezdě. Patrně tento stav trval až do roku 1944, pak se Ranošov již jen na krátkou dobu vrátil zpět do farnosti Velký Újezd.

Ranošovští, podobně jako i ostatní obyvatelé Libavska, okázale a jednotně slavili svátky a dodržovali staré zvyky. Např. o velikonoční neděli se všichni sešli a sedláci s koňmi, vlastními (těch byla většina) i zapůjčenými, objížděli pole (Saatreiten). Společně slavili svěcení zvonů ve Slavkově (1929), Boží Tělo, svátek sv. Floriána apod. Obec vzpomenula 85. narozenin prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, uspořádala slavnost a na základě jednání obecního zastupitelstva ze dne 15. března 1935 mu propůjčila čestné občanství. I jeho 86. a 87. narozeniny jsou vzpomenuy v kronice.⁸⁾

Přesto z toho, co víme, se zdá, že víra nebyla pro ranošovské občany až tak důležitá. Ani počet mešních nadací neodpovídá běžným zvyklostem. Ke každoročním nadačním povinnostem farářů patřilo sloužení tichých či zpívaných mší s varhanami i bez nich, a to za živé i za mrtvé, předplacena byla i jen prostá modlení za konkrétní osobu. Tyto úkony byly zaplacený často i desítky let dopředu, z nadací se také pořizovalo např. i věčné světlo. V knize zaplacených mší pro léta 1899–1944 se však nevyskytuje nikdo z Ranošova, rovněž tak ani v knize opisů nadačních listin.⁹⁾

V roce 1941 se ke katolické víře hlásilo 262 obyvatel. P. Vincenc Vaněk,¹⁰⁾ farář ve Slavkově,

Plánek Ranošova, stav k roku 1946. Převzato z Wenzel, Karl: Heimatbuch Kreis Bärn.

uvádí k roku 1934, že „májové pobožnosti se konají u Hümrů, kde mají záclonkami přistrojený oltářik“. Tyto, jak píše P. V. Vaněk, „prachobyčejné záclonky“ pak chtěla jejich příbuzná ze Slavkova darovat na oltář P. Marie Lurdské v tamním kostele sv. Františka Serafinského, což český farář P. V. Vaněk odmítl a nechtěně způsobil nedorozumění, které bylo nacionálně vykládáno.¹¹⁾

Děti navštěvovaly původně **školu** ve Velkém Újezdě, od roku 1788 chodily do Kozlova. Až v roce 1907 byla v Ranošově postavena jednotřídka (č.p. 44). Nová budova školy byla požehnána 15. září 1907 P. Gustavem Krausem z Hranic. Byla to podélná stavba se zvalbenou střechou, centrálně umístěným vchodem opatřeným dřevěným závětrím a osmi okny v průčelí. Nad vchodem byl obvyklý nápis Volksschule.¹²⁾ Výnosem ze 3. října 1931 č. 60066 povolila zemská školní rada, aby ve zdejší škole od školního roku 1931/32 byla do výuky zařazena nepovinná čeština, a to v jedné skupině po dvou hodinách týdně. Ruční práce ve Slavkově, Ranošově a Kozlově v roce 1933 učila slečna Elsa Sýkorová, která z vlastní iniciativy opravila některé kusy bohoslužebných rouch pro slavkovský kostel.

Náboženství ve škole vyučoval slavkovský duchovní správce, v případě zastupování dokonce farář z Loučky. Tito kněží obstarávali výuku ve Slavkově, Ranošově a Kozlově, kam za každého

počasí pěšky docházeli dvakrát týdně. Stávalo se, že mezi výukou v Ranošově a Slavkově měl kněz jen dvě hodiny času, ve kterém musel dojít do druhé obce, převléci se, posilnit a připravit se na další hodinu. Jistě to byla náročná služba nejen v zimních podmínkách, kdy závěje dosahovaly až čtyř metrů.¹³⁾

I v Ranošově byl **vodní mlýn**, a to patrně již z doby před rokem 1780. Říkalo se mu Spálený mlýn a jeho hlavním produktem byly kroupy z ječmene.¹⁴⁾ Stavení ve vsi byla po stránce stavitelské jednoduchá a účelná. Např. dům Josefa Sommera č.p. 11 v horní části Ranošova postavený na podélném půdorysu byl patrový, se sedlovou střechou a dřevěným štítem, v průčelí po dvou oknech dvakrát dělenými.¹⁵⁾ Vchod do domu byl z delší strany, dalšími dveřmi se vcházelo do hospodářské části stavení. V patře byla po celé délce domu dřevěná pavlač, vedle domu pak chlévy a stodola. Přízemní dům č.p. 12 Johanna Sommera měl zvalbenou sedlovou střechu a zděný štít se dvěma menšími, jedenkrát dělenými okny. V přízemí byla v průčelí tři, pravidelně umístěná, dvakrát dělená, okna.

Obec, o níž je nejstarší zmínka již v roce 1355, byla zahrnuta do vojenského tábora a zanikla roku 1947, oficiálně zrušena byla v roce 1950.¹⁶⁾ Duchovní správou celé vysídlené farnosti byl v r. 1947 pověřen P. František Fučík,¹⁷⁾ farář ve Velkém Újezdě.

Starší fotografie pomníku padlým. Archiv Jindřicha Machaly.

Z pětapadesáti stavení, které tvořily vesnici ještě v roce 1946, zůstala do dnešních dnů stát jen hájovna č.p. 1 a kupodivu i památník padlým v první světové válce. Domy byly zničeny, polní cesty rozorány. Sem tam na bývalé zahrady upozorní přestárlý ovocný strom či rozkvetlý narcis. Starý název obce připomíná potok stejného jména – Říka.

Kříže, socha, pomník obětem první světové války

V obci bylo posledně pravděpodobně šest křížů, a to nejspíš poblíž č.p. 22 (dva, tj. stavení Hümrů, nebo 22 a 28 Schubert), naproti 16 (Hümer), 23 (Hümer) nebo 26 (Mader), 44 škola a 52 Schubert. Toto určení se opírá o plán obce, který byl zakreslen až po vysídlení.¹⁹⁾ Některá ze značek na nákrese tedy mohla představovat buď památník, nebo také zvonici.

U domu Franze Domese č. 38 býval obrázek sv. Tekly.¹⁹⁾ V horní části obce u zemědělské usedlosti stála mezi dvěma lípami socha sv. Floriána.²⁰⁾

Konkrétní zpráva se týká jen dvou dřevěných (břevnových) křížů stojících u nějaké cesty, které byly znovu vztyčeny na místě svých již zhroutených předchůdců. K jejich žehnání dostal velkoujezdský farář P. Ignác Procházka²¹⁾ povolení od olomoucké konzistoře 19. srpna 1831, tedy v době, kdy byl arcibiskupský stolec neobsazen, protože 23. července zemřel Rudolf Jan, kardinál, arcivévoda rakouský.²²⁾

Do dnešních dnů částečně zachovaný pomník obětem první světové války stojí u cesty z Kozlova do Slavkova. Jde o žulový pomník na nízké skalce z uměle navršeného lomového kamene s robustním podstavcem. Na čelní straně vysokého hranolového dřívku ukončeného nízkou stanovou střechou s nápisem 1914–1918 je nízký reliéf meče na pozadí z vavřínových listů, po stranách byla uvedena jména sedmnácti obětí. Původní text: Stehst du an dieser Stelle hier, schenk auch eine Vaterunser mir, denk an mein Grab im Feindesland, im stillen Wald am Wegesrand (Pokud stojíš na tomto místě, věnuj mi Otčenáš a pomysli na můj hrob v nepřátelské zemi, ve ztichlém lese u cesty) je odsekán, stejně jako dvouřádkový nápis pod reliéfem. Ve vrcholu pomníku se zachovala koule, symbol Země, odstraněn z ní byl křížek, patrně kovový. Podobným způsobem nahoře ukončený pomník najdeme v Lomnici u Bruntálu. Před pomníkem byl původně umístěn také kamenný meč zatnutý do země, častý symbol na pomnících padlým v první světové válce (např. Adolfovice, Dolní Moravice aj.). Práce je na soklu datována do roku 1931. Žádost velkoujezdského faráře P. Františka Fučíka o povolení sloužení mše svaté při této příležitosti byla odsouhlasena konzistoří 31. července. Pomník byl slavnostně odhalen, požehnan a předán do ochrany obce v neděli 16. srpna 1931. Zápis v kronice uvádí, že dopoledne tohoto svátečního dne nebylo zrovna pěkné počasí, ale odpoledne se udělalo krásně, takže na slavnost přišlo mnoho lidí. Kamenickou práci provedla firma Bena a Eichler z Vítkova.²³⁾

Rodáci zamýšleli v létě roku 2002 osadit novou pamětní desku doplněnou o jména padlých ve druhé světové válce.²⁴⁾ Jako první padl Franz Domes z č.p. 13 (narozen 1905), který bojoval již v první světové válce. Druhým byl Franz Passinger (ročník 1918), dalšími oběťmi byli Roman Sokolík, student lesního inženýrství (1921), Wilhelm Domes z č.p. 51 (1922), Ignaz Brauner z č.p. 21 (1916), jiný Ignaz Brauner z č.p. 4 (1908), Franz Schubert (1923), Josef Baier z č.p. 20 (1924), Johann Domes z č.p. 10 (1920), Josef Brauner z č.p. 21 (1918), Johann Brauner z č.p. 42 (1910), Anton Domes (1907) a Anton Hümer z č.p. 8 (1924). V pamětní knize obce je pod jejich jmény uvedeno: Jejich oběti budeme pamětlivi. Šlo, jak patrně, především o mladé muže.²⁵⁾

A. e. Consistorium.

N. 13816

Facultas benedicendi.

ad Nr. 266 de die 27/1931

Olomucii, die 27. Julii 1931

A. Rev. Officio parochiali

Velký Újezd

Supplicat A. Rev. officium parochiale, ut concedamus licentiam benedicendi iuxta ritum approbatum monumentum erectum in memoriam militum bello mundano interfunctorum in pago Ranošov

Povolení konzistoře k žehnání pomníku. SOkA Olomouc.

Precibus annuentes, ad maiorem Dei gloriam facultatem expetitam pro die Dominica Hilugentis in pago Ranošov elargimur addentes, hanc s. Missam ad mentem can. 822 utique tantum super altari portatili consecrato offerri posse. Altare insuper secundum rubricas adornetur cruce cum duobus saltem candelabris et tribus tobaleis atque contra aëris iniuriam tegatur iuxta posse quodam tecto ad instar baldachini. Occasione solemnitatis fieri debet congrua concio ad fideles, qui huic s. Missae adstantes praecepto ecclesiastico de audienda Missa satisfaciunt (Can. 1249).

Povolení konzistoře ke mši svaté u příležitosti žehnání pomníku. SOkA Olomouc.

Poznámky

1) Baďura se o zvoničce vůbec nezmiňuje. Naopak Domes 1974, 107 uvádí v Ranošově k roku 1771 novou kapli(!) s odvoláním na děkanskou

matriku, tehdy uloženou na děkanství v Lipníku nad Bečvou. Tento pramen nebyl dohledán.

2) Katastrální mapa z roku 1903 (na základě měření z roku 1830).

Pomník padlým. Foto Jindřich Machala, 2010.

3) SOKA Olomouc, Archiv fary Velký Újezd, inv. č. 65, sign. V a, karton 4.

4) P. Fabian Hoffmann, narozen 1822 v Potštátu, na kněze vysvěcen 1847, působil např. ve Spálově, zemřel 20. března 1900 jako emeritní farář ve svém rodišti. Krška 2007 se o něm bohužel nezmiňuje. – P. Josef Hrubý, narozen 1848 v Drahaněch, vysvěcen 1874, zemřel 14. února 1885 ve svém rodišti.

5) Krejčová 2010, 39.

6) SOKA Olomouc, Archiv fary Velký Újezd, inv. č. 65, sign. V a, karton 4. – P. Antonín Koutný, narozen v Ochozu 1862, vysvěcen 1888, zemřel patrně v roce 1932.

7) ThDr. Alois Otzipka, narozen 24. září 1904 v Kozmicích u Hlučína, ordinován 1934, zemřel 5. května 1967 v Hošťálkovicích u Hlučína. O něm více v připravované práci věnované Slavkovu.

8) SOKA Olomouc, Archiv obce Ranošov 1921–1943, inv. č. 1.

9) SOKA Olomouc, Archiv fary Velký Újezd, inv. č. 23, sign. IV b a inv. č. 24, sign. IV d.

10) P. Vincenc Vaněk, instalován do Slavkova 22. května 1923, hlavní pisatel slavkovské Pamětní knihy. Narodil se 16. července 1875 v Budišovicích (Pustá Polom), ordinován 1900. Ze Slavkova odešel roku 1935 do Prusinovic(!) u Holešova. Jeho snad posledním působištěm byl Moravský Kočov v roce 1949, tam již s titulem arcibiskupského rady.

11) Gedenk-Buch des Pfarrsprengels Schlock vom Jahre 1897 (1783–1944). V roce 1946 byli Hümmrovi na č.p. 8, 16, 18, 22, 23 a 27. Za zapůjčení děkuji P. Josefu Pelclovi.

12) Dle foto in Bärner Ländchen 1995, 10, 468. – SOKA Olomouc, Archiv obce Ranošov 1921–1943, inv. č. 1.

13) Krejčová 2009, 49.

14) Domes 1974, 173.

15) Viz foto in Bärner Ländchen 1993, 9, 402.

16) Spáčil 1985, 189. – Krejčová 2007, 38.

17) P. František Fučík, narozen 2. února 1893 v Čelčicích, ordinován 1922, zemřel 15. června 1956.

18) Wenzel 1987, 298.

19) Bärner Ländchen 1968, 4, 130.

20) Bärner Ländchen 1992, 5, 232.

21) P. Ignác Procházka, kněz jubilatus, narozen roku 1788 v Bukovanech, vysvěcen 1806, zemřel 23. listopadu 1870 jako titulární konzistorní rada a velkoujezdský farář. Ve Velkém Újezdě „pracoval na vinici Páně“ jako jáhen, kaplan a farář 64 let a tam je také pohřben. Jednu dobu mu kooperátora dělal shora zmíněný P. Fabian Hoffmann.

22) SOKA Olomouc, Archiv fary Velký Újezd, inv. č. 66, sign. V c, karton 4.

23) SOKA Olomouc, Archiv obce Ranošov 1921–1943, inv. č. 1. – Archiv fary Velký Újezd, inv. č. 70, sign. XI, karton 5.

24) Bärner Ländchen 2001, 5, 230.

25) SOKA Olomouc, Archiv obce Ranošov 1921–1943, inv. č. 1.

Literatura

Badura, Jan: *Vlastivěda moravská II. Místopis. Lিপenský okres*. Musejní spolek v Brně, Brno 1919.

Bärner Ländchen, roč. 1968, 1992, 1993, 1995, 2001.

Domes, K.: *Velký Újezd a okolí*. Profil, Ostrava 1974.

Krejčová, Jana: *Kozlov (Koslau), osada Kyjanice (Kyljanka, Kianitz), samota Eliščino (Eliščiná, Lieselsberg, Lisetby). Kostel sv. Josefa, drobné církevní objekty a jejich osud*. In: POODŘÍ, časopis obyvatel horní Odry. Roč. 13, 2010, č. 4.

Krejčová, Jana: *Libavsko v letech 1945–1960 s přihlednutím k osudu církevního majetku*. In: POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry. Roč. 10, 2007, č. 3.

Krejčová, Jana: *Z historie Slavkova u Lipníku nad Bečvou*. In: Sborník Státního okresního archivu Přerov 2009. Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov, Přerov 2009.

Krška, Ivan: *Z dějin duchovní správy v Potštátě*. In: Potštátský zpravodaj, roč. 2007.

Spáčil, Vladimír (Ed.): *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu*. Ediční rada MěstNV v Olomouci, Olomouc 1985.

Wenzel, Karl: *Heimatsbuch Kreis Bärn. Geschichte des sudetendeutschen Landkreis Bärn in Nordmähren*. Heimatkreis Bärn, Marburg 1987.

Prameny

SOKA Olomouc

O 1 – 174 Archiv obce Ranošov 1921–1943 inv. č. 1, 1921–1943, Pamětní kniha obce

O 7 – 35, Archiv fary Velký Újezd inv. č. 23, sign. IV b, Kniha opisů nadačních listin 1900–1944

inv. č. 24, sign. IV d, Soupis nadací 1899–1944 inv. č. 65, sign. V a, Konsekrace 1871–1932, karton 4

inv. č. 66, sign. V c, Povolení ke svěcení křížů
atd., karton 4
inv. č. 70, sign. XI, Varia, karton 5

*Gedenk-Buch des Pfarrsprengels Schlock vom
Jahre 1897 (1783–1944)*

Římskokatolický farní úřad v Lipníku nad Bečvou

Jana Krejčová
Kontakt: janakrejцова.atelier@seznam.cz

Lev oděný v purpuru

Radek Polách, Jaroslav Zezulčík

Slavná pontifikální mše k oslavě 150. výročí narození Jeho Eminence Lva kardinála Skrbenského z Hříště, rodáka z nedalekého zámku v Hukovicích, zahájila oslavy výročí narození kardinála, na něhož se v jeho rodném kraji pozapomnělo. Mše se uskutečnila v neděli 30. června 2013 v chrámu Povýšení svatého Kříže v Kuníně u Nového Jičína a v 15.00 hodin ji celeburovala Jeho Excellence mons. Jan Graubner, arcibiskup olomoucký a metropolita moravský. Oslavy představovaly jeden z vrcholů letošní sezóny na zámku v Kuníně.

Po bohoslužbě Jeho Excellence zahájila na zámku výstavu, věnovanou osudům a působení kardinála Skrbenského, nazvanou „Lev oděný v purpuru“.

Lev svobodný pán Skrbenský z Hříště, 29. pražský arcibiskup, 9. arcibiskup v Olomouci, se již ve svých 38 letech stal kardinálem. Jeho působení na arcibiskupském stolci zastavila vážná

automobilová nehoda, po které se stáhl do ústraní. Málokdo dnes tuší, že se tento významný a oblíbený duchovní narodil 12. června 1863 na malém, dnes již polozapomenutém a rozpadlém zámku v Hukovicích, jako potomek starého moravského šlechtického rodu a syn majitelů zámku Leonie svobodné paní Czeikové z Badenfeldu (1838–1911) a Filipa svobodného pána z Hříště (1838–1908).

Výstava veřejnosti představila řadu unikátních předmětů, zapůjčených z arcibiskupských paláců z Prahy a Olomouce, mezi nimi také nejstarší kardinálské roucho dochované na území Českých zemí, bohatě zdobená paramenta z obou arcibiskupských paláců, mimořádně zdobné livreje sloužících arcibiskupa Lva Skrbenského, kolekce portrétů nebo také skvostné barokní ornáty a monstranci, věnované předky kardinála Skrbenského kostelu v nedalekých Hustopečích nad Bečvou.

Zámek v Hukovicích po zničení v roce 1945 (Foto Muzeum Novojičínska).

Reprezentativní výstava Muzea Novojičinska byla pořádána pod záštitou Jeho Excelence mons. Jana Graubnera, arcibiskupa olomouckého a metropolity moravského ve spolupráci s pražským a olomouckým arcibiskupstvím a dalšími institucemi a po svém ukončení zamíří do Dolní Dlouhé Loučky, kde kardinál 24. prosince 1938 na tamním zámku Německého řádu umírá. Následně je plánováno, že výstava navštíví také oba arcibiskupské paláce v Praze, v Olomouci a rovněž poutní místo Velehrad.

Když se manželům Philippovi svobodnému pánu Skrbenský z Hříště (*5. 3. 1830 Opava – †21. 3. 1908 Vídeň) a Leonii rozené Czeike von Badenfeld (*12. 8. 1838 Vídeň – †9. 12. 1911 Vídeň) narodil 12. března 1863 prvorozený syn Leo (Lev), bylo proč na zámku v Hukovicích oslavovat.

Leonie svobodná paní Czeike z Badenfelda a Filip svobodný pán Skrbenský z Hříště (Foto Muzeum Novojičinska).

Vždyť byl na světě další pokračovatel starobylého rodu. Rodnou obec však zanedlouho všichni spolu opustili, poněvadž finanční situace tvrdě naléhala k úsporám nejen u c. k. komořího a majora rakouské armády. Rodina se odstěhovala na zámek Czeiků z Badenfeldu v Dřevohosticích, který v ještě v 17. století starší linii Skrbenských z Hříště patřil. Právě zde prožil mladý Lev Skrbenský své dětství

a mládí. Gymnaziální studia absolvoval nejprve u benediktinů v Kremsmünsteru, poté na státním gymnáziu v Kroměříži, které v roce 1882 zakončil maturitní zkouškou. Jeho dalším cílem bylo studium práv v Innsbrucku. V letech 1882–1884 jej zastihla všeobecná branná povinnost a jako dobrovolník sloužil u dragounského pluku č. 6 Albrechta prince pruského. Jeho vnitřní zbožný cit jej posléze dovedl počátkem října 1885 k odchodu do kněžského semináře v Olomouci. Zde byl také v červenci 1889 kardinálem Bedřichem Egonem landkrabětem z Fürstenberga vysvěcen na kněze. Primice slavil 14. července 1889 v dřevohostickém farním chrámu.

„Lev svobodný pán ze Skrbenských byl posvěcen na kněze, a měl v dřevohostickém kostele sloužit první mši. To se nesmělo obejít bez oslavy. Děvčata ve škole byla vyzvána, aby se k této slavnosti oblékala bíle a hlavy ověncily věnečky. Bohuška i Slávinka byly skvělé, maminka se již o to postarala. Paní učitelce Masaříkové, která měla na starosti špalír družiček, se jejich zjev však nehodil do programu a zařadila obě děvčátka kamsi dozadu, kde měla být uschována zrakům mladého kněze. Co se však nestalo? Po mši, když primiciant uděloval svoje kněžské požehnání a rozdával na památku dětem obrázky, vztáhl nejdříve ruku k dětem stojícím

Lev Skrbenský z Hříště s bratrem Hansem (Foto Muzeum Novojičinska).

vzadu, k Bohušce a Slávince. Syn vznešeného rodu neznal kastovní rozdíl jako paní učitelka.“

Jako kooperátor nastoupil poté ve farnosti Dub nad Moravou, významném poutním místě. Dubský probošt Štěpán Palásek uvedl mladého kněze do duchovní správy a následně jej vyslal do Říma. Zde Lev Skrbenský z Hříště vykonával funkci kaplana v hospici Santa Maria del Anima a pokračoval zde ve studiích církevního práva na Gregoriánské univerzitě. Od září 1892 do ledna 1894 působil jako kaplan v Moravské Ostravě a v Uherském Ostrohu na panství Liechtenštejnů. Po složení farní zkoušky v roce 1893 se následujícího roku stává farářem v Melči na panství Razumovských poblíž Opavy. Jednalo se o bývalé statky Skrbenských z Hříště. Pro plnění vyšších úkolů byl v roce 1896 zvolen do olomoucké metropolitní kapituly a v roce 1898 se stal proboštem kolegiální kapituly v Kroměříži. Nato v říjnu 1898 nastoupil jako farář v kroměřížském kostele u sv. Mořice. V září 1899 byl instalován jako sídelní kanovník olomoucké kapituly. Jako blesk z čistého nebe poté přišlo jmenování do Prahy...

Když v červnu 1899 zemřel pražský arcibiskup František kardinál de Paula Schönborn (*24. 1. 1844 Praha – †25. 6. 1899 Sokolov), jmenoval 15. září téhož roku císař František Josef I. za jeho následníka celkem překvapivě Lva Skrbenského z Hříště. Papež Lev XIII. (*2. 3. 1810 Carpineto Romano – † 20. 7. 1903 Řím) potvrdil svým listem 14. 12. 1899 Lva Skrbenského z Hříště na postu arcibiskupa. Biskupské svěcení přijal 6. ledna 1900 v katedrále sv. Václava v Olomouci. Intronizace – slavnostní vjezd do královské Prahy – se odehrála v sobotu 13. ledna 1900, když se duchovenstvo, zástupci šlechty a představitelé nejvyšších úřadů shromáždili v chrámu sv. Mikuláše na Malé Straně. Ve dvě hodiny odpoledne přijel nový arcibiskup vlakem z Olomouce do Prahy. Na státním nádraží Praha (dnešní Masarykovo nádraží) jej přivítali dva členové metropolitní kapituly a starosta královského hlavního města Prahy JUDr. Jan Podlipný, odkud se vypravili na Malou Stranu k vykonání všech příslušných ceremonií. Následující den 14. ledna 1900 byl v katedrále sv. Víta nový arcibiskup slavně intronizován.

Lev Skrbenský z Hříště nastoupil na pražský stolec jako padesátý šestý biskup a dvacátý devátý arcibiskup. Jako arcibiskup pražský nabyt zároveň knížecí hodnosti a titul primas království Českého a metropolita Čech. Rok poté 15. dubna 1901 byl papežem Lvem XIII. kreován kardinálem Svaté církve titulem u sv. Štěpána na Celiu. Za svého působení se zúčastnil všech významných událostí v Praze, mezi nimi státních návštěv císaře Františka Josefa I., svěcení mnoha nových chrámů a dalších. Založil v Praze – Bubenči arcibiskupské gymnázium s kolejí Tovaryšstva Ježíšova. Pro svou mírnou povahu, vystupování a laskavost byl v Praze velmi oblíben. Stal se také c. k. tajným radou, členem

panské sněmovny na říšské radě v hlavním městě Vídní a v letech 1899–1913 poslancem zemského sněmu Království českého s virilním hlasem. Roku 1903 byl jmenován čestným rytířem a nositelem velkokříže řádu Maltézských rytířů a roku 1910 nositelem velkokříže uherského řádu sv. Štěpána. Tradičně od dob císaře Karla IV. jako arcibiskup pražský zastával post papežského legáta pro celé České království a bamberskou, míšeňskou a řezenskou diecézi. Dále byl rovněž kancléřem obou bohosloveckých fakult při vysokém učení pražském.

Před vypuknutím první světové války pražský arcibiskup Lev Skrbenský z Hříště jako předseda vedl jednání biskupské konference v rakouské části monarchie. Zahájení války bylo v přímém rozporu s jeho postojem – nehájil válečné úsilí státu. Mírný a laskavý arcibiskup nebyl vhodným partnerem tehdejšímu vojenskému velení a posilování občanské povinnosti k vojenské službě. Když byl v roce 1916 uprázdňen olomoucký arcibiskupský stolec po smrti kardinála Františka Salomona Bauera (*26. 1. 1841 Hrachovec – †25. 11. 1915 Olomouc), vyvinuly vojenské kruhy tlak na císaře Františka Josefa I., aby přesunul pražského arcibiskupa na Moravu. A skutečně se tak 18. ledna 1916 stalo a kardinál Lev Skrbenský z Hříště byl postulován zpět na svou rodnou Moravu, kam se osobně toužil i přes prosby mnoha Pražanů vrátit. Přestože postulace nebyla zcela jednomyslná,

Kardinál Lev Skrbenský z Hříště (Arcibiskupství pražské).

byla papežem Benediktem XV. dne 5. května 1916 stvržena. Brněnský biskup Pavel hrabě Huyn (*17. 2. 1868 Brno – †1. 10. 1946 Bolzano) se stal arcibiskupem pražským. K slavnostní intronizaci kardinála Skrbenského z Hříště v olomoucké katedrále sv. Václava došlo 2. července 1916. Stal se tak devátým a posledním metropolitou moravským, který byl zvolen svobodnou volbou olomoucké kapituly.

Jeho episkopát byl přerušen vznikem Československé republiky v roce 1918, se kterým se neztotožnil. Kněžstvo bylo silně ochromeno novým režimem a vznikalo odpadlické hnutí s církví československou, které vyústilo v rozsáhlé změny v uspořádání katolické církve. Těmto změnám se nevyhнул ani olomoucký arcibiskupský stolec. Poměry nově vzniklé Československé republiky měly silný antihabsburský a antiklerikální charakter, se kterým bylo těžké se vyrovnat. Navíc oba arcibiskupové pocházeli ze šlechtických rodin. Pražský arcibiskup Pavel hrabě Huyn odjel ihned začátkem listopadu 1918 do Říma, kde následujícího roku rezignoval na post pražského metropolity. Taktéž arcibiskup Skrbenský z Hříště byl k nově vzniklému státu rezervovaný a k novým poměrům vydal 21. června 1920 pastýřský list. Při své cestě z biskupské konference 10. července 1919 se mu poblíž obce Červenky stala automobilová nehoda, při které utrpěl těžká poranění včetně zlomené nohy. Tento úraz jej omezoval při chůzi a znesnadňoval vykonávání správy celé diecéze. Jeho zdraví však již bylo nejen fyzicky, ale i duševně podlomeno. Vše vyústilo 30. září 1920, kdy podal rezignaci olomoucké kapitule. Jeho odchod z arcibiskupského stolce znamenal také odchod z veřejného života.

Jeho první cesta mířila na zámek Krásné Březno poblíž Ústí nad Labem, který byl od roku 1911 ve vlastnictví jeho mladšího bratra Jana Skrbenského z Hříště, podplukovníka ve výslužbě. Ve třicátých letech odešel na zámek Dolní Dlouhá Loučka poblíž

Mons. Jan Graubner, arcibiskup olomoucký a metropolita moravský během slavné pontifikální mše k počtí kardinála Lva Skrbenského v Kuníně (Foto Lenka Malinová).

Uničova, který byl střediskem řádu Německých rytířů. Jeho odchod je spojen se silnými finančními požadavky ze strany jeho rodiny a bujícími národnostními rozepřemi v příhraničních regionech. Jeho mladší bratr Jan si v roce 1942 zažádal o česky znějící predikát z Hříště změnit na von Kirwein-Spielsdorf. Emeritní arcibiskup Lev Skrbenský z Hříště na statcích Německých rytířů našel klid a pohodu, milovaly jej děti, které si zkracovaly cestu ze školy přes zámeckou zahradu. Lev Skrbenský z Hříště měl vždy po ruce pár bonbónů a drobných mincí, aby děti obdaroval. Na zámku v Dolní Dlouhé Loučce také 24. prosince 1938 zemřel. Jeho ostatky byly 30. prosince 1938 pochovány v olomoucké katedrále sv. Václava, v křestní a náhrobní kapli sv. Jana Křtitele pod hlavní věží v hrobce olomouckých arcibiskupů.

PhDr. Jaroslav Zezulčík

kastelán zámku Kunín, email: ic@kunin.cz

Radek Polách, kurátor, Muzeum Novojičínka, email: radek.polach@muzeumnj.cz

Lydie Romanská – básnířka Poodří

Poprvé jsem se s paní Lydií Romanskou setkal v roce 1999 při vydání její sbírky básní Odrou křestná a jen jsme se, pokud si vzpomínám dobře, tenkrát pozdravili. I další setkání na zámku v Bartošovicích bylo podobně letmé. Na společné povídání došla řeč až po čtrnácti letech, na podzim 2013. Přitom její verše o Odře jsou výjimečné a ojedinělé... ostatně celou knížku veršů najdete dále. Nejprve však dejme slovo autorce, básnířce Poodří, paní Lydií Romanské.

Začneme obligátně – kdybyste se měla čtenářům představit, tak byste řekla:

Jmenuji se Lydie Romanská, narodila jsem se v Polance nad Odrou v roce 1943, jsem básnířka a spisovatelka se zájmem o hudbu a přírodu. Profesně se věnuji Obci spisovatelů České republiky se sídlem v Praze; v její Radě jsem

první místopředsedkyní. Jsem také členkou českého centra mezinárodní organizace spisovatelů Pen klub. Osmatřicet let jsem řídila pěvecké sbory, posledních

dvacet let (do roku 2012) jsem byla zároveň ředitelkou Základní umělecké školy Dobroslava Lidmily v Ostravě-Svinově.

Obec spisovatelů pracuje také v Ostravě. Můžete nám ji trochu přiblížit?

Obec spisovatelů ČR je profesní organizace spisovatelů, literárních vědců, kritiků a překladatelů beletrie řízená Radou a jejím předsedou (režisérem, spisovatelem, scenáristou a hercem) Tomášem Magnuskem. Zde v Ostravě máme středisko, které vedu v součinnosti s pražským centrem. Pořádáme nejméně dvě autorská čtení ročně, vydáváme dvě čísla časopisu Průhledy, křtíme své knihy, vymýšlíme projekty. Na podzim to byl např. projekt setkávání spisovatelů a návštěvníků proslulé ulice Stodolní. Uplatňoval se dva měsíce, jeho hodnocení proběhlo na autorském čtení 20. listopadu 2013 v klubu Atlantik v centru Ostravy.

Díky sbírce Odrou křestná Vás znám především jako básničku, ale Vaše tvorba je rozmanitější.

Mám ve své bibliografii přes desítku sbírek veršů, dvě knihy prozaické (Ticho pro klarinet a Boží expo), knihu překladů poezie pro děti z polštiny a dvě knihy odborné – literárně historickou (o básníku Bohumilu Pavlokovy) a hudebněvědnou (o hudebním skladateli, sbormistru a pedagogu Dobroslavu Lidmilovi). 27. listopadu 2013 jsem uvedla mezi čtenáře svou novou knížku poezie, je čtrnáctá, nazvaná Postel v rohu zahrady. Rukopisný román Láska je víc než láska jsem nabídla jednomu ostravskému vydavatelství.

Odrou křestná byla a je v českém prostředí svým námětem sbírka výjimečná a výsostně pooderská, a proto bych se u ní rád trochu zdržel. Vzpomenete si například ještě, jak vznikala?

Bylo to zadání bývalé vedoucí Správy CHKO Poodří, paní dr. Vladislavy Hamplové. Poodří vystoupilo v roli mecenáše, knížku objednálo, vydalo a uhradilo náklady – je to prospěšné, ale už se to dnes téměř nevidí. Zadání bylo jasné, ozřejmit a oslavit naši milovanou stálici, superstar řeku Odru. Objednáno bylo dvanáct básní, odevzdala jsem třináct. Tenkrát jsem si Odru užila jako nikdy předtím. Prolézala jsem s manželem břehy, zátočiny, meandry, seznamovali jsme se s jejími živočichy a rostlinami, kochala jsem se jejím tokem. Je krásná, v našem měřítku věčná a dosahuje moře. Zaslouží si naší pozornosti.

Domnívám se, že sbírka či její část byla i zhudebněna, nebo se mýlím?

Knížku zhudebnil do kantátové formy pro čtyři ženské hlasy a capela můj manžel (on na rozdíl ode mne se narodil v Čechách) Dobroslav Lidmila. Dobře si pamatuji na premiéru kantáty Odrou křestná, proběhla v barošovickém zámku u příležitosti

výstavy o Poodří. Není to snadná skladba, má zvláštní kouzlo, ale určitě se nedá jen tak zaspívat. Čtyři hlasově a sluchově velmi nadané mladé ženy zvládly premiéru bezchybně.

Vím, že Vám byla při vydání sbírky kladena otázka – proč to nezvyklé slovo křestná v názvu?

Slovo křestná ve spojení s vodou je můj výraz (jinak se dá najít v Trávníčkově Slovníku jazyka českého z r. 1952). Křestné je něco, třeba i člověk či jméno, které se užívá při křtu. U mne je to voda, již se křtí. Přesto se čtenáři pletou a občas slyším Odrou křtěná. Křtěný se podrobuje, křestný činí...

Nacházela jste nebo nacházíte stále inspiraci pro svou tvorbu ve svém rodišti v Polance?

Z Polanky jsme se odstěhovali, když mi byly dva roky. Ale přesto mám na Polanku několik vzpomínek (kupodivu) – sedím na houpačce, pod níž je jáma naplněná tuhým hašeným vápnem, takovou tou krásně mazlavou bílou hmotou, která se dobře odděluje zednickou lžicí; houpu se, ale kdo mě tam posadil? Asi moje sestra, tehdy jedenáctiletá, která mě bohužel mívala na hlídání, ale kde vzala tu jistotu, že do toho vápna nespadnu? Kdo ví! Ale později jsem do Polanky jako Červená karkulka nosila v košíčku dědečkovi a babičce jídlo, které připravila maminka. Jezdila jsem sama tramvají – a nikdo se o mne nebál, bylo mi tak osm let. Ale Polanka, to je pro mne především Odra a její niva. Je to stálý zdroj inspirace, nevylučuji, že se k tématu ještě vrátím. Třeba přijde podnět z Poodří...

Máte v Poodří nějaké své místo, kam ráda chodíváte?

Mám některá místa hodně ráda. Hlavně stezky kolem rybníků. Když jdete potichu, můžete spatřit volavku, jindy k vám připlují labutě. Jak je lituji někdy v zimě, když přimrzají k ledu, když se jim rybník ledem zavírá! Krásné jsou remízky a louky, na jaře plné sněženek a později medvědího česneku. Je to vzácná lokalita, málokde se tato květina v takovém množství najde. Od dětství jsem snad nevynechala rok, abych tam na jaře nezajela. Mám-li hosty, je to právě Polanská niva, kam je dozajista zavedu.

Letos jste oslavila kulaté jubileum – vede Vás to k bilancování, nebo se dozadu neohlížíte?

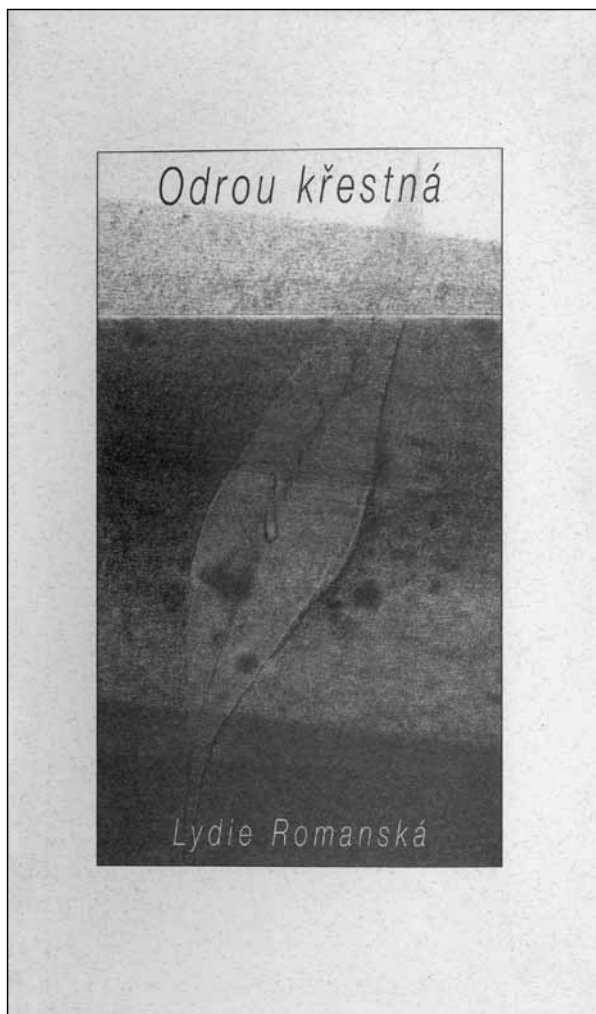
Já se příliš neohlížím, snad jen v letmých vzpomínkách, ale zatím se nepotřebuji zastavovat, možná jsem jen trochu zvolnila, ačkoli moje práce pro druhé v těchto měsících spíše akceleruje; nevím, jestli je to dobře, ale život se už tak vyvíjí. Mám mnoho podnětů, zapojuji se do nových projektů, hodlám je naplnit. A chci ještě něco napsat, jak bych mohla nostalgicky hledět zpátky? Vždy jsem se snažila žít načisto, opravy možné nejsou, je jen možné poučit se a neopakovat chyby, i když...

V úvodu sbírky se vracíte z dálek ke své Odře. Vnímáte sama sebe jako básničku Poodří?

Žádnou jinou nevidím. Tady jsem se prvně na-dechla, byla to vůně sycená dechem Odry; její vodou jsem pokřtěná, přes oderské mosty jezdil dennodenně na bicyklu tatínek do práce ve Vít-kovicích, u Odry každoročně oslavuji příchod jara; vydaná knížka veršů je k tomu jmenování přihláškou. Není všem dnům konec, je možné, že budu o křestné oderské vodě a jejích březích ještě psát.

Ptal se Radim Jarošek.

Bibliografie

Knihy veršů:

Poéma Ostrava. Ostrava: Profil 1975
Půl hodiny po lásce. Ostrava: Profil 1982
Dopolední poetika. Ostrava: Profil 1985
Poločas. Ostrava: Profil 1989
Tanec o francouzské holi. Ostrava: Chagall 1991
Poušť před rozbřeskem. Opava: Optys 1993
Nedomykavost času. Třebíč: Arca JimFa 1998
Čtrnáct zastavení. Ostrava: Repronis 1999
Odrou křestná. Ostrava: CHKO Poodří 1999

Den latimerie. Brno: Host 2002
Goghova postel. Ostrava: Montanex 2006
Svlékání z růže. Ostrava: Montanex 2008
Aniž tvůj že jsem. Ostrava: Montanex 2010
Postel v rohu zahrady. Tišnov: Sursum 2012

Z dalšího díla:

Desátek. (Výbor z deseti knížek veršů.) Brno: Host 2003.
Dobroslav Lidmila – hudební skladatel, sbormistr, pedagog. Ostrava: Repronis 2006.
Ticho pro klarinet. (Příběhy poznamenané Ostravou.) Ostrava: Montanex 2007.
S babičkou za ruku. (Přebásnění veršů Karoliny Kušek podle překladu L. Martinka z polštiny.) Opava - Łódž: Literature & Science Opava 2008.
Slovo jako zrno. (Básník Bohumil Pavlok, život a dílo). Šenov: Tilia 2009
Boží expo – kniha povídek. Tišnov: Sursum 2012

Odrou křestná

Lydie Romanská

*Nezmeškáš žádný verš,
všechny vyjdou v pravé poledne tvého dne,
tehdy se vracíš k území jasanů a lip,
divokých kosatců a sester sasaneček,
k hrázím přísného listu vrb,
tehdy se vracíš od ledovce s šedými vrabci,
od jezera z Bohinje,
modlitebních praporek pod Kavkazem,
mastné vody Kaspiku a odkud ještě,
v monádě okamžiku
vnímáš pokrevní příbuznost všech vod,
studánek And i Velebitu,
vracíš se, usmlouváš posečkáni,
klesneš, v časové smyčce sevřeš kraj;
pomalu se vyprostíš z vlhkého listí,
ze rzivého stínu,
slepý na hlasy z Alp,
hluchý k dalmatským vůním vítáš se slzou,
v ní
voda Odrou křestná,
v mléce i ve stvolech bodláčí
voda erbovní...*

*Kteréhosi dne,
kterési noci země v netušení,
že břehům je dána k sedrání,
vylévá nitku vody, Aare, Dunaj, Rýn,
Odru na tvář světa,
to ona z očí stéká,
pod řasami trsy blatouchů
rodím se na jejím břehu už odraném...*

S kalinou v mokřadu,
v písčné lavici paměti
dívám se k ústí,
tam přetéká džbán mé křtitelnice,
tam hledím, mířím k pramenům,
kde se odlamují slova od věcí,
významy z nakojené hlíny,
kde se křtí věci dosud neznámé.
V čase do zelena odrostlém
hledám nejmenší slova,
velká přítomností času, matky a větru,
v básni čitelné a věčné...

Tebe křtili z jiné křtitelnice
vodou ze stejného lůna,
dnes na terase Odry
mateřská znamená svých předurčení
tušíme v jistotě stání.
K botám se lísá tráva
v břehu až k ramenům palčivá kopřivou,
úžas letí rozlehlým větrem nivy,
dalekým výdechem, rosou z nitra vody;
nahlížím: v zářezu břehu písčítý bok,
v zrcadlech klestí zátočin,
nebe v hlavách olší, rozlitý obraz dna,
návaly, ostrovy,
na štěrk nasypu kroky, zatímco ty,
hlubší v tušení a jistotách,
na mostě z kamene
do výšky modra plyneš...

Co smysly osik, habrů a vrb?
Párám přisouzená slova,
mateřské záplaty,
těsné rukávy od kmenů, od listí,
v alchymii dotyků hledám odpověď;
slepou dlaní čekám,

vkradá se do mne všemi šancemi míza,
koloběh cítím, brnění spojů,
tvé ruce, Štěpánko,
nádherná babičko ze Slatiny...

/ Šla děvucha na vodu
na zelenu zahradu... /

Co smysly stromů?
Stále pevněji nevím,
snad vítr na terase řeky,
snad racek ví,
každé jeho hnízdo se šťastně chechtá...

Zase den mezi rozeklanými liniemi
rozehrán ve všech partiích až k tvrdým jehnědám,
k třasovisku vodních hnízd,
v náklonu země k pramenům a repetícím.
Opakuji věty svých předků,
kroky v travách bez ozven
s kosami proti tepnám,
s vylitou krví hvozdíků;
vnímám puls chodníčků do světa a zpět,
karbidky tátových hvězd
kolejím bicyklů nad mostem Odry žhnou...

Kmeny staré a zteplé,
torza obtékaná,
cvrčilký, šídlatky, vůně,
ve výčtu slov nehne se ani křídlo;
– kotvice, řečanečka, lakušník –
v českém stereogramu
bytosti cizojazyčně žijí...
Ne míš než stát, odzírát, slyšet,
možná i číst
vzrušivé texty hmyzí i ptačí,
slovníku rybího,
v jazyce lodyh úkradkem podělených sluncem,
snad víc než stát,
odhánět sytyry hluché,
myšlenkou dravou
člověka zlého...

Jak porozumět písmu na vlhkých valech,
slovům citlivým na slunce,
stínům v tyčovině olší,
žábronožce,
volavce stoupající vzhůru?
Jak porozumět osiřelé hlíně,
starým dětem Štěpánky,
poselství souכותin?

/ V kolaji voda, švarna děvucho,
v kolaji voda... /

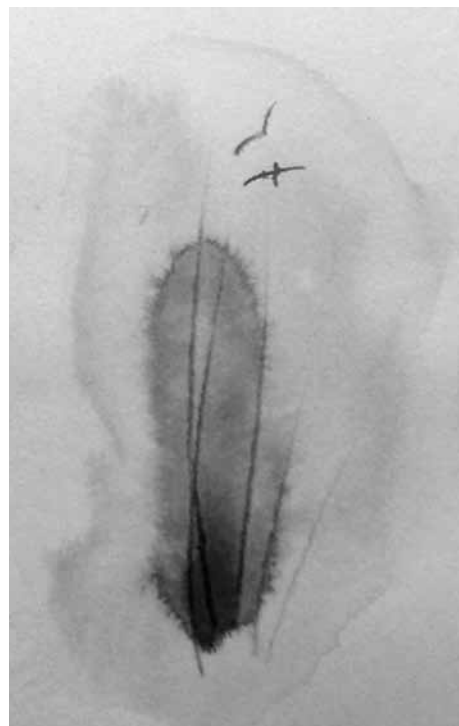
Stéká a voní význam výpovědi
opakuje se, vzlíná zelený,
říkám ano, rozmlouvám,
snad trochu rozumí,
snad něco slyší
každý...

Když vychladne moře,
duby u nás s mízou v kořenech,
těla na mrazu,
s rozbitým stínem na dně vody,
na hladině ledu
v meditaci opakují své mantry.
Vpadne-li sýkora žlutým kamenem,
rozlehne se ozvěna široko daleko.
Když vychladne moře,
chodím spát vysoko nad břeh Odry,
sleduji ranní ve tři z půlnoci,
vynořuje se, houká, útočí,
dole odtéká krev,
hladina růžoví i nebe,
k ponořeným vrakům stékají úponky stulíků
celé ve snu žluté...

V tomto nahém čase rackové,
dvě slůvka milostná okřídlena bíle,
zahrada plná sladkých cibulí,
zvony nad vraty sněženek.
V tomto nahém čase stín vody,
drobení v rákosí a svist,
tah ze zákona touhy, z času do času
jiné a teď troubení jív...

Konec dětství,
ještě se zhoupnout v kolenou starých tůní
na dráze meandrů,
přijmout radu a křížek,
proměnit se v proud.
Odvrať, Bože, jednoduchou geometrii pýchy,
tupou linku břehů,
smrt písku, rabství kamene.
Lodě vidím těžší než dům,
větší než zahrádka s pivoňkou,
míjejí mateřská znaménka mé vody,
lístek z tvých prstů,
hlínu ze slezského pobřeží.
Konec dětství, loučení žádné,
znavené dítě je ve mně,
starý je proud už v minutě první,
otřelá slova mi nese,
nová dětem šeptá...

Jednou se řekne:
padal sníh a displeje větrily konec,
tisíciletí na spadnutí;
jak dál?
Mysli si břeh,
pod ním stálice v pohybu
s prastarým jménem řeka,
zítra se řekne:
je tu, naše společná známá,
spojnice mezi věky,
je tu,
podmínky trvají...

Malé dívčí stopy rozšířil čas,
zornice poučeně hledí mýma očima;
přítakáš, starou fotografii pouštíš po větru,
tráva zase nahlíží do sandálů a zrcadel
a vůně ze všech břehů kořením dráždivé
vanou slezským tancem,
polonézou i kolem, chorovodem,
pohybem přítoků
k temné krvi delt, k úlekům ústí...
Obdiv v opakovaných stopách
a něco stvořené námi
přetrvá
a všechno stvoření
v inkarnaci nezničitelné hlíny.
Mocný je čas proudem,
širokou nivou, kotvami skal, chválou člověka,
nekonečný hraničními červánky mezi dny,
jistý vlnami toků; ty jsou, zůstávají,

my na břehu do výšky modra
lehčí, vyšší,
uplýváme...

Malíř Oldřich Kittrich

Radim Jarošek

V Bernarticích byla škola ještě docela nová, když po odchodu nadučitele Josefa Kudělky r. 1887 přišel na jeho místo nadučitel František Kittrich. Kittrichovi měli již dvě děti, dceru Marii a syna Miroslava. Rok po příchodu do Bernartic se jim narodila dcerka Božena a za další čtyři roky druhý syn Oldřich. Děti pak ještě přibývalo, celkem jich měli devět, mnozí se dali na kantorskou dráhu. Oldřich k nim vlastně patřil také, jeho hlavním osudem se mu však stalo výtvarné umění. Jeho životní příběh začíná ve středu 15. června 1892. Byly tři hodiny odpoledne, když se ve škole, kde bydleli, ozval dětský pláč...

Narodil se plachým a bázlivým před životem a jeho citlivá duše jako by dovedla reagovat na vnější popudy jednou výbušně, jindy bolestným stažením. Byl ze všech devíti dětí Františka a Marie Kittrichových snad nejvíc prostoupen touhou po svobodě lidského ducha a myšlení. Z denních zvyklostí a přísně vymezeného času a práce kantorské rodiny denně utíkal do přírody. Dovedl si i intenzitou svého vnitřního tepla zalidnit svou samotu a dotvořit sílu a lásku ke svému kraji a okolí. Vnější svět přijímal svou zvýšenou citovostí. Nemohlo jí ujít nic, co by nebylo hodno kresebného zachycení. Jeho náčrtník se plnil stále novými kresbami. Vytvářel desítky kreseb z Bernartic; prohluboval svůj vztah k přírodě, kreslil náčrty lidí na ulicích. V prostředí domova maloval místa, která důvěrně znal. Do jeho tvoření se dostávaly stále nové inspirační zdroje. Za přijatelný a zajímavý pokládal i nápad pomalovat vepřika v chlívků a při visitaci nezapomněl zachytit

alespoň v primitivní karikatuře výrazně objemného mocného hodnostáře, arcibiskupa Bauera.

Škola v Bernarticích č.p. 80 – výřez z okénkové pohlednice z roku 1900 (Foto ve vlastnictví Obecního úřadu Bernartice nad Odrou).

U rodičů se jeho činy setkávaly s jistými obavami... Jeho zájem potřeboval podporu, která by mu dala vydržet a zpevnit a rodinná rada tedy rozhodla, že hoch půjde na reálku.

Školním rokem 1904–1905 ho zastihujeme na studiích na zemské vyšší reálce v Lipníku.

Odloučení je zkouškou i pro city zdánlivě neotřesitelné a pro povahy nejspolehlivější. Není proto divu, že se chlapci zastesklo. A tento stesk vrací malého Oldřicha zpět domů. Domov je pro něj především místem, kam se vždy může vrátit, když potřebuje volnost a svobodu. Doma se mu nevytýká nedostatek vůle a kázně. A ševcovina, kterou mu

Republika československá.

<p>Číslo <u>400,</u></p> <p>Země <u>Morava,</u></p> <p>Polit. okres <u>Nový Jičín.</u> (Samosprávné město.)</p>	<p>Diecéze <u>Olomouč,</u></p> <p>Děkanství <u>Nový Jičín,</u></p> <p>Fara <u>Bernatice.</u></p>
---	--

Rodní a křestní list.

Starší rodné a křestní knihy Sv. III., list 69, dosvědčuje se tímto úředně, že
v obci (místo, ulice, číslo) Bernaticích, číslo d. 80,
dne (vypiš) patnáctého června = 15. VI., – jedentisíc
osm set devadesát dvě (číslicemi) 1892
se narodil(a) a dne (i rok) šestnáctého června = 16. VI. 1892
v chrámu Páně ad Sct. Marie Tanný navoliverné římsko-katolického obřadu
pokřtěn(a) byl(a) manželský syn – (dcerka):
(křestní a rodné jméno) Oldřich Vladimír Kittrich

Rodní a křestní list Oldřicha Kittricha (poskytnul Petr Kittrich).

pak otec vybral jako příští řemeslo, se mu přece jen příliš nezamlouvala.

Jeho chuť poznávat, chuť malovat, ho vrací na místo, odkud odešel, na reálku.

Ve své píli, touze a ctižádosti se pokouší o všechny obory umění. Už doma jeho otec – učitel, jak zmiňuje bratr Oldřicha Kittricha Kamil (Ing. Kamil Kittrich, nejmladší bratr O. Kittricha, nar. 11. července 1905) – „vyvolal téměř u všech dětí zájem o hudbu. Byl dobrým varhaníkem a již od svých třinácti let, kdy odešel na studia, si přivydělával hrou. Oldřich s dalšími třemi bratry dali dohromady „koncertní těleso“ (klavír, housle, harmonium). Otec měl také dosti bohatou knihovnu. Většinou to byly spisy Jiráskovy, B. Němcové, Palackého, Havlíčka Borovského, Erbena, Nerudy.“

Oldřich viděl před sebou nekonečné možnosti a chtěl je dokonale využít. Kreslil, psal, veršoval, hrál, zpíval a nakonec dochází k poznání, že to, co ho bude napříště nejvíc vzrušovat, bude kreslení a malba, k nimž má nejvřelejší vztah.

Svá reálná studia dokončil Oldřich Kittrich v Příboře v r. 1911 a „...podrobil se zkoušce dospělosti po rozumu ministerského nařízení č. 10051. Na základě této zkoušky byl všemi hlasy uznán dospělým.“ (Vysvědčení dospělosti vydané v Příboře dne 7. 7. 1911.)

Touha po studii v Praze, nekonečně chtívá svého naplnění, hořkne v zklamaných nadějích. Devět

dětí v rodině rozhodlo pro dostupnější krajíc chleba. Bratr Kamil ve svém dopise: „Dodnes však stejně nedovedu pochopit, jak to rodiče nakonec vykouzlili, aby nás všechny nechali vystudovat. Všichni bratři zakotvili v kantořině, sestry se provdaly za učitele. Zkrátka velká kantorská rodina. Jen já jsem se svým inženýrstvím trochu zpronevěřil.“

Oldřich Kittrich tedy odchází r. 1911 na učitelský ústav do Příboře. Podle dochovaných kusů písemných dokumentů se dá usoudit, do jakých podmínek se dostává a jak žije:

10. října 1911 – Listy žlutnou v korunách stromů, pusto a smutno a šero leží v kraji. Půjdu se nahltat poezie podzimku do zahnědlých alejí, vedoucích kolem němých luk a sadů. Nadýchám se zápachu stuchlých větví a trav. A budu se těšit, že sám, uzavřen ve svou duši a nerušen fádními hlasy hloupých, nízkých dcerek městských jdu stopami toho umírání. Že půjdu cestou, kterou sta a sta lidí přede mnou šla, ale ne s tím pochoopením, myšlenkami a mlčením.

26. října – Půjdu z procházky s mnoha myšlenkami. Usednu. Z vedlejšího pokoje ozývají se zvuky podobné těm, jež vydává tokající se prádlo. Je to kašel a chrapot nemocného člověka. Ubohý člověk. Polehával dlouho vyhublý, v tváři namodralý. Otvíral těžce ústa, aby nala-pal dechu. Šel k operaci. Nařízli mu hrdlo, očistili, vsadili stříbrnou trubicí. Po čase přijel domů. Nyní dožívá

své bytí v mém sousedství. Jeho kašel je tak zvláštní. Vdechuji jeho dech a výpary jeho hlenu. Kluci rámsují a vedle umírá život... Jaká poezie se zde může rodit? Připadám si velmi usouzený. Zítra se musím vystěhovat.

21. února 1912 – Bezmyšlenková hlava spočívá v dlaních. Široká planina, sněhová od obzoru k obzoru – sníh se jiskří a pláče. Duše letí prostorem nad ní -. Došly jí síly -. Naráží křídla o dýmky sněhu. Teď upadla a vláčí po zemi křídla. Ticho Klid ... Čas k umírání. Zavři oči a umírej Někdo zpívá ... Smutně kadence pohřební.

Temno zprerhalo nervy. Mrtvola leží ve sněhu a duše zbloudila v nekonečnu. Čtvrtá dimenze. Imaginární duch vystoupil z mlhy ... Blíží se, cítím jej ...

6. dubna 1912 – Usedl jsem v čekárně do tmavého kouta. Fadesa nádražních místností pojala mne do své prázdnoty. Dva, tři lidé zívali na lavicích -. Majestátně vstoupila nějaká malá postava, usadila se naproti a zapálila si drahý doutník. Byl to jeden z těch typů, jež nenávidíme při cestování a nevíme proč. Otevřely se dveře a malý ubožáček ustrašeně pohlédl dovnitř. Neměl pravou nohu a jeho berly protivně narážely o dřevěnou podlahu. Nastavil klobouk a lidé mu házeli peníze. Došel k mému protějšku. Pán nepohnul brvou. Bledý hoch chvíli postál. Dva blesky jeho očí, blesky

nenávisť, zoufalství a ponížení zasvítily v opovržení. Oh, zabylo mi hořko. Vyskočit, bít a bít, utlouct do krve! A on zůstal klidný. Šťastná bestie! Protože má v prsou kámen a v kapsách peníze.

Tak probíhal od dětství život budoucího kantora a malíře, provázen po celou dobu citovými prožitky. Jeho záдумčivost, naivita, citlivost, bezbrannost, byla střídána statečností a ctižádostí.

Byla to doba jinošského zranění, prodechnuta všemi možnými nesnázemi i poznáním. Žil svým mládím a jeho sny a iluzemi. Zdánlivě rozervaná, roztříštěná povaha, odrážející se v různých sporech a někdy i neporozuměním ve škole, a jeho citová duševní hloubka, jemnost, to vše ve skutečnosti vytváří člověka.

V listopadu 1912 dostává Oldřich Kittrich – již kantor – první šanci jako zatímní učitel ve Veřovicích. Nastává období, kdy Kittrich prochází hlubokým rozčarováním. Na své začátky vzpomíná ve svém deníku:

- Řídící Dušek je Veřovjanem tělem i duší. Je to pijan, nevzdělanec a hrubián. Komu mne to jenom můj dobrý osud svěřil k dalšímu vzdělávání? Ubohé kantůrče!

- Počátek je těžký. Ve třídě mám ogary, kteří právě přišli od pasení krav. Když jsem ponejprv vešel do třídy, ani

Rodina Kittrichova před školou v Bernarticích v r. 1909. Stojící uprostřed Oldřich Kittrich, pod ním otec František Kittrich a jeho paní Marie (fotografii zapůjčil Petr Kittrich).

si mne nepovšimli a bavili se dále svým ojediněle hluchým způsobem. Jak tu chasu zkrotím a budu zušlechťovat, je mi naprostou hádankou. Byt mám prapodivný. Dříve sloužil za konírnu, zdí se obílily, postavila se pec a mé království bylo hotovo. Je v něm nehorázná zima.

- A jak mne zde přijali? Šel jsem se představit školnímu radovi. Vejdu do hostinské místnosti, naplněné vínem a výpary lihových nápojů. Za stolem sedí asi deset občanů, většinou už tak opilých, že nemohli ani vstát. Mezi nimi hostinský /tako šk. rada/, k němuž jsem zamířil a pronesl své posláni. Člověk by neuvěřil: Bylo mi řečeno, že žádného učitele již nepotřebují, dost prý již těch, co zde jsou a na něž prý musejí v potu tváře platit – zkrátka a dobře, abych prý sebral svých pět švestek a táhl, odkud jsem přišel. Musel jsem těm chlapům ukázat svůj dekret, jímž jsem byl jmenován výpomocně ve Veřovicích. Taková pohana. Taková rána v tvář mým snům o ideálním posláni venkovského učitele!

- Řídící pijan, občané pijaní, za byt konírna a ve třídě padesát zvlčilých kluků.

V roce 1913 c. k. okresní školní rada ustanovuje Kittricha výpomocným učitelem na trojtřídní obecné škole ve Velkém Petřvaldě, ještě téhož roku odchází opět výpomocně do Loučky. Sedaje jako vězeň ztracen ve svém pokoji, prožil martyrium o to jistě bolestnější, oč sám byl duší senzitivnější než druzí. Ve svých poznámkách charakterizuje svou kantořinu slovy: „Nevděčná věc, málo peněz, hodně dřiny, souchotiny.“

Přes všechny nesnáze se však snažil vychovávat na základě zkušeností z domova. „... Otec se živě zajímal o naše národně obrozenecké tradice. Vychoval řadu venkovských generací v idejích vlastenecké a sociální spravedlnosti. V tomto ovzduší jsme prožívali

dětství. Snad proto jsme pak všichni setrvali na straně pokrokových myšlenek.“ – píše Kamil Kittrich.

Rok 1914. Politické události doby byly plny horečného neklidu. Doprospěch Kittrichových pedagogických začátků bezohledně zasáhla dusná atmosféra válečného nebezpečí. Jedním z těch, kteří těžce prožívali svůj osud v uniformě rakouského vojáka, byl i O. Kittrich.

Na frontě byl dvakrát raněn a léčil se později i v italském lazaretu. Ve vojenském válečném prostředí však víc trpěl duševně, viděl-li a prožíval-li všechna ta vzrušení, úzkosti i naděje na hranici mezi životem a smrtí. A také jeho umělecké inspirace vyplývaly z tohoto utrpení. Vzniklo tak mnoho kreseb dokumentárního rázu (viz výše), které ukazují na zájem i obavy o člověka, o jeho osud, i když ještě mnohé svědčí o naprosté malířské nezkušenosti svým nápadným drobnopisem, stejně jako všechny jeho před studijní práce, většinou akvarely malých formátů.

Válka skončila, vznikla Československá republika, O. Kittrich se vrací domů. Osud člověka, který touží mnoho vykonat, se dostává do dalšího toku a nastupuje své občanské povolání. Ustanovovacím dekretem byl přijat na trojtřídní obecnou školu v Novém Jičíně, dva roky na to ho Zemská školní rada moravská ustanovuje na základě presentace české okresní rady v Moravské Ostravě odborným učitelem při občanské škole chlapecké v Mariánských Horách (Ustanovovací dekret, vydaný Zemskou školní radou moravskou v Brně dne 13. 12. 1920).

O. Kittrich nachází ženu Františku (roz. Karasovou, nar. 6. prosince 1889), učitelku (sňatek je 28. srpna 1920 v Moravské Ostravě), která jej pak provází

dalším životem a která mu pomáhá, aby dosáhl toho, po čem už od mládí toužil. Naplněn snahou najít životnou půdu pro své umělecké cíle, opouští v r. 1921 manželku a dvouměsíčního syna Radomila (nar. 1. července 1921 v Petřvaldě) a odchází na Uměleckoprůmyslovou školu do Prahy.

Od r. 1921 se počítá cílevědomá příprava O. Kittricha pro dráhu umělce. Praha, do které přišel, vstupovala do společenského vývoje, předznamenávaného vznikem národní, hospodářské a hlavně kulturní samostatnosti. Vznikala touha po uměleckém sebeuplatnění. Důležitým momentem v Praze po válce byla první výstava „Tvrdšíjních“, kde se objevilo šest významných malířů. J. Čapek, V. Hofman, R. Kremlička, O. Marvánek, V. Špála a J. Zrzavý.

Studia na UMPRUM byla pro O. Kittricha prvním přínosem. Navštěvoval přednášky perspektivy a základů kompozice. Studoval dějiny umění, přednášené historikem dr. J. Pečírkou, navštěvoval ateliérovou kresbu podle živého modelu u J. Schussera, B. Wachsmána, K. Špillara (jednotlivá výroční vysvědčení z UMPRUM).

Osoba J. Schussera však mu udávala první a největší příklad. „V jeho ateliéru leží kus ohromné a poctivé práce, která si zaslouží úcty“, píše Kittrich z Prahy své ženě. Nalezené dopisy dovolují dostatečnou rekonstrukci této doby, kterou prožil při velké malířské i kreslířské péli.

13. října 1921 – Profesor prohlásil, že mám jistou ruku a určitou malířskou zdatnost ... Vzal mne do svého

Oldřich Kittrich (Foto zapůjčil Petr Kittrich).

ateliéru, ukázal mi spoustu věcí a půjčil mi domů lebku ke studiu. Musím nyní pracovat dvojnásob. Chci, aby viděl u mne vždy jen pokrok ...

20. listopadu 1921 – V neděli zase v přírodě. Žádné barvy – a věř, často bych rád po nich sáhl. Studujeme do největších podrobností strom, větev, list, květ. Tím se stává příroda naším majetkem a můžeme ji kdykoliv věrně reprodukovat. Podobizny modelů, pracované ve škole, kreslíme doma z paměti. Prý se naučím jedenkrát viděné z paměti nakreslit ...

29. března 1922 – Dítě, jinak oceněný umělec, se mi zdá jako pedagog strašně kostrbatý. Dnes mne pochválil, což se nestalo už dlouho. Ale co z toho, když každý chce něco jiného. Teď konečně dostaneme mistra Špillara, modernějšího člověka ...

Kittrichův výtvarný projev se v době studií nepřelévá přes stroze vymezené požadavky školy. „Akt se střevíčkem“ působí poněkud sentimentálně, příliš strojeně a nepřesvědčivě.

14. ledna 1923 – Kolik studia je tu třeba a neúnavné práce, abych i já ze sebe setřásl uměleckou ngramotnost a nemotornost a naučil se, aspoň do toho stupně, pokud člověku lze ...

Umělecké snahy však byly poněkud zraňovány vnitřními nesnázemi, které vystoupily v cizím okolí jako vytrysklá krev. Byla to opět nevyslovitelná láska ke svým blízkým, zasahována sebemenší maličkostí, stále churavá žena i syn, neutěšená finanční situace, smutek. Nemohla tu někde nebýt obrovská vůle člověka, ctižádost a píle, chuť poznávat a naučit se, která jediná ho držela daleko od domova. Přesto však člověk, který přišel s jasným cílem, začal najednou trpknout čím dál více. Jeho nadání tím také trpělo. Začal se uzavírat do pesimismu, začal si v něm libovat, udělal si z něho doménu.

Zdánlivá roztříštěnost, odrážející se v jeho činech, sporech a horoucí touze, byla ve skutečnosti psychickým celkem, tvořícím po celý život podstatu jeho bytosti. Tento povahový rys byl také neodlučitelný od jeho uměleckých činů a názorů.

Po čtyřletém absolutorium s vysvědčením učitelské způsobilosti pro střední školy vrací se r. 1925 Oldřich Kittrich do Ostravy. Učí nejdříve na české reálce v Moravské Ostravě, pak přechází na učitelský ústav ve Slezské Ostravě. Po několika letech se vrací opět do Mor. Ostravy na české gymnasium.

Aktivita umělců na Ostravsku se zatím ještě více vzejala k uskutečňování regionálních cílů, znovu se dostávalo ke slovu úsilí o vytvoření organizačního sdružení výtvarných umělců v Ostravě.

Konečně tu tedy bude stát platforma, na níž je možné podávat veřejnosti, co jí bylo dlouho odpíráno, na níž je možné a také snad i nutné střetávání různých sil, aby stále pokrokovější a modernější mohly zvítězit.

Na toto pole chtějí vstoupit umělci pevně zformování, s jasným programem. V Ostravě se konečně vytváří umělecký spolek. Předcházela mu schůzka konaná 20. února ve Slezské Ostravě

Oldřich Kittrich ve svém ateliéru (Foto zapůjčil Petr Kittrich).

na Baranovci, aby navrhla stanovy příštího spolku; zároveň byl také jmenován prozatímní předseda, Jan Schwarz. Ustavující schůze probíhá 10. března 1926 za přítomnosti A. Handzela, L. Kristina, V. Kutzera, J. Šrámka, J. Klevara, J. Schwarze, F. Vrobela, A. Zapletala a také O. Kittricha.

Zde tedy O. Kittrich vstoupil do kulturního života, do společenství lidí, kteří si byli blízcí uměleckými i politickými myšlenkami i cíli. Nový spolek výtvarných umělců v Ostravě dostal název Moravskoslezské sdružení výtvarných umělců /MSSVU, později MSVU/. Jeho předsedou byl zvolen sochař Augustin Handzel. Oldřich Kittrich zde přijal funkci pokladníka.

Oldřich Kittrich své malířské názory tříbí v tomto novém společenství, kde si několik progresivnějších členů začínalo ukládat cíle přesahující průměr krajové tvorby. Sám Kittrich projevil takové snahy na počátku třicátých let.

Ve svém ateliéru v Mar. Horách Kittrich malovat to, co účastně prožíval. Jeho umění je nejtěsněji spjato s jeho vlastním životem i dním jeho doby.

Ostravsko je rázem krajiny, figurálními typy i svým životem bohatým zdrojem námětů pro uměleckou tvorbu. První výstava v nově vybudovaném Domě umění proběhla v prosinci 1926 za účasti umělců Dobeše, Drašara, Držkovice, Bublíka, Hály,

Klevara, Dvorského, Handzela, Klingera, Lubojackého, Schwarze, Šrámka, Vrobela, Kristina, Zapletala, Klosse a Kittricha, v létě jí předcházela výstava v Orlové za spoluúčasti spolků „Kunstring“ a „Ol-sabund“.

Tato první úspěšná výstava se mohla stát dobrým základem a odrazovým můstkem pro další tvorbu a propagaci výtvarného umění.

Řady MSVU se rozšiřovaly. Členy spolku se postupně stali H. Salichová, Drašar, Militký, Sládek, Wünsche, Klinger, Haas, Křivda, Adámek a další.

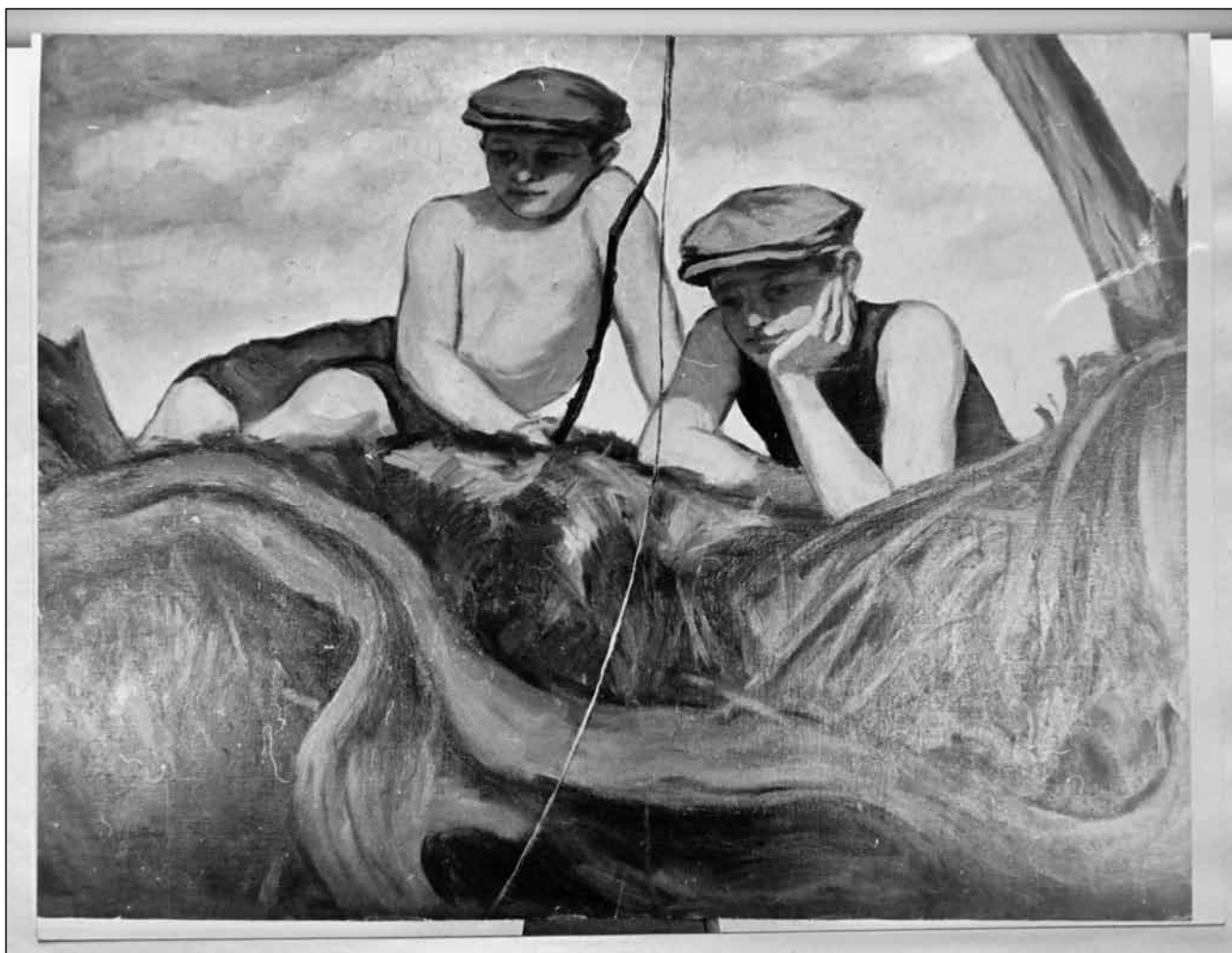
O. Kittrich se tehdy dostával k umělecké práci velmi zřídkka, protože byl především profesorem a jeho výrazný smysl pro zodpovědnost mu nedovoľoval tuto práci zanedbávat. Jeho bratr Kamil o tom uvádí: „Měl vysoké cíle a touhu po větším rozletu. Ale hlavní brzdou většího rozmachu bylo zatížení ve škole a na večerních lidových kursech, kde vyučoval, takže mu zbývala k tvořivé práci vlastně jen neděle.“

Přes svou uzavřenost byl k osudům druhých velmi citlivý. Byl jemný, řekl bych až noblesní. Dovedl ve svém okolí rozněcovat zájem a lásku k výtvarnému umění. Při našich rozhovorech jsem někdy míval dojem, že až s trýznivou úporností hledá sám ve své práci nový výraz.“

Kittrich celá léta zápasí s jednoduchými náměty, při čemž se drobné úspěchy střídají s nezdary, právě tak jako deprese s novou vírou. Bylo snad chybou, že zkušebním kamenem jeho uměleckých začátků po návratu z Prahy se stala spousta zakázek. Hmotné potíže i starost o zabezpečení rodiny nutily často k práci vyhovující přáním kupujícího.

Portrét umělkovy choti, 1928, olej, 100 x 75 cm

Rybáři, 1930, olej, 70 x 90 cm

Vznikla tak řada portrétů, ne vždy však podložených citovým vztahem, sledující tehdejší pokleslý měšťácký vkus. Šel-li však touto cestou, znamenalo to, že se rozhodl najít alespoň pevný břeh, od něhož by bylo možno se odrazit. V jeho charakteru není nic nízkého a pokriveného. Proto i tato díla jsou poctivá a není třeba se s nimi stydlivě skrývat.

Mezi lepší práce tehdejší doby patří „Podobizna hráče“, „Tetička Gombaska“ a také „Podobizna umělcovy choti“ z roku 1928. V dalších pracích můžeme sledovat stopy rodné krajiny, prostředí domova. V těchto krajinách, většinou akvarelech, zůstává objektivisticky popisný.

Avšak O. Kittrich se stále pokouší o nové řešení. Stále jakoby hledal svou notu. Tam, kde jedni byli harmoničtí, on byl disharmonický, tam, kde byli optimisté, on byl pesimista. Jeho snaha mu neponechávala nejmenšího oddechu.

K jeho cti budiž řečeno, že svou aktivní tvorbu od samých začátků prolínal vztahem a angažovaností v ostravském veřejném životě. Uměleckým i politickým myšlenkám stranil zcela v duchu pokroku, účastnil se především práce v MSVU od samého jeho založení a obeslal také několik společných

výstav tohoto spolku, nyní stále početnějšího o nové a nové členy.

Sdružení bylo rozšiřováno a tím se snižovala jeho výběrovost. Nastává fluktuace a s ní přichází už v r. 1928 krize, která později vede k úplnému rozkolu ve spolku. Nastává potřeba vytvořit pro mladé pokrokové nastupující umění novou půdu.

V r. 1929 dochází k aktivnímu pokusu ostravskou inteligenci organizovat. Zásadní význam zde získala a ohniskem uvědomovací práce mezi inteligencí se stala „Levá fronta“, k jejímuž vzniku dochází v r. 1929 a zakládajícími členy jsou Alois Cvikl, Hynek Kožušník, Josef Süsler a Adolf Malík. Zvláštní pozornost si zde zaslouží ta skutečnost, že uvnitř této Levé fronty byla zformována samostatná výtvarnická sekce, zastoupená většinou těmi umělci, kteří byli představiteli a propagátory pokrokových myšlenek v MSVU. B. Dvorský, J. Sládek, J. Schwarz, H. Salichová, A. Handzel a – Oldřich Kittrich.

Jak vypráví Hynek Kožušník, Oldřicha sem přivedli jeho bratři arch. Josef Kittrich a ing. Kamil Kittrich. Oldřich Kittrich se tedy zapojuje i zde do aktivní politicko-kulturní činnosti.

V r. 1930, kdy byla poprvé oceněna kulturní činnost MSVU a ministerstvo školství spolku poskytlo

Portrét syna, 1930, olej, 70 x 60 cm

částku 10 000 Kčs, bylo rozhodnuto o vydávání reprezentační revue. Měla se stát zároveň jakýmsi pomocníkem integrace spolku. Tato nákladná investice však nepřinesla než dvě neúspěšná čísla. Odpovědným redaktorem „Profilu“, jak byl časopis nazván, byl teoretik dr. Peřich, grafickou úpravu a obálku provedl O. Kittrich.

Snaha po koncentraci vyzněla naprázdno, naopak, výsledek byl zcela opačný, protože neúspěch skepticky poznamenal řadu členů a tak vystupují nové rozpory.

Sdružení bylo považováno stále více za zpátečnické a také O. Kittrich je v r. 1930 dosti prudce v recenzích výstav napadán. Hned v příštím roce objevuje však něco nového. Je to především stále zřejmější úsilí uplatnit zjednodušený plastický tvar jako základní prvek obrazu.

Nelze si však nepovšimnout ani obrazů malovaných před tímto rokem, který je možno považovat za jakousi hranici mezi dvěma etapami. Je to např. obraz „Rybáři“, blízký V. Držkovicovi z některých děl před druhým pařížským pobytem, jako je „Myčka“ apod. Dolní polovinu plochy obrazu zaujímá mohutná vlna břehu, na niž umísťuje dva chlapce v placatých čepicích. Travnatý břeh je malován se snahou po uvolnění delšími tahy. Charakter malby směřuje k sumarizaci a pevně objemovosti a forma je uzavírána jasnou pregnantní konturou. V unaveném gestu skloněných hlav je cítit nádech melancholie, výraz zádumčivosti a málomluvnosti.

V dalších dvou obrazech, „Kamelot“ a „Portrét syna“, vystačí se slohovými prostředky, které si

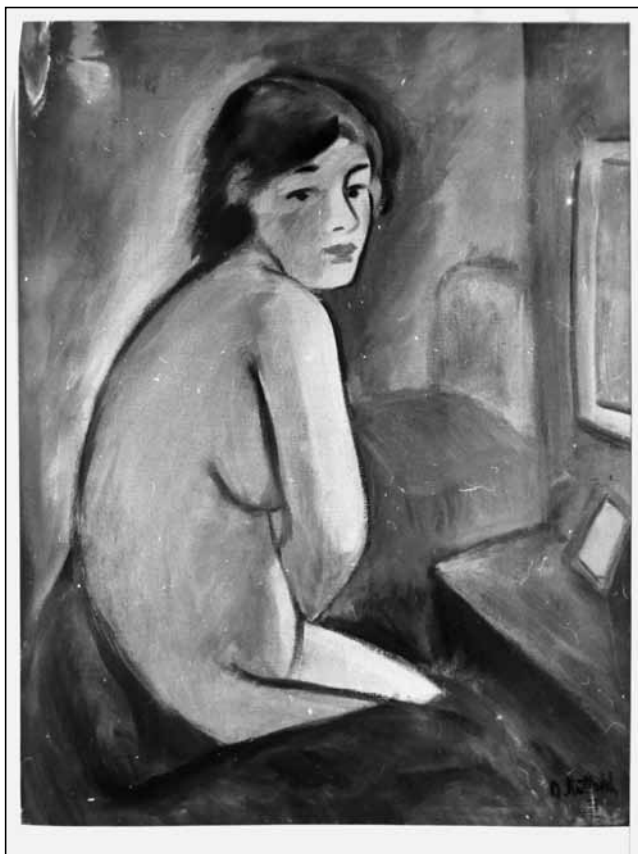
vytvořil dříve. Zůstává věren svým hnědým a hnědavým zelením. „Portrét syna“ je v porovnání s „Kamelotem“ přísnější, noblesnější, barevně lokální plochy modré čepice a hnědého kabátu jsou ještě sevřeny černomodrou linií. Pozadí tvoří prostá, ničím nerušená šedavá plocha. Z „Kamelota“ vychází jakési uvolnění, neobyčejná prostata a ležérnost. I v barevném pojednání je zde větší volnost. Dominantu figury doprovázejí úsporné náznaky dějového prostředí. Forma je plastičtější, přitom však štětec doplňuje tuto modelaci místy linií.

Plodný rok 1931 přinesl O. Kittrichovi ovoce v jeho tvorbě. Díla vzniklá v tomto roce a později jsou velmi disciplinovaná ve výrazu, přísná ve svém barevném podání. „Sedící akt“ znázorňuje typ ženy, viděné v celé živoucnosti, ženy plných forem, oblých paží, silných ramen, tak jak je měl rád už R. Kremlička. Vážná jednoduchost zdůrazňuje spíš průměrnost lidského typu. Kittrich zde vyklenul tvary ramen, zad, prsou ve snaze zachytit jistou smyslnost, milostnost, i když trochu ostýchavou. Bělavá pleť těla je prostoupena růžovými polostíny, které jsou doplněny štětčovou obrysovou kresbou. Prostor je opět ztlumeno. Vliv Kremličky je tu až nápadně patrný. Je v zjednodušené objemovosti, do níž jsou vkreslovány zběžné detaily a také v užití liniového prostředku. Tento kremličkovský impuls je pochopitelný, uvážíme-li poměrně častý pobyt tohoto malíře v Ostravě.

Skicovitě pojatá malá práce „Dívčí hlavy“ znamená opět příbuznost s R. Kremličkou i ve své hnědočervené barevnosti. Charakter malby připomíná také

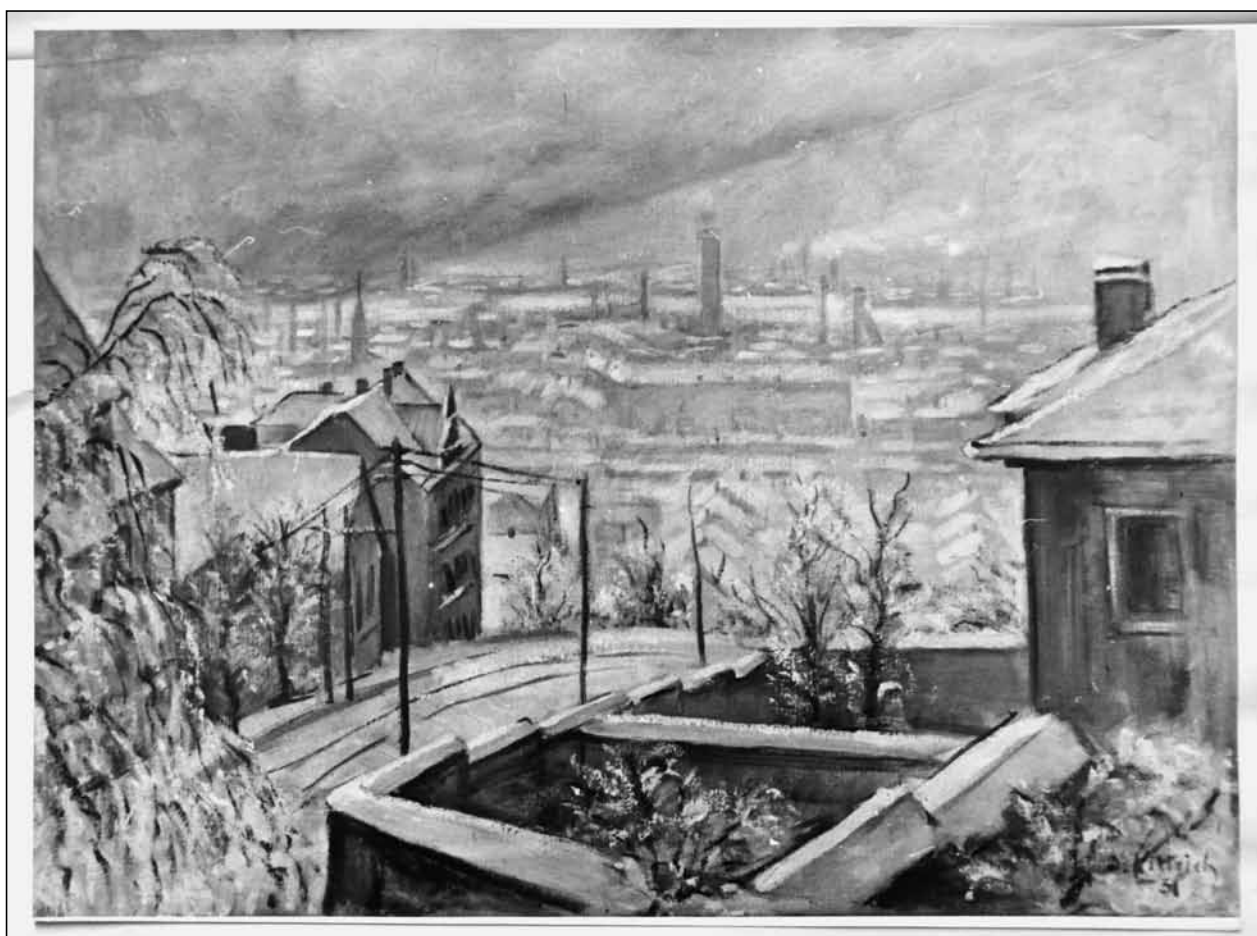
Kamelot, 1931, olej, 90 x 70 cm

Sedící akt, 1931, olej, 57 x 47 cm

Dívčí hlava, 1931, olej, 28 x 20 cm

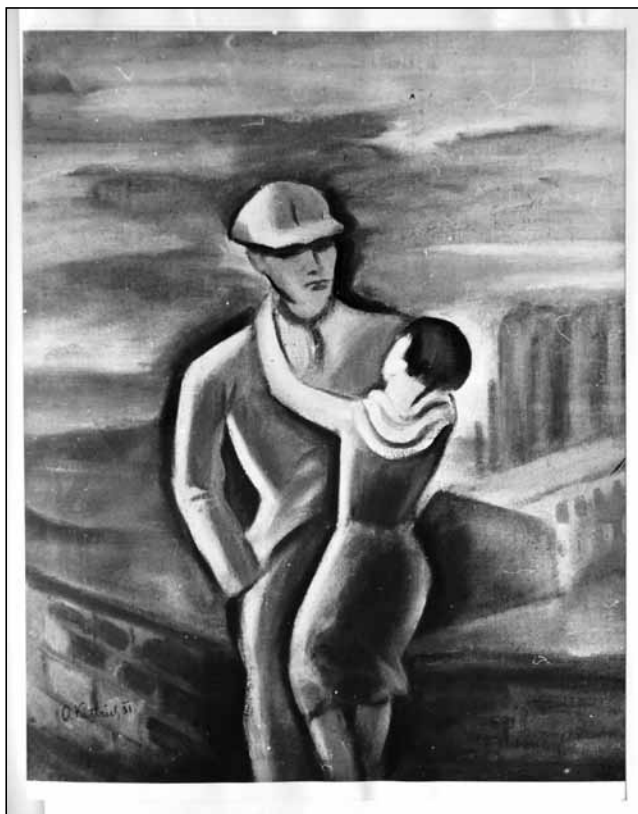

Ostrava ze Slezské, 1931, olej, 60 x 70 cm

Rozchod I., 1931, lavír. kresba, 36 x 28 cm

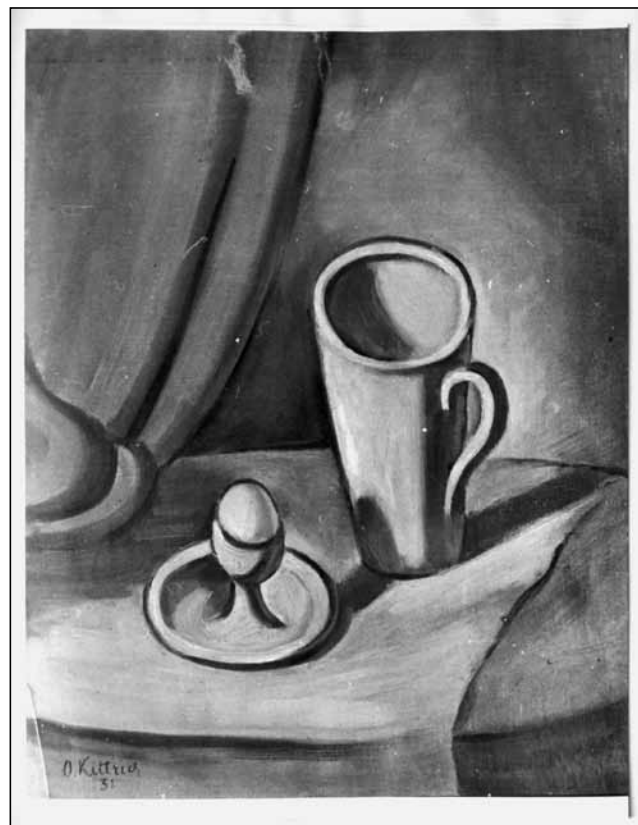
V. Špálu. Tato volná malba s kresebnými akcenty odhaluje v nejvyšší míře přirozenost, chválu prostoty a poetickou něhu.

Rozchod II., 1931, olej, 50 x 40 cm

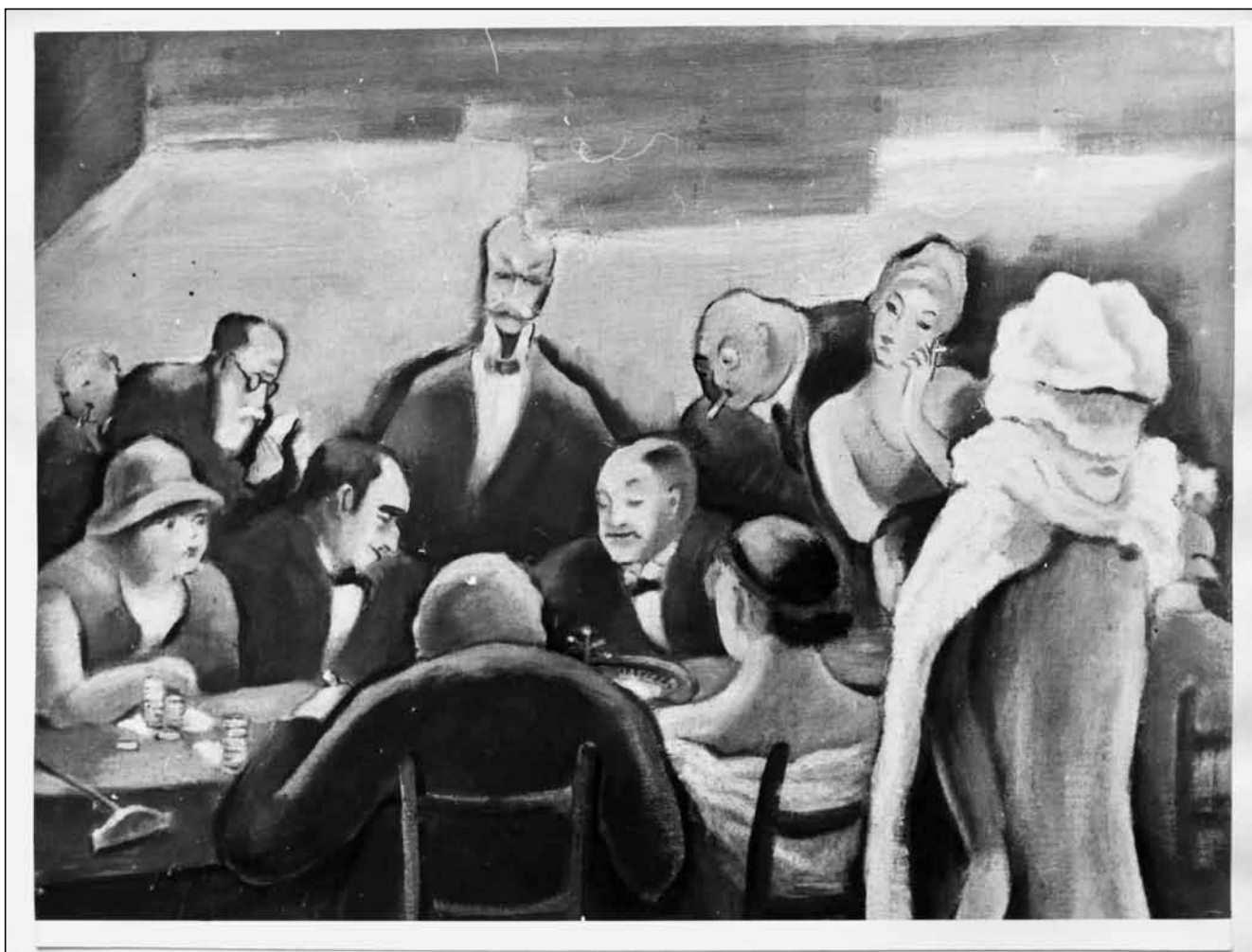
Ostravský motiv ze Slezské je malován víc impresionisticky, ovšem ještě bez prchavých kouzel se světlem a atmosférou. Třípásová prostorová kompozice vychází od chalup a zídek v popředí, od nichž se oko odráží na široké typicky ostravské panorama. Z celého obrazu dýchá smutné šeré ovzduší zimy. Zdá se, jakoby O. Kittrich tvořil krajiny snadněji a bez obtíží, zatímco jiné motivy důkladně promýšlí, několikrát překresluje a komponuje.

Oldřich Kittrich hledá a chce najít ve světě plném násilí a hanebnosti útěchu. Chce ji dát svým obrazům. Jedním z prvních obrazů se sociální aspektem, v němž se mu podařilo vyjádřit tvrdou, skleslou únavu, vnitřní boj člověka, touhu po lásce a nedůvěra v ní, je „Rozchod“. Jednou je to kolorovaná kresba, druhá je olejomalba. Figura muže s kostnatým obličejem a unavenýma očima, širokých hranatých ramen v mírném kontrastu je postavena přesně na středové ose obrazu. Proti němu v jakémsi naléhavém postoji dívka, ovíjející jej dlouhým bílým obloukem své levé paže. Zatímco v kol. kresbě je pozadí vyplněné černými liniemi a skvrnami, v olejomalbě najednou ustupuje prostor i barvy městské krajiny, aby postava člověka promluvila svéprávnou řečí. V obou případech tvoří černá přízvuky jakési retuše obrysových linií.

Zátiší, 1931, olej, 30 x 22 cm

V neustálém hledání jednoduchého tvaru redukuje je až na nejjednodušší holou výtvarnou větu, omezenou i v barevnosti. Podobně jako J. Král a A. Procházka, členové brněnské Skupiny, se

Monte Carlo, 1933, olej, 45 x 55 cm

snaží projevovat zájem o problémy formy. „Zátiší se džbánkem a vajíčkem“ se svou racionalizací tvaru výrazně odlišuje od citově něžných květinových zátiší dřívější doby.

Situace v regionálním umění se dále vyvíjí v kolejších nespokojenosti a neshod. MSVU se začíná dostávat do slepé uličky. R. 1934 přinesl téměř úplné rozštěpení na dvě křídla. Mnozí umělci se Sdružením odmítali vystavovat. Podzimní výstavy v tomto roce se nezúčastnil ani O. Kittrich. Stále pevnější příklon k brněnské Skupině a tím také k pražskému Mánesu znamenal posun dopředu. A zbývá už jen krok, aby se zrodil v Ostravě nový mladý pokrokový výtvarný spolek.

Ještě však něco o poslední společné výstavě před rozštěpením MSVU v listopadu 1933. Uprostřed ostatního malířského průměru a podprůměru se objevilo umění dobré a poctivé. O. Kittrich zde vystavoval mj. obraz „Z herny Monte Carlo“.

Figury zde vyplňují téměř celou obrazovou plochu, jsou modelovány zelenomodrými šedi. Ač působí přirozeně jako prostý výsek skutečnosti, promyšlen v rozmístění figur, přece jen je to opět hluboce psychologický obraz, silně expresivní ve své vnitřní podstatě. Najednou je tu na okraj obrazů vysunuta

roztrpčená, skleslá i hrdá žena, zahalená v bílém závoji, která kontrastuje se sedící postavou muže, až beckmanovsky zhrublou, rozloženou do opěradla židle. Zvláštní neklid se vznáší nad tímto obrazem; neklid, který je dán jakýmsi rozparem, v němž se člověk musí rozhodnout pro jednu z možností.

Touto výstavou v r. 1933 tedy proběhla poslední společná akce MSVU a rok na to dochází ve spolku k rozhodující recesi. Veškerá snaha nově zvoleného předsedy J. Šrámka (po odchodu dr. Černohorského z této funkce) a celého vedení po znovu scelení vyzněla zcela hluše. Rozpory nabývaly takových rozměrů, že neexistovala cesta, která by je mohla řešit jinak než vytvořením nového spolku. Tato nutnost byla neodvratná a nebylo lze ji zastavit, tak jako nelze zastavit ani celkový vývoj.

Dne 12. října 1935 byl založen aktivní výtvarný spolek, který se dal cele do služeb progresivních sil. Dostal název „Výtvarní umělci Mor. Ostravy“ (VUMO) a jeho členové se postupně stali i členy „Mánese“, tak jako tomu bylo u brněnské skupiny.

V prvním roce se ještě O. Kittrich výstavy VUMO v Domě umění neúčastnil, ale rok 1935 pro něho znamená pokračování v hledání výrazu a jeho

Chudá matka, 1935, olej, 55 x 45 cm

vyjádření. Maluje obraz „Chudá matka“, z něhož zní i sociální akcent, citový přízvuk dobové atmosféry.

Hlavním nositelem výrazu je lidská postava, figurální dominantu doprovázejí jen úsporné náznaky prostředí. Proti šedému se zelenošedému pozadí

Matka s dětmi, 1935, olej, 50 x 40 cm

krajiny, pohádkově náznakové, pusté, se smutnými chalupami a s jediným pahýlem stromu, stojí figura, jakožto nositelka ideje – matka s dítětem v náručí, typický symbol života a naděje i tam, kde smrt se zdá jediným pánem světa. Je tu blízko k J. Čapkovi námětem i výrazem; v matčině náručí se choulí dítě, chráněné celým jejím tělem, rameny, pažemi, mateřským citem. Matčin chudý oděv je promyšlen v barevných kontrastech červeného tmavého kraplaku blůzy a tmavého okru sukne se zeleným šátkem okolo krku. Barvy jsou natírány čapkovskými dlouhými tahy štětce.

V neustálém hledání jednoduchého tvaru omezuje jej O. Kittrich až na nejjednodušší holou výtvarnou větu v barevnosti omezenou na dva tóny, šedý a modravý, aniž by ale ztrácel vztah ke skutečnosti. „Žena s dětmi“ zobrazuje symbolickou, tragickou bílou postavu ženy. Figura je vysoká a štíhlá až k hubenosti s unaveným gestem povolených protáhlých rukou, po obou stranách dítěti, zachycené v pohybu, v otázce, ve smutku. Zjednodušení neubírá nic na účinnosti, naopak, myslím, že účinn ještě zesiluje.

Dívka s květinou (Dívka zalévající květiny), 1935, kresba, 30 x 25 cm

V kresbě „Dívka zalévající květiny“ je možno pokládat za moderní snahu po zjednodušení, úsilí o redukci hmoty. Tělesné formy jsou zjednodušeny, ale ne ještě deformovány, je také uchován uzavřený obrys. Do značné míry je tu vidět vliv J. Krále, který např. ve svých obrazech Studentka a Dívka naznačil a možná i víc rozvedl tento výrazový prvek.

Možná, že byl Kittrich příliš intelektuální, aby mohl převzít z této inspirace, která vycházela z brněnské Skupiny, víc než zvýšený zájem o geometrické zjednodušení tvarů.

To je tedy O. Kittrich ve svých krajních pokusech o hledání nejjednodušší výtvarné věty. Najednou však v jeho životě nastává změna, zvrát, který je dán vnitřní tragikou a také tragikou konce třicátých let, znamenajících pro lidstvo opět válečné nebezpečí.

Ostravský nově založený výtvarný spolek VUMO, který si dal do svého programu tolik progresivních myšlenek, tedy nemá vyhlídek na delší trvání. Rokem 1936 začaly výstavy VUMO v Domě umění, ale třetí výstavou činnost tohoto levě zaměřeného spolku zcela zaniká a r. 1937 je vlastně závěrem skutečného kulturního rozkvětu, kterým Ostrava ve třicátých letech procházela. Tímto rokem také končí spoluúčast O. Kittricha na výstavách výtvarného umění.

V hospodě, 1937, kresba, 20 x 15 cm. Ilustrace k románu Vojtěcha Martínka Země duní (kapitola Návrat). Výtisk Melantrich v Moravské Ostravě r. 1931.

Kittrich maluje dál své obrazy, v nichž se jakoby odvracel od jemných tlumených barev a lapidární konturové kresby, maluje výraznějšími barvami, v nichž převažuje modrá, zelená, fialová, nanesenými zřetelnými štětcovými tahy. Tato díla jsou zpovědí, jež ho vykupuje z bolesti, viny, zklamání, jež chce dobývat alespoň částečné vítězství nad svým já, svíjejícím se pod tíhou života.

Obraz „V okně“, proporcionalně poněkud nepřesný, je tím víc expresivní ve snaze po explozi vnitřního

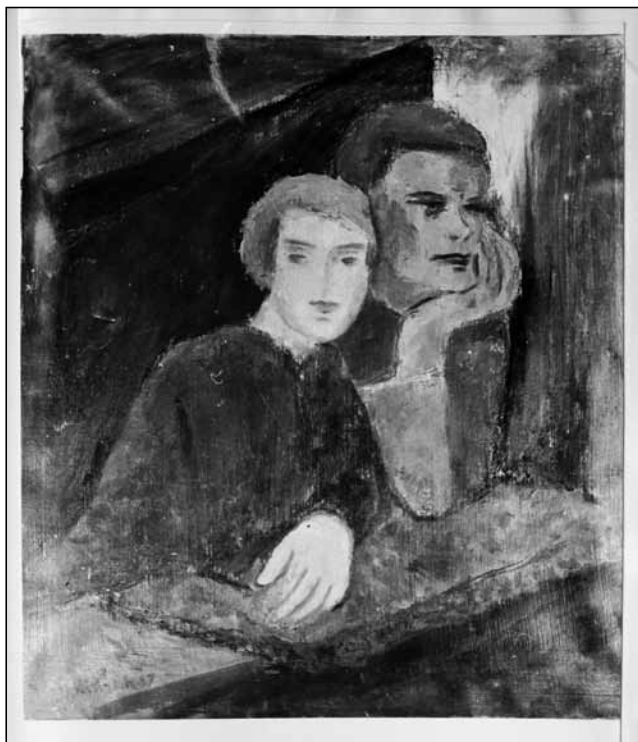

Další ilustrace k románu Vojtěcha Martínka Země duní (kapitola Návrat).

světa, v té době tak komplikovaného a složitého. Dvojice v okně je komponována po diagonále, vycházející z levého dolního rohu, která prochází okenní římskou oběma těly nahoru. Přesně nad

Muž s cigaretou, 1937, olej, 48 x 35 cm

V okně, 1937, olej, 70 x 60 cm

středem je proti zelenému pozadí a modrofialovým šatům umístěna růžová chorobně bleďá pleť dívka, po ose pod ní vystupuje opět stejně zbarvená ruka. Muž působí dojmem tvrdosti, ale i zádušnosti a jakési neúčasti. Fialově-hnědá barva jeho pleti víc ladí s celkovou barevností. Od sebe odvrácené hlavy, stejně i v obraze „Dvojice“, dávají tušit jakousi skutečnost plnou rozporů, v níž je nutno se rozhodnout, ale není to snadné. Tváře se ocitají každá jakoby ve zcela jiném, neznámém světě. Co komu přinese tento svět?

Plynulý život umění na Ostravsku je narušen r. 1938 nacistickou okupací, která rdousí a ochromuje veškerý život národa. Trýznivý rytmus nelidské beznaděje, hrůza, nebezpečí smrti, bolest, děs.

V Moravské Ostravě žije nemocný malíř, prožívající drsnost vlastního osudu. Životní situace byla čím dál více tísnivější. Nemoc rve z těla bytost, ze života zbývají vzdálené ozvěny vzpomínek. Pátek 6. září 1940 – život Oldřicha Kittricha je navždy uzavřen.

Oldřich Kittrich byl člověkem silně citlivého nitra. Chtěl a toužil proniknout do života, dokázat v něm mnoho. Byl to měkký člověk tvrdé doby, slábnoucí vždy svým citovým anarchismem. Jeho dílo je velmi pravdivé, je proteplené citem, žaluje na nelidství a zrady života. Kittrich se upíná k vítězství a potká-li porážku, zraňuje ho její trpkost. Všechno, co bylo tímto malířem namalováno, muselo být vysloveno, i když ne vždy mohlo být veřejně vystaveno. V regionálním umění ostravském má i on určitě své důležité místo jako vychovatel, malíř a pokrokový člověk.

Další obrazy

Obraz Svinovská elektrika z r. 1937 (35 x 28 cm) byl publikován v POODŘÍ č. 1/2013 u příspěvku věnovanému knize Jarmile Glazarové Roky v kruhu.

Obraz Ženský akt, olej na papíře, 78 x 65 cm naleznete v barevné příloze.

Obraz Bárky, 1932, olej, 31 x 25 cm najdete na třetí straně obálky.

Text byl zpracován s využitím diplomové práce Boženy Gieckové „Malíř Oldřich Kittrich“ z roku 1969 (Pedagogická fakulta v Ostravě, Katedra výtvarné výchovy), která vycházela ze zdrojů uvedených níže.

Za poskytnutí diplomové práce děkuji Ing. Petru Kittrichovi, za informace týkající se Bernartic nad Odrou paní Iloně Stavinohové a za sdělení o dílech O. Kittricha ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě Mgr. Petru Beránkovi.

Použité zdroje

Archivní materiály Galerie výtvarného umění v Ostravě

Zachované osobní doklady a úřední listiny

Drobné novinové zmínky a kritiky výstav MSVU

Katalog posmrtné výstavy (v září 1941 proběhla v Galerii výtvarného umění v Ostravě jeho posmrtná souborná výstava)

Rozhovory s V. Hýlem, H. Kožušníkem, J. Obšilem, prof. Ing. R. Kittrichem a jeho ženou

Písemné zprávy H. Salichové, A. Lubojackého, Ing. Kamila Kittricha

Almanach MSVU

Almanach 10 let Domu umění

Almanach z výstavy soudobé kultury v Brně 1928

Dvě čísla časopisu Profil z r. 1930

P. Holý, Augustin Handzel

P. Holý, Vývoj kultury na Ostravsku

V. Hýl, Kronika MSVU

H. Kožušník, Cesta ostravské inteligence k třídnímu uvědomění

Dvojice, 1938, olej, 70 x 60 cm

Po stopách gardových tankistů – pustějovský tank IS-2m

Petr Bartošík

O zničeném a zakopaném tanku z konce 2. světové války v obci Pustějov se dodnes vyprávějí legendy. Je to podobné jako u většiny našich obcí, kudy na jaře roku 1945 prošla válka a na místech bojů zůstala vojenská technika. Vše se po těch letech zdá být již jako neuvěřitelný příběh, pravdou však zůstává, že konkrétně o Pustějov se v květnu 1945 vedly opravdu těžké boje, ve kterých bylo zničeno a poškozeno mnoho domů i vojenské techniky.

Podle výpovědí několika pamětníků dne 2. května 1945 proběhla v prostoru mezi obcemi Kujavy a Pustějov tanková bitva, po níž na bojišti zůstalo zničeno pět německých a tři sovětské tanky. K osvobození severní a střední části obce došlo 3. května po předchozí dvoudenní dělostřelecké přípravě, zbytek Pustějova však Rudá armáda dobývala až do ranních hodin 5. května 1945, kdy byli Němci zatlačeni směrem k Hladkým Životicím, Suchdolu n. O. a Kletnému. Jen v bojích

Rozhovor s pamětníkem události Liborem Bučkem (Foto archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou).

o Pustějov při tom padlo 38 sovětských vojáků a dodnes neznámý počet vojáků německých.

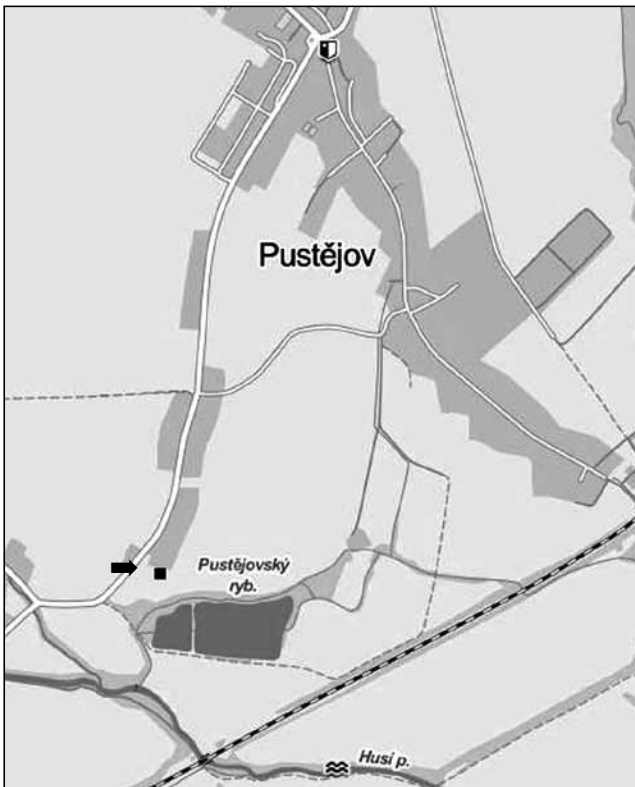
Zničený tank IS-2 v Pustějově u poškozeného domu Libora Bučka.

Dnešní pohled na stejné místo – tam, kde se nachází automobil, stál tank.

„Zakopaný tank“ však dodnes vnáší své nezodpovězené otázky a stále burcuje představivost místních lidí a je zde přirozený zájem dozvědět se o tomto něco více.

Této legendě opředené tajemstvím se rozhodli přijít na kloub pracovníci Muzea městyse v Suchdole n. O. a členové Klubu přátel Suchdolu n. O. – sekce vojenské historie, kteří se dne 19. 8. 2012 do Pustějova vypravili za posledními žijícími pamětníky uvedených bojů a provedli v popisovaném prostoru prvotní pátrání. Vojenským badatelům se podařilo najít pamětníka a očitého svědka události, tehdy dvanáctiletého Libora Bučka, který dosud bydlí v domě, v jehož bezprostřední blízkosti tehdy došlo k poslednímu boji jedné z osádek sovětského tanku s německými okupanty.

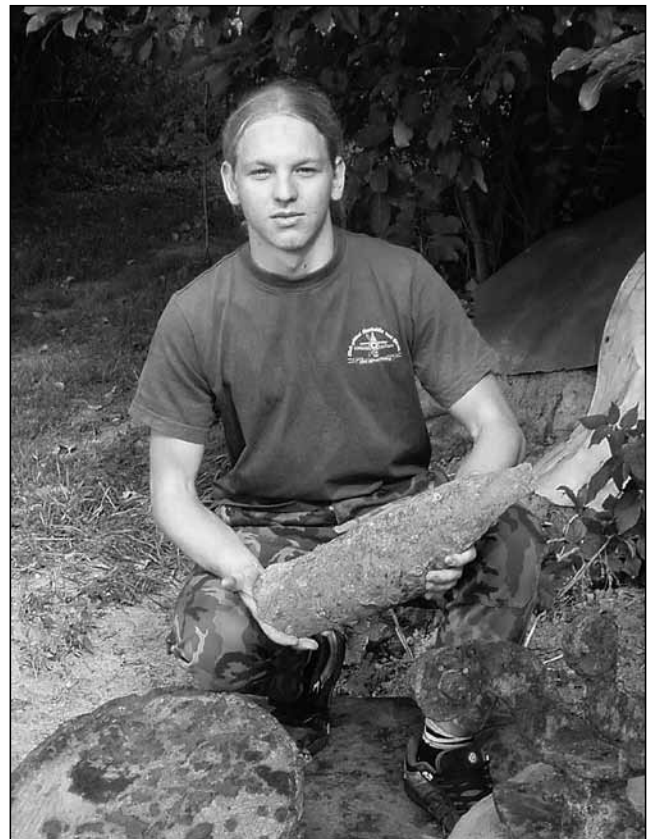

Místo nálezů vyznačuje šipka (mapový podklad: www.mapy.cz).

Celou událost popsal takto: „Němci byli ukryti za naším domem a postřelovali silnici na Hladké Životice. Naše rodina byla schována ve sklepě – bylo nás tam namačkáno celkem 17. Náš dům dostal zásah. Rusové nám pak okýnkem do sklepa hodili fosforový granát, vše začalo hořet, a my museli ze sklepa ven. Sovětský tank náš dům objel zezadu přes zahradu a pak se prudce otočil a střílel na Němce. Jeden z německých vojáků po něm vystřelil panceraustem a zasáhl ho do věže. Tank začal hořet a uvnitř uložená munice pak explodovala a utrhla mu věž a ta spadla nedaleko tanku. Krátce po válce byl podvozek tanku odtažen druhým tankem na železniční nádraží do Hladkých Živic, kde ho naložili na vlak a odvezli do hutí. Věž zůstala na poli, a protože ji neměli jak naložit, postupně ji podkopávali až nakonec skončila pod zemí a je tam dodnes. Pokud jde o zničený tank, mám i několik fotografií... musím je pohledat.“

Znělo to opravdu až neuvěřitelně, ale opravdu stará zažloutlá fotografie existovala a také osvětlila mnohé z našich otázek – typ válečného stroje, jeho poškození i přibližné místo jeho posledního boje.

Na zadní straně fotografie bylo uvedené datum 4. května 1945. Z unikátní fotografie bylo možno vyčíst, že se jedná o sovětský těžký tank IS-2 (Iosif Stalin) známý také jako „Stalinec“, kterým byly koncem války přednostně vyzbrojovány sovětské gardové jednotky (tento tank byl vyzbrojen mohutným 122 mm kanónem, dvěma kulomety 7.62 mm a jedním velkorážním kulometem 12,7 mm na věži,

Michal Steinitz s dělostřeleckým granátem ráže 122 mm (Foto archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou).

Ruční vyzvedávání zadní části (Foto archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou).

celková váha tanku byla 46 t). Podle míry poškození a absence velitelské věžičky na hlavní věži tanku bylo zřejmé, že mohutná exploze musela odervat stropní část věže a ta spočinula na zemi před pásy stroje.

Ze snímku bylo také možné určit i přibližné místo, kde poškozený tank stál – nacházel se na okraji pole v blízkosti oplocení u domu pana Bučka

a ten nám přibližné místo také potvrdil (GPS: 49°41'13.154"N, 17°59'47.776"E).

Následný terénní průzkum pomocí detektoru kovu a magnetometru prokázal, že jsme opravdu na správném místě.

Prvními nálezy zde byly střepiny dělostřeleckých granátů, žárem roztrhaná sovětská kulometná velkorážná munice i drobné fragmenty tanku.

Na pomoc musel přijet jeřáb... (Foto archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou).

Nalezené části IS-2 (Foto archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou).

O další nevybuchlou munici v podobě dvou dělostřeleckých granátů ráže 122mm se následně postarali policejní pyrotechnici, kteří je z místa nálezu odvezli k bezpečnému zničení. Našli se zde i výbuchem zničené části sovětského samopalu PPŠ-41 Špagin. Detekční přístroje však ukazovaly mnohem větší předměty hlouběji v zemi.

Po několika záběrech rýče bylo zřejmé, že se přístroje opravdu nemýlily. V hloubce 40 cm se nacházela kovová plotna z pancéřové oceli. Po dalším odkrytí se tak po 67 letech na denním světle opět objevila přední část stropu IS-2 i s periskopy a ventilační kopulí. Tato část tanku, vážící cca 300 kg, se z jámy ručně dostávala jen těžce.

Nicméně dalším velkým překvapením bylo to, že pod již vyzdvíženou částí ležela i ta druhá – zadní díl stropního pancíře s poklopy, velitelskou věžičkou a lafetou velkorážního kulometu 12,7 mm. Na tento kousek však už musela nastoupit technika. Nalezené části tanku totiž odhadem vážily asi 1 tunu.

Neuvěřitelné se stalo skutečností – země po letech vydala své tajemství. Podařilo se najít to, o čem se dlouho jen spekulovalo, a naopak se ukázalo, že i legenda může mít svůj reálný základ. Vzpomínky pamětníků, i když po letech poněkud zkreslené se ukázaly být pravdivé.

Nalezené části sovětského tanku byly převezeny do Muzea městyse v Suchdole n. O., kde jsou také již od května 2013 vystaveny veřejnosti. Z pohledu historie regionu se jedná o unikátní a technicky zajímavý nálezy, který je v rámci České republiky rozhodně ojedinělý.

Vraťme se však k posádce tohoto tanku. Pátrání v archivních dokumentech Centrálního archivu ministerstva obrany Ruské federace přineslo další zajímavé údaje.

Ze jmenného seznamu padlých rudoarmějců se dovídáme, že v bojích o obec Pustějov padlo a ve svých strojích uhořelo minimálně osm sovětských gardových tankistů, padli zde i dva samopalníci z řad gardových vojsk, které byli kromě dalších řadových jednotek také součástí 38. armády 4. ukrajinského frontu.

Zdeněk Strnadel se synem Jaromírem ve velitelské věži IS-2 (Foto archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou).

2. května 1945:

- poručík ZACHAROV Grigorij Nikolajevič (26 let)
- podporučík GREŠILO Grigorij Zacharovič (24 let)
- starší seržant VAŠIN Vladimír Timofijevič (24 let)
- seržant FEDOROV Ivan Sergejevič (20 let)

4. května 1945:

- seržant ŽARKOV Alexandr Michajlovič (20 let)
- starší seržant KOVALEV Leonid Kornějevič (21 let)
- podporučík ŠAŠACHMETOV Jazkub Šašachmetovič (41 let)
- staršina FILIPPOV Alexej Filippovič (19 let)

V uvedeném prostoru bojovali příslušníci 5. gardové tankové brigády, která zde ztratila 8 mužů a 42. gardové brigády těžkých tanků, která zde přišla o 2 své elitní tankisty.

Z bojových hlášení těchto jednotek se konkrétně dozvídáme, že právě „náš“ zničený těžký tank IS-2m náležel do stavu 99. gardového tankového pluku 42. gardové brigády těžkých tanků. Velitelem tanku byl tehdy 41letý gardový podporučík Jazkub Šašachmetovič Šašachmetov (pocházející z města Troick na jižním Uralu v Čeljabinské oblasti SSSR), který dne 4. května 1945 padl u Pustějova. Jeho ostatky byly spolu s ostatky ostatních padlých rudoarmějců v roce 1946 převezeny do Frýdku-Místku, kde byly uloženy na ruském válečném pohřebišti.

Z Pustějova postupovaly zbylé bojeschopné tanky IS-2 dále přes Hladké Životice a Stachovice směrem na Fulnek. Dne 5. května se s největší

pravděpodobností ještě právě tyto tanky účastnily i bojů o Kletné (místní část Suchdolu n. O.), v kterých bylo několik tanků Němci zničeno či poškozeno a padlo zde i několik dalších gardových tankistů.

Právě sovětská 42. gardová brigáda těžkých tanků spolu se středními tanky T-34 naší 1. čs. samostatné tankové brigády tvořila hlavní obrněnou sílu 38. armády, která se podílela na osvobození velké části Opavska, Ostravy a zbytku moravskoslezského regionu. V podvečer 6. května 1945 opět tyto dvě tankové jednotky společně zaútočily i na město Odry a probjovaly se až ke zničenému mostu přes řeku Odru.

Zde však byly rozkazem genplk. Moskalenka zbylé tanky z bojů o Odry staženy zpět do Fulneku a zařazeny do tzv. „rychlé skupiny 38. armády“ s úkolem vyrazit co nejrychleji směrem na Prahu.

Z Fulneku skupina vyrazila na pomoc pražskému povstání dne 7. května 1945, hned po doplnění paliva a munice. V prostoru západně od Olomouce u obce Horka nad Moravou došlo ještě k poslednímu většímu bojovému střetu s větší skupinou nepřátel podporovaných i samohybnými děly. V samém závěru tohoto boje padl dne 8. května 1945 střelou příslušníka německého Volkssturmu, ozbrojeného jen loveckou puškou, sám velitel 42. gardové brigády těžkých tanků plk. V. S. Gajev. Do Prahy skupina dorazila ráno 10. května 1945.

Jistou zajímavostí také zůstává, že na slavnostní poválečné přehlídce 1. čs. armádního sboru v SSSR konané dne 17. května 1945 na Staroměstském náměstí v Praze se objevilo právě i osm těžkých tanků IS-2m v československých barvách. Tyto bojové stroje, které prošly těžkými a krvavými boji o severní Moravu a Slezsko, byly věnovány našim tankistům svými bojovými druhy – gardisty od 42. gardové brigády těžkých tanků.

Zdroje

Kopecký, Milan (2001): *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR: tankisté československé zahraniční armády na Východní frontě 1943–1945*. 255 s.

Archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou.

Archiv CAMO Ruské federace.

Petr Bartošik

Vedoucí sekce vojenské historie Muzea městyse Suchdol nad Odrou a dobrovolný pracovník muzea
Kontakty: tel. 556 770 104, 777 348 231; muzeum@suchdol-nad-odrou.cz; www.leteckemuzeum.eu

Major Josef Vašica – zapomenutý voják

Petr Bartošik

Josef Vašica se narodil 6. 9. 1918 v Moravské Ostravě v rodině Františka a Anny Vašicových, původem z Tisku u Bílovce.

Rodina se v roce 1928 přistěhovala do Suchdolu nad Odrou, kde otec František pracoval jako strojník v lokomotivním depu. Matka Anna byla ženou v domácnosti. Kromě syna Josefa měli manželé Vašicovi i dceru Annu.

V roce 1938 se tato česká rodina stěhuje před obsazením Sudet německým vojskem do Frýdku, kde je otec po celou dobu války i nadále zaměstnán na dráze.

Do Suchdolu nad Odrou se Vašicovi opět vrací až po osvobození. Bydlí v domě č. p. 338, kde jsou úředně hlášeni od 9. 9. 1945.

Josef Vašica postupně absolvuje obecnou školu, poté reálné gymnázium v Novém Jičíně a Vojenskou akademii v Hranicích, kde je v roce 1938 vyřazen v hodnosti poručíka pěchoty a nastupuje službu u svého kmenového útvaru – pěšího pluku 32.

Po záboru Sudet nacistickým Německem tajně odchází dne 17. 8. 1939 z Frýdku přes hranice okupované vlasti do Polska, kde 2. 9. 1939 v Krakově vstupuje do první československé zahraniční vojenské jednotky, tzv. Československého legionu, pod vedením npor. Jiřího Krále (rodáka z Polanky nad Odrou) a poté velitele pplk. Ludvíka Svobody.

Po porážce Polska byl spolu s ostatními vojáky v roce 1940 zajat a internován v Sovětském svazu, odtud se 3. 9. 1940 lodním transportem dostává na Střední východ – do Palestiny. Do přístavu Haifa připlouvá 5. 9. 1940 z tureckého přístavu Mersinu polskou lodí „Warszawa“ s prvním transportem československých vojáků internovaných v SSSR, který se skládá celkem ze 72 osob, z nichž 35 je důstojníků. Dalšího dne nastupuje do služby a stává se velitelem 1. čety 2. roty Čs. pěšího praporu 11 – Východního (Czechoslovak Infantry Battalion No. 11 – East), jemuž velí pplk. Karel Klapálek.

S touto jednotkou se v roce 1941 zapojuje do bojů s proněmeckými francouzskými vojsky v Sýrii a později do obrany obleženého přístavního města Tobruk. Je zde povýšen do hodnosti nadporučíka. Jeho muži i on sám se aktivně účastní průzkumných hlídek v předpolí.

Po skončení obléhání Tobruku se npor. Josef Vašica se svou četou dostává až do města Bengházi, když se od 17. 12. 1941 do 13. 1. 1942 účastní v rámci 2. pěší roty pronásledování ustupujících německých a italských jednotek směrem na západ Afriky, přičemž plní úkol ochrany velitelství britského XIII. sboru.

Dne 22. 2. 1942 je npor. Vašica lehce raněn při výbuchu miny, i přes to své muže neohroženě vede dál. Za hrdinství a projevenou statečnost před nepřítelem za obranných bojů u Tobruku obdržel nadporučík Josef Vašica od Britů vysoké vyznamenání „British Military Cross“.

V březnu 1942 byly československé jednotky na Středním východě reorganizovány a od 22. 5. 1942 zajišťují čs. vojáci v rámci 4. britské protiletadlové brigády protivzdušnou obranu jako 200. čs. lehký protiletadlový pluk – Východní. Npor. Josef Vašica je velitelem 11. roty 502. praporu.

Postupně se připravuje přesun našich jednotek do Velké Británie. První transport dobrovolníků do RAF vyráží již 22. 10. 1942 (mezi nimi

i suchdolští občané Jindřich Adámek a Karel Křenek – pozdější letci RAF). Dne 5. 7. 1943 vyplouvá z egyptského přístavu Tewfik loď „Mauretania“, která má na své palubě 1 322 československých vojáků, mezi nimi je i npor. Josef Vašica. Loď připlouvá do anglického přístavu Liverpool 11. 8. 1943 a o týden později se pak vojáci účastní ve Wivenhoe slavnostní přehlídky, které je přítomen i prezident Edvard Beneš. Uděluje pluku za jeho působení na Středním východě „Čs. válečný kříž 1939“.

Npor. Josef Vašica od října 1944 bojuje na západní frontě v řadách Čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii jako zástupce velitele 2. roty motorizovaného praporu a později se stává i jejím velitelem.

Od 7. 10. 1944 bylo úkolem brigády obléhání francouzského přístavního města obsazeného Němci – pevnosti Dunkerque. Obléhačí boje trvaly až do 9. 5. 1945, kdy byla velitelem pevnosti víceadmirálem Friedrichem Frisiusem podepsána bezpodmínečná kapitulace.

Po německé kapitulaci se v květnu 1945 vojáci Čs. samostatné obrněné brigády postupně přesunují do již osvobozeného Československa.

Josef Vašica byl za svou vojenskou činnost několikrát vyznamenán a povýšen do hodnosti majora. Po válce působil v Olomouci, kde se oženil s Jarmilou Krumníkovou a za nedlouho se jim narodila dcera Jarmila.

Prezident Edvard Beneš podává 18. srpna 1943 v anglickém Wivenhoe ruku Karlu Klapáčkovi při příležitosti vyznamenání praporu jeho jednotky Čs. válečným křížem 1939. Druhý zprava stojí nositel British Military Cross npor. Josef Vašica (Archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou).

Josef Vašica se svou sestrou Annou na poválečné fotografii (Archiv Muzea městyse Suchdol nad Odrou).

Po únoru 1948 major Vašica stále více pocituje, že nově budovaná Čs. lidová armáda se snaží zbavit vojáků z povolání, kteří za války sloužili u jednotek bojujících na západní frontě a jejich bojové zásluhy jsou znevažovány. Zanedlouho je z armády propuštěn. Pracuje jako skladník na dráze a poté také jako stavební dělník u podniku Dopravní stavby Olomouc. Tato profese ho nakonec zavede zpět na africký kontinent do Libye, kde se podílí na výstavbě dálnic. Práce v těžkých klimatických podmínkách se nakonec podepíše i na jeho zdraví a umírá...

Další podrobnější údaje z jeho vojenského i civilního života nám bohužel chybí. Josef Vašica statečný voják a vlastenec, muž, který neváhal bojovat za svobodu Československa, hrdina od Tobruku a Dunkerque, kterému se po únoru 1948 jeho vlast odměnila po svém, je dnes téměř zcela zapomenut. Naší snahou je dozvědět se o jeho osobě více a rádi bychom tohoto „zapomenutého“ vojáka připomněli ve válečné expozici našeho muzea. Za jakoukoliv informaci, fotografie a pomoc od těch, kdo jste ho znali, Vám budeme moc vděčni.

Nález jedné ID známky a příběh českého zákopníka

Petr Bartošík

Stalo se to v loni v létě, kdy jeden suchdolský „Béda Trávníček“ okopával svou zeleninu na zahrádce nedaleko železničního nádraží v Suchdole nad Odrou. Práce mu šla pěkně od ruky a v tom ho najednou na zemi zaujala vykopaná oválná věc s dírkami. Se zájmem poklekl, oťel tuto podivnou věc do rukávu a s obtížemi luštil jednotlivá písmena a čísla...

Ano, jednalo se o tzv. osobní identifikační známku příslušníka německé nacistické organizace TODT (viz foto na str. 62).

Na první pohled bezcenný kus zinkového plechu, a přece se vzpomínkou českého studenta – bývalého zákopníka Emila Charouse z Prahy, se tato malá osobní věc z války osudově prolíná s místem a časem a spojuje v jeden společný příběh: „Na vlastní kůži jsem válku poznal, až když už končila, od března do května roku 1945. Pracák tehdy v lednu a únoru naháněl kluky mého věku, převážně studenty, na zákopové práce do Sudet a já, nemaje osvobozující lékařské vysvědčení, jsem do toho spadl. Spolu s mým spolužákem Václavem Havlíkem jsme se dostali do asi osmdesátičlenné skupiny přidělené do vsi Klötten (dnešní Kletné) u Suchdola. Tam jsme od 21. března 1945 ničili pole a louky vykopáváním zákopových systémů, jak to nařizovali důstojníci wehrmachtu a prováděli dozorem nad námi uniformovaní dědkové z pracovní organizace TODT.

Jídla bylo málo, ubytování a hygienické podmínky katastrofální, pomalu začínalo jaro, ve směru od Fulneku bylo slyšet hřímání fronty, a tak jsme si dělali naděje, že nás brzy odsunou do Protektorátu. Báli jsme se jen ruských stíhaček – přilétaly vpodvečer a pálily z kulometů po všem, co se kde hnulo, nebylo radno ukazovat se na silnici nebo volném prostranství. Náš partafýrer byl docela sympatický drobný hubeňour, myslelo mu to normálně, a protože jsem mluvil plynně německy, dobře jsme s ním vycházeli. Říkali jsme mu Kapička, protože ji měl pořád u nosu.

Na Velký pátek jsme na kraji vsi stavěli pancéřový zátaras a k naší skupince přibyla další. V ní byl sympatický mládenec, taky gymnazista, z klasičáku, slovo dalo slovo a ukázalo se, že se oba intenzivně zajímáme o literaturu, máme učteny stejné knihy a podobné názory na ně. V zápalu debaty o Durychovi a Schulzovi jsme zapomínali dělat, a tak nás Kapička ustavičně napomínal. Ten mládenec se jmenoval Vladimír Justl (dnes docent, PhDr., CSc., vynikající literární historik, teatrolog a znalec uměleckého přednesu) a my, tenkrát sextáni na zákopech, jsme uzavřeli přátelství, jakému se říká životní – trvá nám v nejhezčí podobě dodnes!

Justla jeho otec vyreklamoval, nás ostatní v dubnu přesunuli do Malhotic u Hranic, ale tam už jsme vlastně zákopy ani moc nekopali, německá organizace té paradoxní stupidnosti se rozpadala, skupinky studentů se rozutíkávaly dřív, než dorazily na místo, kde se mělo kopat. V nedalekých Hranicích jsem měl sestřenicí, a tak jsme se spolužákem Vaškem chodili k ní. Na prvního května se nás parta asi dvaceti kluků rozhodla, že utečeme do Prahy. Pochodovali jsme v útvaru, zpívali, jeden si navlékl na rukáv kuratornickou pásku, předstíral, že nám velí, a zdravil oficíry, které jsme potkávali, a tak jsme bez nesnází dorazili do Hranic. Tam se nám zázrakem podařilo dostat na schůdky a pak na venkovní plošinu jednoho vagónu vlaku, který byl tak nacpaný, že jsem to jakživ předtím ani potom neviděl. Byli to Němci, civilisté, kteří utíkali před frontou a nevěděli kam, ženské, děti, dědkové, s kufry a ranci, ale taky zběhlí vojáci.

Tak jsme dojeli do Přerova. Tam přijel vlak do Prahy, prý poslední, který vůbec pojede, a byl naražený ještě víc, měl jen rychlíkové vozy. Mezi lokomotivu a soupravu vozů zařadili dva nákladní vagóny, prý proti „kotlářům“, tj. letcům útočícím na lokomotivy, aby se uchránil vlak za nimi. Přednosta stanice nám řekl: „Kluci, jestli chcete, vlezte si tam, ale na vlastní nebezpečí. Když na vlak začnou střílet kotláři, je po vás.“

Nepřiletěli a my jsme jeli. Půl třetího dne. Vlak zastavoval každou chvíli, dovnitř lezli němečtí vojáci, čím dál tím neurvalejší a vzteklejší. Byl to rybí mrazící vagón,

od vchodu, který se musel přidržovat pootevřený, nás zatlačili do kouta, rybí smrad byl děsný, ale ten z kouřících vojáků ještě děsnější, no hrůza! Nakonec jsme se přece jen dostrkali do Prahy. Když jsme vyšli z Wilsoňáku, lidé v ulicích strhávali německé nápisy a firemní štíty, začínala pražská revoluční euforie. My dva, já a můj spolužák Vašek, jsme byli tím hrozným cestováním tak zmlácení, že jsme sotva koukali a pletli nohama. Devítka do Košíř ještě jela, a tak jsem se kolem poledne dostal domů. Maminka a sestra plakaly radostí. Tatínka zrovna přivezli z motolské nemocnice, byl po operaci žlučníku, a tak jsme se zase všichni sešli. „Nechceš se podívat na kamarády?“ zeptala se mě maminka po obědě. „Ani ne. Já mám asi horečku. A chce se mi strašně spát.“ Spal jsem s pauzami na jídlo dva

dny, a ještě pořád jsem nebyl dospaný. Takže na začátky pražského povstání se pamatuji jen tak z polosna a z mamincina podání.“

PhDr. Emil Charous, CSc. (*1928), žák profesora Alberta Pražáka, pracoval v redakci beletrie nakladatelství Naše vojsko, v literárním měsíčníku Plamen, pak na volné noze jako překladatel a nakladatelský lektor. Přeložil desítky titulů slovenské prózy, sestavil řadu tematických antologií, napsal množství článků, studií i šíře založených popularizačních výkladů o slovenské literatuře.

Poznámka: Nalezená ID známka našla své místo ve sbírkách Muzea městyse Suchdol nad Odrou.

Návrat do vlasti svých předků – osídlení okresů Bílovec a Nový Jičín Volyňští Češi (II. část)

Josef Kubový

Po ukončení 2. světové války v květnu 1945 někteří vojáci „Svobodovy armády“ 1. čs. armádního sboru v SSSR z Volyňské oblasti, byli pověřeni udržovat pořádek v oblastech, ze kterých byli odsunuti občané německé národnosti – Žatecko, Podbořansko, Ostravsko, Těšínsko a Novojičínsko apod.

Do obcí v Poodří přicházeli občané z vnitrozemí, z Valašska, Slovenska i jiných zemí s cílem najít

si zde nový domov. Osídlení pohraničí probíhalo v prvním období živelně a neorganizovaně. Někteří přicházeli, aby rabovali – posbírali koně, krávy, prasata a vše další co se dalo – pluhy, fúry sena..., aby po odchodu německých občanů získali nějaký majetek.

Pak tu byla druhá skupina osídlenců, kteří obsadili uvolněné usedlosti a začali hospodařit na 4 až

6 ha půdy. Byli to takzvaní „kovozemědělci“ – muž pracoval jako živnostník – kovář, sedlář, kolář, sklenář a jeho žena s dětmi se starala o hospodářství – pole, prasata, krávy, kozy, slepice.

Mezi vládami Československé republiky a Sovětského svazu probíhala jednání o reemigraci volyňských Čechů. Započalo se sepisováním majetku v SSSR. Seznamy byly podle obcí a rodin. Opční osvědčení byla vydávána jen hlavám rodin.

Dne 16. října 1945 se v Opavě konala konference Zemského národního výboru, kde se účastníci usnesli na rozdělení osídlovacího procesu do 5 oblastí. Jednou z nich bylo i Novojičínsko, Příborsko a Fulnecko.

Oblast Novojičínska měl na starosti poručík pěchoty Josef Stehlík, příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, ve funkci styčného důstojníka osídlovacího střediska. Dne 1. července 1948 byl propuštěn do zálohy a usídlil se v Šenově u Nového Jičína. Zde dosud žije jeho syn Rostislav Stehlík – předseda jednoty čs. obce legionářské, kapitán ve výslužbě a příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR.

Na Novojičínsku v roce 1946 došlo po odchodu německých obyvatel k úbytku pracovních sil. Ženatí, převážně však svobodní vojáci „Svobodovy armády“, kteří v Československu zůstali, hospodařili na opuštěných usedlostech o velikosti 15 až 20 ha půdy i s hospodářským zvířectvem. Na práce

si najímali pracovníky, aby hospodářství neupadlo. Někteří se zde také oženili a měli rodiny – například Josef Dušek v Hladkých Životicích – a očekávali příjezd svých rodičů či celých rodin. Na některých usedlostech hospodařily německé ženy s dětmi a staří, než odešli do říše.

V Hladkých Životicích po válce zůstali – Vladimír Dvořák, Jan Horský, Stanislav Kopecký, Václav Kopecký, Jiří Lodomirják, Josef Soukup, Vladimír Soukup, Vladimír Klepsa, Rostislav Zeman. V Suchdole nad Odrou to byli – Jan Dubec, Václav Dubec, Vladimír Kendík, Antonín Klaban, Valerián Klaban, Vladimír Králíček, Josef Mašek, Václav Masek, Vladimír Najmon, Alexandr Schovánek, Vladimír Svítek, Václav Rejzek, Vladislav Tresler. V Novém Jičíně – Štěpán Borbel, Michal Hois, Alexandr Kubelka, Vasil Todavčič, Vojtislav Štěpánek. V Šenově u N. Jičína – Viktor Ballada, Viktor Kracík, Josef Stehlík, Rostislav Stehlík. V Kuníně Václav Rivec. V Bartošovicích – Alois Houška, Emil Houška, Václav Houška, Josef Ledvina. V Butovicích – Josef Kracík. V Kujavách – Vladimír Kubelka, Jaroslav Satrapa, Anatol Vorlický, Vladimír Zima. Ve Fulneku – Petr Zavadák. Ve Stachovicích – Václav Dubec, Václav Dvorčuk, Vladimír Hamáček, Josef Holan. V Jistebníku – Alexandr Muška. Ve Velkých Albrechticích – Miloslav Gol. V Bravanticích – Ondřej Martinovič. V Jeseníku nad Odrou – Vladimír Honěk. V Loučkách u Oder – Jiří Gres. V Kopřivnici

V Hladkých Životicích před hospodou v r. 1945. Na fotografii zleva – ?, Josef Mašek, Stanislav Kopecký, Josef Stehlík, Vladislav Rošlapil, Antonín Rošlapil, Vladimír Dušek.

plnomocník vlády Československé republiky a Hlavní zástupce vlády Svazu Sovětských Socialistických Republik pro opci a přesídlení občanů české a slovenské národnosti.
 Rayonní plnomocník v Rovně
 Rayonní zástupce v Rovně

Registrační číslo 40 (R) (E)

LIST O PŘESÍDLĚNÍ, Serie 01781
 vydáný občanu (ce) Kopecký Václav 1901
 bytem v Spakově rayonu Rovno
 oblast Rovno o tom, že podle Dohody mezi vládami Svazu Sovětských Socialistických Republik a Československé republiky z 10. července 1946 přeseídluje z území Svazu SSR na území Československa.
 S ním (ní) přeseídlují tito členové rodiny:

Běž. čís.	Příjmení, křestní jméno a otcovstvo	Poměr k hlavě rodiny	Rok narození	Poznámka
1	<u>Kopecká Anna manželka</u>		<u>1900</u>	
2	<u>Dvořáková Albertina tetička</u>		<u>1865</u>	

18. IV. 1947

Jednorázová podpora
 vyplacena v částce 900 Kčs
 Ministerstvo sociální péče
 odbor XII.

Bere s sebou tento majetek:
 Koni jednu kusů, krav jednu kusů, býků neuv kusů, ovce neuv kusů, kozy neuv kusů, vepřů neuv kusů, mladého dobytka neuv kusů, velkého rohatego skot neuv kusů, včel, stev neuv ulů, zemědělských produktů štyř, náradí k obdělávání půdy neuv kusů, seccích strojů neuv kusů, strojů pro sklizen neuv kusů, mlátiček neuv kusů, vozů neuv kusů, saní neuv kusů, předmětů domácí potřeby pět q, drůbeže neuv kusů, a jiné produkty šest q

Vydáný v Rovně dne 11. III. 1947
 Rayonní plnomocník v Rovně (podpis)
 Rayonní zástupce v Rovně (podpis)
 L. S.

Tento list o přesídlení platí na území Svazu SSR do dne 31. IV. 1947

List o přesídlení do Československa.

2396/36

Tento reemigrační průkaz má platnost dle nařízení
 min. soc. péče R-800-19/9. z 18. září 1945 jen po
 provedeném soupisu u místního národního výboru
 v místě Vašeho bydliště.

Soupis u MNV v místě usídlení proveden.

V dne

L. S

26. III. 1947

Poznámky: Shromažďovací středisko

31. III. 1947 Podbořany

podpis: *Teplina* / *Podbořany*
oblasť Javorin
 Vojitel střediska:
Michal Čížek

Ve vlastním zájmu pečlivě uschovávejte!

Duplikáty se nevydávají!

MINISTERSTVO SOCIÁLNÍ PÉČE
 ODBOR XII-REEMIGRAČNÍ

14474 *

REEMIGRAČNÍ
 PRŮKAZ

Jméno a příjmení: *Ludmila*
Dialova

Den, místo narození: *22. V. 1886* *Spáček*

Povolání: *dom.*

Reemigruje z: **SSSR - Volyně**

Dovezení cizí měna: *~*

Datum překročení hranic ČSR: *20. III. 1947*

Vlastnoruční podpis u nevěprávných osob zákon. zástupce

ČSR

Místo určení:

v **Košicích** dne *21* III. 1947

Ministerstvo sociální péče
 odbor XI.

Jednorázová podpora vyplacena v částce Kčs *300*

Ministerstvo sociální péče
 odbor XII.

21 III. 1947

Reemigrační průkaz.

– Ivan Ťahůr. V obci Děrné u Fulneku žilo 11 rodin – Václav Bača, Antonín Dubec, Václav Kopecký, Josef Kubovy, Vladimír Kubovy, Václav Kubovy, Josef Mangolt, František Novák, Josef Savr, Vladimír Svojanovský, Josef Rousal.

V roce 1947 odhalil generál Oldřich Španiel pomník padlým vojákům obou světových válek z obcí Spakov, Jánovka, Pokosy, Šestákov v Hladkých Životicích na křižovatce u mlýna. Dnes je tento pomník umístěn před kostelem.

Příslušníci čs. zahraničních vojsk měli přednostní právo na osídlení po uvolněných místech německých občanů. Jejich usedlosti však živelně obsadily rodiny z vnitrozemí. Docházelo proto někde i k napjatým situacím, kdy se „novousedlíci“ museli vystěhovat (i když náhradou dostali usedlost jinou) a ponechat usedlosti zahraničním vojákům – krajanům, kteří se na osvobození Československa podíleli.

Na základě „Ďurišových dekretů“ (Július Ďuriš – tehdejší ministr zemědělství) byly přicházejícím občanům přidělovány zemědělské usedlosti o 12–13 ha polí, aby co nejvíce rodin mohlo hospodařit.

V okrese Nový Jičín se volyňští Češi usadili ve 23 obcích. Celé rodiny pak pracovaly jako soukromí zemědělci a využívaly svých zkušeností z hospodaření na Volyni a dosahovaly velmi dobrých výsledků. Děti se vzdělávaly v zemědělských školách. Mladež vytvářela kulturní skupiny – například Václav Dubec ze Suchdolu vedl takovou skupinu, která dosahovala výborných výsledků na celostátních soutěžích. Mezi nejlepší patřili také v přednesu básní a při hře na harmoniku.

Starší i mladí se zapojovali do organizací hasičů, jako SAMARITÁNI – později Červeného kříže, tělovýchovných spolků, mysliveckých společností a také byli činní jako ochotníci v divadelních souborech. Tak zvolna splývali s ostatními obyvateli vesnic. Bývalí vojáci se stávali členy Československé obce legionářské – později Československého svazu protifašistických bojovníků a také Svazu Čechů z Volyně, který byl pak v 50. letech zrušen (byl obnoven až v 90. letech).

Soukromí zemědělci hospodařili na svých usedlostech až do roku 1957. V tomto období, někde dříve jinde později, dochází k zakládání JZD – jednotných zemědělských družstev a společnému hospodaření. Již po padesátém roce se sdružovala malá hospodářství ke společným pracem. Státem vyměřené dodávky byly stále vyšší a rolníci s obhospodařovanou výměrou 12–13 ha je nemohli plnit. Dalo se proto očekávat, že podlehnou a přistoupí na společné hospodaření. Volyňští Češi toto ostatně již znali ze svého působení v SSSR.

Na přípravných schůzích docházelo k vypjatým situacím, kdy „Volyňáci“ odmítali do družstev vstupovat. Měli své statky, svou půdu, svá hospodářství přidělená na základě přidělových dekretů a dále dobytek, koně, stroje a zařízení a toho všeho se měli

zbavit a dát do společného hospodaření. Bránili se. Velmi výbušná situace byla v Hladkých Životicích. Nakonec podlehli.

Řada, především mladých, nechtěla do družstev vstupovat a hledala si pak zaměstnání v existujících podnicích a závodech.

Na vesnicích, kde byla družstva založena pracovaly ženy jako dojičky, drubežářky, poklizečky telat, prasat či v rostlinné výrobě. Muži s koňmi, a když koně nahradily traktory, byli mnozí z nich traktoristé, zootechnici, skladníci, opraváři strojů, stolaři, sedláři, později i kombajnéri. Postupně splývali volyňští Češi s ostatními obyvateli obcí. Jelikož muži prošli tvrdými boji za války, začala se u nich projevovat různá onemocnění a odcházeli do částečně invalidních či plně invalidních důchodů a do důchodů starobních. Doma pak měly rodiny půl hektarové záhumenky, na kterých pěstovaly brambory, aby si vykrmili nějaké to prasátko na zabítí a také pěstovaly zeleninu.

Příklady zapojení některých volyňských Čechů v Poodří

Josef Moravec, narozen 25. 5. 1906, žil v Butovicích a pracoval do 75 let v zahradnictví ve Studénce. Dělostřelec 1. čs. armádního sboru v SSSR, který prošel bojovou cestou z Jefremova přes Karpaty a Duklu až do Prahy. V 90 letech se přistěhoval s manželkou k synovi do Fulneku.

Josef Moravec.

Dožil se 102 let, zemřel 16. 2. 2009, byl nejstarším občanem regionu.

Vladislav Vaněček, narozen 27. 5. 1913. Žil a pracoval ve Stachovicích. V samostatné obci byl poslancem a členem rady místního národního výboru a též členem výboru Základní organizace Českého svazu protifašistických bojovníků, později bojovníků za svobodu ve Fulneku. Zemřel v 99 letech dne 21. 1. 2013.

Vladislav Vaněček.

Vladimír Dušek, narozen 20. 9. 1921. Byl samopalníkem jednotky Sergeje Petruse a dvakrát překračoval hranice Československa s Polskem – u Dukelského průsmyku a pak v Ostravské operaci.

Rodina Duškových ve Vlčkovicích v r. 1949 – uprostřed v čepici Vladimír Dušek.

Podílel se na osvobození Opavska a Ostravy a 5. května procházel hořícím Fulnekem. Po osvobození se usídlil ve Vlčkovicích. Byl členem tamějšího výboru hasičského sboru a také dlouholetým předsedou Základní organizace Českého svazu protifašistických bojovníků ve Fulneku a členem Okresního výboru ČSPB. Po založení Československé obce legionářské v 90 letech byl jejím členem v Novém Jičíně. Zemřel 20. 10. 2005.

MVDr. Vladimír Samec, narozen 5. 1. 1928. Bydlí v Novém Jičíně a je předsedou Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel Moravsko-slezského regionu a členem jeho ústředního výboru v Praze. Před odchodem do důchodu byl ředitelem Okresní veterinární správy. Je členem Československé obce legionářské – jednoty Nový Jičín.

MVDr. Samec Vladimír (vlevo) a Jaroslav Moravec u pomníku padlých ve městě Rovno na Ukrajině v roce 2012.

V Hladkých životicích žila **Emilie Šindelářová**. Procházela ze třinácti dětí rodiny Leopolda a Antonie Bačovských, kteří bydleli na Volyni v Martinovce.

E. Šindelářová zachránila židovského chlapečka Josívka Danckera. Emilka jako nejstarší byla tři roky „jeho maminka“, když mu jeho skutečnou matku zastřelili banderovci na Plosce v okrese Rovno. Jeho otec byl členem partyzánské skupiny plukovníka Lebeděva. Bylo to v lednu 1942, kdy v peřince asi šestiměsíčního chlapečka Josívka Danckera položil jeho otec Eskom Dancker na práh domu rodiny Bačovských. Zaklepal na dveře domu

Emilie Šindelářová a Josífek Dancker v roce 1944.

a schoval se, aby viděl, zda chlapce někdo vezme. I stalo se a jako čtrnáctý, nejmladší člen rodiny, byl pak miláčkem všech. Snad si otec myslel, že se mezi ostatními ztratí?

Po válce si pro něj otec E. Dancker přišel, ale Josífek ho neznal, bál se a říkal je Bačovský. Pak se vše vyjasnilo a zachráněný chlapeček odcházel se svým otcem do okresního města Rovno. Bačovským musel otec slíbit, že se budou vzájemně navštěvovat. Ve městě se pak živil obchodem.

V roce 1947 odjízďeli Češi do Československé republiky a Bačovští se s Josífkem rozloučili. V roce 1956 E. Dancker a Josífek odjeli z Ukrajiny do Izraele. Svět byl rozdělen.

Své zachránce Ing. Josef Danker vyhledal v r. 1993. Jeho „rodiče“ Bačovští už nežili, ale navštívil jejich hrob, aby jim poděkoval za záchranu.

Za své zásluhy při záchraně Josefa Danckera jsou Leopold a Antonie Bačovští zapsáni v památníku Yad Vashem v Jeruzalemě. Dne 26. 6. 1995 přímo u zdi památníku převzali zástupci rodiny medaili „Spravedlivý mezi národy“. V téže roce Ing. J. Dancker pozval své žijící „bratry a sestry“, jejich manželky a manžele, vnuky a vnučky a všem jedenácti rodinám předal kopii medaile a dekret k ní jako významnou rodovou památku.

Co říci závěrem?

Návrat Čechů z Volyně do náruče „matky – vlasti“, vlasti svých předků spadá do významného období českých dějin. Prošli velkou cestu – cestu dřiny, radosti, strádání i zklamání. Byla to cesta dvou světových válek, do kterých byli zapojeni. Padlo v nich mnoho synů a dcer. Život přináší nejen radosti, ale i bolesti. Se vším se poprali a vyrovnali. Na Volyň vzpomínají – vždyť tam prožili kus svého života a k jejímu poznání vedli a vedou i své děti a vnuky. Do Volyňské oblasti se konají autobusové zájezdy, kterých se zúčastňují. Uchovávají si vděčnou vzpomínku na dobrý ukrajinský i ruský lid. Vzpomínku na společný boj proti společnému nepříteli fašistickému Německu. Bez tohoto boje by nebylo dnešní svobody.

Počty reemigrantů z Volyně usídlených v roce 1948 v jednotlivých obcích: Bartošovice 50, Butovice 51, Fulnek 21, Děrné 41, Vražné 1, Gručovice 5, Hladké Životice 107, Hukovice 7, Jestřábí 4, Kletné 4, Kujavy 49, Kunín 110, Vlkovice 16, Mošnov 22, Nový Jičín 5, Pohořilky 3, Sedlnice 10, Stachovice 52, Suchdol n. O. 59, Šenov u N. Jičína 38, Vrchy 20, Závišice 1, Žilina u N. Jičína 5.

1. a 2. strana členské legitimace Svazu Čechů z Volyně.

Celkem se uvádí v okrese Nový Jičín 902 reemigrantů (dle ZA Opava, fond ZNV Ostrava).

Zdroje

Kubový, Josef; Langer Václav (2010): *Medailonky statečných z oblasti Fulnecka*. ZO ČSBS ve Fulneku.

Langer, Václav (2005): *Almanach příslušníků čs. zahraniční vojska 1939–45 z území bývalého okresu Nový Jičín*.

Mikšová, Hana (2004): *Znovuosídlování Novojičínska po druhé světové válce*. Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra historie. Diplomová práce.

Volyň

Jiří Rébl

*Volyň, ty živitelko moje milá,
tys chlebem svým mne sytě vykrmila,
tys mlékem svým mne štědře vykojila,
ty země krásná, Volyň moje milá!*

*Volyň, ty země žirných lánů, lesů,
ty země zpěvů, hudby, tanců, plesů,
ty země čarovných višňových sadů,
březových hájů, kalín, vinogradů.*

Volyň, ty země lásky, milování,

*ty země slavičího klokotání,
ty země skřivánčího znění,
tesklivých dumek, poesie, snění.
Volyň, ty země dívek horkokrevných,
překrásných žen, ohnivých avšak věrných,
ty země mládců veselých a zdravých,
jak slunko smavých, leč jak bouře dravých.*

*Volyň, ty země švarných Volyňáků,
jež nepodlehli ničím tlaku,
jež dovedou i srdce s každým rozdělit,
však jako lvi se umí s vrahy bít.*

*Volyň, ty země věčných nepokojů,
aréno zápasů, nesčetných vražd a bojů,
ty země mohyl, hřbitovů, kurhanů,
vulkáne vzpour, válečných uraganů.*

*Volyň, tys země ve své kráse strašná,
leč ve své hrůze půvabná a krásná,
tys kolébkou i matkou pro mne byla,
proto mi provždy budeš blízká, milá.*

Podbořany 24. X. 1946

Místa k zamyšlení Výstup na Hrb

Radim Jarošek (text a foto)

Hrb nad údolím Suché má příznačný název pro kopec – zvukomalebný, který neplýtvá písmeny. Kopec obyčejný, nenápadný, ničím nevyniká, jeden z mnoha.

Zdánlivě, myslím, že není všedních a obyčejných míst, každé je jiné a každé má co nabídnout. Tak proč nevyrazit právě na Hrb...

Ostré slunce a na polní cestě chrastivý zvuk suchého listí povívajícího ve větru. Je podzim, říjen, listí a vítr nás tak bude provázet po celou dobu. Stíny mraků hladí krajinu kolem a nálady se přesypávají. Ořešáky v aleji jsou již téměř nahé a zčernalé ořechy se houpají na koncích větví. Tvary stromů jsou jako sochy, desetiletí jejich životů jsou znát, každý je jiný a přece se vzájemně podobají. Mezi mraky se protáhlo slunce a jako světlomet ozářilo protější lesnatý svah plný barev. Patří Hrbu cíli výpravy, vlastně nikoliv, dnes bude cesta cílem...

Je neděle, kamenolom za zády je tichý. Prameniště pod polem zarůstá kopřivami, dlouhá vlákna pavoučích sítí se stříbří v protisvětle. Vše se zvolna sklání k zimě. Pach koňské pastviny, odfrkávání koní se mísí s hlukem ze silnice a vzdáleným houkáním vlaku.

Fouknul vítr a spustil listopád, pestrobarevný svah se přiblížil, je tady údolí Suché. Protahuje jím vítr, úzká niva, lesy stoupají na obou stranách prudce vzhůru. Odbočíme ze silnice k říčce. Loukou se nese šelest chladného povětří v korunách, provází jej zurčení Suché. Vstupujeme do lesa, okolí potměnělo, vlevo narůstá kopec, vpravo se lesknou kaluže na zbahnělé lesní cestě. Do kamenitého koryta potoka se snáší list za listem. Podzimní pohyb míří převážně dolů. Voda některé listy odnáší – stříbřitě zlatá, neustále měnlivá stuha. Do nosu vstoupila vlhkost po včerejším dešti, zkroucené, krabaté listy s kačkami plísni jako stařecké skvrny na kůži, není divu, však stárnou...

Jiná perspektiva

Měnlivé stíny na kůře buku.

Do strminy svahu míří téměř neznatelná pěšina, snad zvěrní ochoz, práchnivějící václavky a pár vysokých, slimáky ohlodaných bedel. Mechovaté, drobové balvany trčí potměněle vzhůru, nehybné v kontrastu s neustálým pohybem vůkol. Krátké klepnutí spadlé větve. Ostré skalní žebro se rozpadá v sušovisko. Vysoko vzdálené zakrkání krkavce a pod nohama mléčně bílé holubinky. Světlo a stín se rychle střídají.

Vyvrácený kmen lípy pozvolna pohlcuje zem, vyrůstají na něm bizarní listy kapradin. Zapomněly se tu z dob dávno minulých, hodí se karbonským drobám. Hladká, leskle šedivá kůra buků stoupá až do korun a rozbíhá se do větví. K nim se druží pruhované habry, vrásčité duby, šupinaté kleny, kontrast temných, výrazných vertikál kmenů s mihotáním žlutí. Míjíme dlouhý pás kamenice, připomínku dřívější polí a lopotné práce stovek rukou, krajina už jen bývalá. Kolébavé kameny, na jednom se vyhřívá moucha, blíží se poledne a slunce se snaží ještě hřát. Výsušný kamenitý svah spadá prudce dolů a ztrácí se mezi stromy.

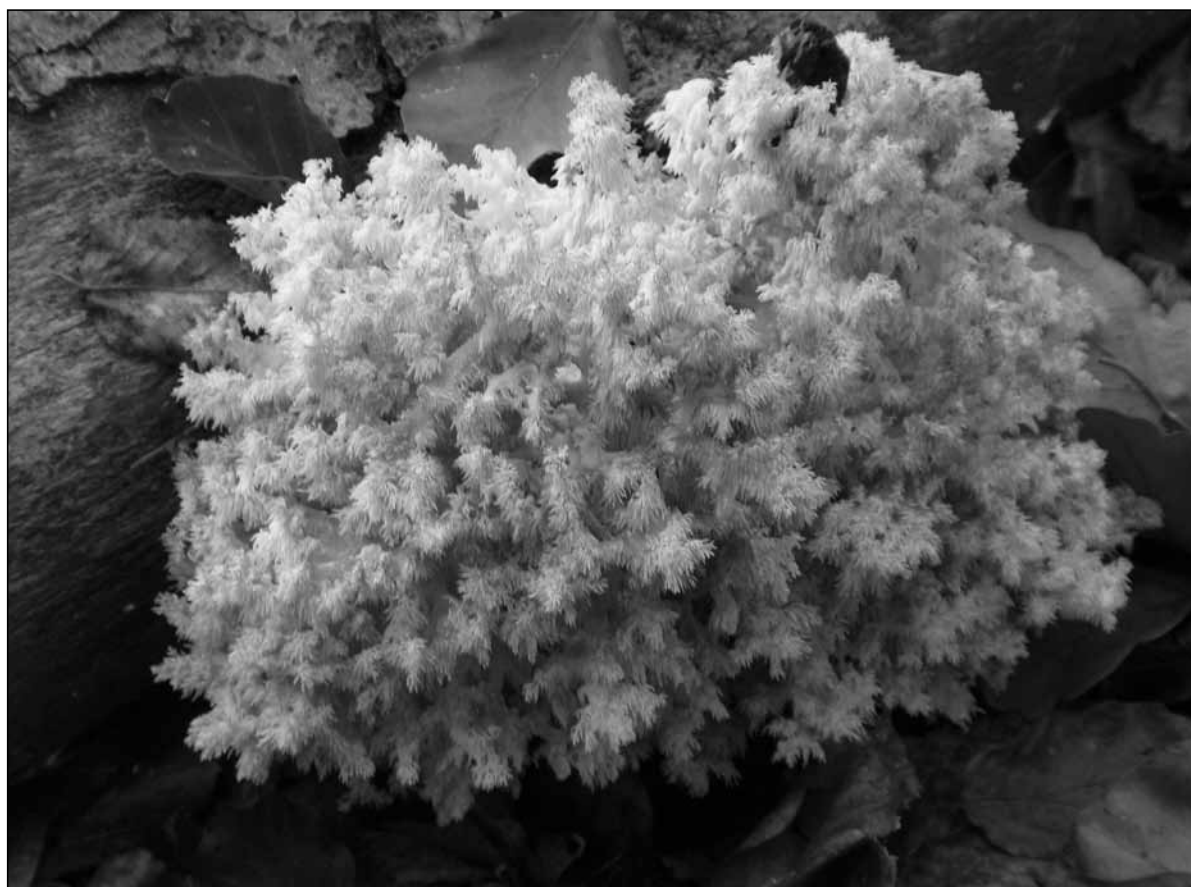
Les rozkvétá listím – vládne zlatavá, tu a tam temně zelená smrků a borovic. Čas bronzových buků ještě přijde. Nad hlavou září červená žilnatina

Prozářené listy, nenajdeš dva stejné...

Hra světél v habřině.

Ozdobný korálovec bukový má výstižné pojmenování.

dlanitých listů mléče, vypadá jako plná krve. Hýřivé měsíce před zimou. Řídká, mladá habřina s duby je plná jasu, list za listem stále padá. Je tady skalní spočinek a na něm pár nočními mrazíky zkoušených jestřábníků, mechy připomínající vousy porůstají kameny. Oddych na měkkém mechovém polštáři pod rozsochatým habrem. Okolní slepenkové kameny připomenou zbytky pravěkých moří – hloubka času a pak letmá návštěva pavího očka, kdo ví, možná letos posledního.

Po svačině jdeme dál. Otevírají se výhledy, prozatím jen namodralá linie v dáli, lesní interiér se spojuje s okolím. Slunce a listí, z mihotání až bolí oči. Pohled se zvedá vzhůru do korun, ve slabém vánku se tam kývají větve, každá jinak. Pak se oči sklánějí k zemi, prolétly po ní dvě rychlé siluety káňat, jejich kvijé, postupně slábne, až utichá. Zašlo slunce, stačí mžik a vše je jiné – barvy potemněly, pocit tísně. Vyrůstá tady stará třešeň, lesklé, temně červené pásy odlupčivé kůry obepínají kmen, krásní s věkem. Z přítmi vývratu vyrůstá keřík korálovce – nezvyklý tvar jako z hloubi tropického moře.

Svah se láme a dech se zklidňuje. Černající, přehoustlá mladá smrčina působí pustě a nevlídně.

Vedle ní nespočítaně semenáčků buků a habrů, les se sází sám. Přilétá slunečný úsměv, koupe se v hlubokých kolejích vyjetých v lesní cestě. Prázdné, ježaté a již vypadané bukvice zdobí větve podél cesty. Vlevo nás vábí projasněná paseka, kolébavá stébla třtin a nad světlinou se vznášejí ještě letní vůně rozpálených kmenů a prskyřice. Trsy janovců lákají pro návštěvu příště, až pokvetou. Ozval se chraplavý, řezavě ostrý křik sojky, a pak je tady již okraj lesa. Hladká zeleň louky a dále již měkce vlnivá, houpavá krajina polí a mezí až k Spálovu. Vysoké, jemně řasnaté nebe.

Jsmo nahoře, ne snad zcela, ale vrchol necháváme být, vždyť cesta je cíl... Výstup trval asi dvě hodiny, překonali jsme nějakých dvě stě metrů výškových a urazili necelé dva kilometry.

Autá dole v údolí Suché již dávno nejsou slyšet, lidé v nich urazili jistě kus cesty, možná toho ale viděli méně než my, možná lze nalézt mnohé blíže, než čekáme... jen tak bezspěšně jít, třeba na hrb. I ten dopřeje dost k vidění, slyšení, bytí. A hrby jsou všude nějaké.

Poslední pohled – karmínové větve ptáčnice vybíhají daleko do pole, na blankytu nebe jim to sluší...

Péče o studánky v okolí Oder – poslední studánka?

Květoslav Wiltsch, foto Petr Lelek

Již od dob vzniku Základní organizace Českého svazu ochránců přírody v Odrách („ZO ČSOP Odry“) v roce 1987 se její členové starají o studánky v okolí města. Každoroční otvírání studánky „U brodu“ v údolí řeky Odry nad Klokočůvkem

o předvelikonočním víkendu je už tradičním zahájecím ochranných aktivit v daném roce. Zejména v prvních letech činnosti naší organizace byla péče o studánky příkladná, protože v našich řadách bylo

mnoho mladších dětí a těm se zpočátku tato náročná ekologická výchova líbila.

S odrůstáním dětí a s nabíráním ochranných zkušeností jsme se začali pouštět do náročnější práce – do výroby a vyvěšování ptačích budek, do výroby a instalace berliček pro dravce či hnízdních podložek pro čápy, zajišťovali jsme ochranné mapování, účastnili jsme se brigád v záchranné stanici hendikepovaných živočichů v Bartošovicích, později brigád v zámeckém parku v Kuníně, organizovali jsme průzkumy opuštěných důlních děl, výlety na kolech a autobusové vlastivědné zájezdy. Mezi největší akce ZO ČSOP Odry patřila oprava dřevěné zvonice z konce 17. století v Jakubčovicích nad Odrou, uspořádání dvou mistrovství ČR ve štipání břidlice, jízdy zvláštních parních vlaků – country expresů, spolupořádání celostátních setkání ČSOP a zajištění péče o železniční zastávku Klokočov, která je terénní základnou naší organizace.

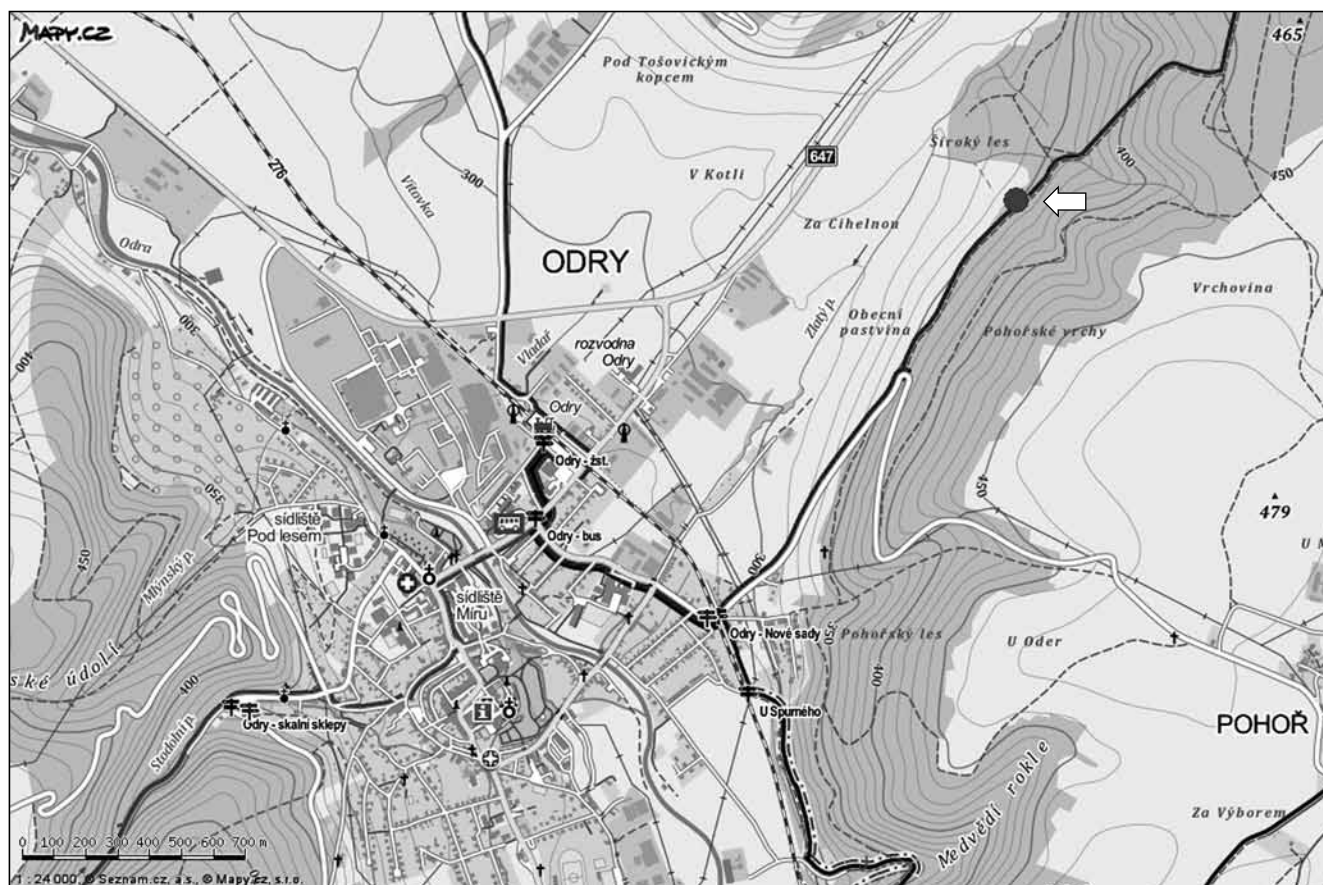
Jenomže nic netrvá věčně. Ochranný potěr dospěl a má jiné starosti a starší členové sice zůstali, ale ubývají jim síly a horší se jim zdraví, takže se rádi vrátili k naší počáteční ochranné činnosti – k péči o studánky. V roce 2012 tak naše organizace díky grantu města Oder upravila dvě studánky – „Koňskou“ v prameništi Mlýnského potoka u Dvořiska a „Veselou“ při silnici z Oder do Veselí. Práce na obou studánkách nás stály mnoho sil, proto jsme na rok 2013 připravili opravu pouze jedné, a to „Hraniční“ studánky. I obnovu

této studánky svým grantem podpořilo město Odry, za což mu patří dík.

Hraniční studánka dostala název od jejího umístění na hranici katastrálních území, která je zároveň historickou hranicí mezi Moravou (k. ú. Pohoří) a Slezskem (k. ú. Odry). Najdete ji na okraji lesa pod severozápadním svahem Pohořského kopce. Článek o její historii si mohou čtenáři časopisu POODŘÍ připomenout v ročníku 3/2008 na straně 75.

Její úprava byla pro naše členy zkouškou, zdali tuto práci ještě zvládneme. Rozdělením úkolů, postupnou prací a pomocí dřevovýroby pana Miroslava Ovčáčíka z Oder při výrobě pěkné stříšky se dílo podařilo. Přes časovou zaneprázdněnost i zdravotní problémy se podařilo vyrobit a osadit informační panel, dubovou lavici k posezení, prohloubit, upravit a vyčistit vlastní studánku. Na úpravě této studánky se nejvíce zasloužili Luděk Kostelník, Květoslav Wiltsch, Josef Vašut, Jan Kuchař, Josef Bubeník, Zdeněk Melík a Oskar Wiltsch. Práce na Hraniční studánce však ukázala, že podobné aktivity jsou již pro většinu členů ZO ČSOP Odry z různých důvodů nad jejich síly a že bez omlazení členské základny možná i celá organizace zanikne.

Původní, menší stříšku z Hraniční studánky jsme odvezli do Vítkovy, kde by měla zakrýt malou Velikonoční studánku ve svahu heřmanického kopce Chrastavce. Tím bychom chtěli přivést nově přistěhované obyvatele k tomu, aby si postupně

Lokalizace studánky (zdroj mapového podkladu: www.mapy.cz).

Součástí prací byla i instalace informační tabule a lavičky.

vypěstovali pěkný vztah k přírodě a k místu, kde žijí, a aby k nim vedli i své děti. Snad se to povede.

Slavnostní „odhalení“ Hraniční studánky proběhlo v sobotu 9. listopadu 2013. Sraz účastníků, mezi nimiž byli zástupci ZO ČSOP Odry, turisté, zástupci města Oder i děti, byl v parčíku u železničního přejezdu na Pohořské ulici v Odrách. Na cestě ke studánce po červeně značené turistické trase nás pozdravil starosta města Oder Ing. Pavel Matušů. Po necelých dvou kilometrech došla 28členná skupinka účastníků ke studánce. Ještě před příchodem ke studánce byli všichni vyzváni, aby na památku ke studánce donesli svůj kámen, který bude v budoucnosti využit při úpravě jejího okolí.

Studánka byla slavnostně odhalena členy výboru ZO ČSOP Odry poděkováním všem, kdož přiložili ruku k dílu, a štamprličkou medové slivovičky.

Za město Odry i za místní myslivce za obnovu studánky poděkoval pan místostarosta Ing. Libor Helis, který vedle významu tohoto počínu pro rozvoj cestovního ruchu ocenil i význam upraveného zdroje vody pro zvěř a přírodu. Květoslav Wiltsch sdělil informace k historii a obnově studánky a po pořízení skupinové fotografie většina účastníků slavnostního odhalení pokračovala dále ke Stříbrnému jezírku u Jestřabí. I když předpověď počasí hrozila deštěm, nakonec jsme nezmokli a celá akce se vydařila.

Na závěr připomínáme články o studánkách v horním Poodří zveřejněné v časopise POODŘÍ:

Petr Lelek: Studánky a prameny horního Poodří, číslo 4/2000, s. 12,

Petr Lelek: Pramen u poutního místa „P. Marie ve Skále“ u Spálova, číslo 1/2001, s. 46,

Petr Lelek: Královská studánka u Staré vody, číslo 2/2001, s. 17,

Květoslav Wiltsch: O Širokém lese a Hraniční studánce, číslo 3/2008, s. 75,

Květoslav Wiltsch: Koňská studánka u Oder, číslo 4/2009, s. 53,

Jiří Kucharz: Putování za studánkami v okolí Vítovky, číslo 2/2011, s. 35,

Petr Lelek: Studánky u Kolonky a Vítovky, číslo 2/2011, s. 38,

Květoslav Wiltsch: Koňská a Veselá studánka u Oder, číslo 3/2012, s. 36

Skupinová fotografie ze slavnostního „odhalení“ v listopadu 2013.

Zámecký park v Odrách

Jana Kelarová, Petr Lelek

V posledních letech doznal zámecký park v Odrách zásadních změn – proběhla jeho celková rekonstrukce.

Přijměte proto pozvání na slovní a obrazovou procházku parkem a nezůstaňte jen u ní a přijďte se do Oder podívat. Park je v každém ročním období jiný a vždy je co obdivovat.

Historie parku

Nejstarší historii zámeckého parku popisuje PhDr. Zdeněk Orlita, Ph.D. na informačních tabulích instalovaných v r. 2011 po provedené revitalizaci:

První písemné zprávy o zámeckém parku jsou uvedeny v urbáři oderského panství z roku 1650. Podle záznamu se v polovině 17. století nacházelo v bezprostřední blízkosti zámku celkem pět zahrad, osazených většinou hrušněmi a jinými ovocnými stromy. K zásadní změně z převážně užitkové zahrady na park s reprezentativními funkcemi došlo pravděpodobně v rámci zásadní barokní přestavby oderského zámku v letech 1730–1736, která probíhala podle plánů některého ze žáků vídeňského architekta Johanna Lucase Hildebrandta.

Terakotová socha múzy Erató v blízkosti mlýnského náhonu (Foto Otto Brussmann, 1939).

Další kompoziční změnu prodělal zámecký park za landkraběnky Charloty von Fürstenberg ve 30. letech 19. století. V rámci celkové stavební obnovy zámeckého sídla, které bylo rekonstruováno v duchu architektury empíru, pozvali majitelé panství rovněž vídeňského architekta a zahradníka Franze Kleina. Kleinovy realizace vodních staveb, silničních a parkových úprav byly v rámci habsburské monarchie známé a F. Klein přišel do Oder jako autor, který se proslavil realizacemi v Lednici či Veselí nad Moravou. Na základě jeho plánů byla zámecká zahrada proměněna v anglický park, jehož krajinnou kompozici dotvářela volná instalace terakotových odlitků plastik římských bohů.

Prostory zámeckého parku byly původně přísně funkčně vázány na zámeckou budovu a byly zde posíleny především jeho reprezentativní funkce (římský panteon – soubor terakotových plastik). Komunikační systém byl vytvořen pouze pro nutnou zahradní obsluhu. Dominovala produkční funkce, protože především ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století byly plody zámecké zahrady trvalým zdrojem příjmů velkostatku.

Po roce 1945 se již koncepce přísně uzavřeného zámeckého parku nedala udržet a počátkem 50. let se prostory s definitivní platností staly veřejně přístupným parkem. Dle rozhodnutí ministerstva zemědělství a také s podporou místního národního výboru se začal park přebudovávat tak „aby sloužil jako park oddechu pracujících“ a výsledkem byla nezdařilá integrace do nových společenských poměrů, která byla navíc oslabena demolicí zámecké budovy roku 1966.

Novější, předlistopadovou historii zámeckého parku přináší svědectví tehdejšího vedoucího technických služeb v Odrách pana Miroslava Doležela z Oder:

Já jsem přišel do Oder po sloučení Technických služeb města Oder (dále jen „TS Odry“) do Okresního podniku technických služeb Nový Jičín (dále jen „OPTS“) zřízeného tehdejšími Okresními národními výborem Nový Jičín (dále jen „ONV“). Do té doby TS Odry podle jejich bývalého ředitele pana Arnolda Kubínka udržovaly jako parkovou úpravu část za poštou, která byla upravena z náletových dřevin i divoké skládky odpadů podle návrhu Ing. arch. Pražáka. To bylo někdy v roce 1970. Spojovací chodník od hasičské zbrojnice k Potoční ulici však nebyl součástí této úpravy. V té době se jednalo jen o vyšlapanou stezku s podkladem ze šotoliny.

V dolní části parku u náhonu byla prováděna pouze záchovná údržba a základní péče o stromy a keře. Její rekonstrukce byla zařazena do plánu OPTS už od jeho vzniku v roce 1975 a po mnoha

neúspěšných jednáních mezi Městským národním výborem Odry (dále jen „MěstNV Odry“) a ONV se začalo s rekonstrukcí této části parku na podzim roku 1982.

V roce 1975 byl za požární zbrojnicí vybudován objekt veřejných toalet, v jehož zadní části měl své zázemí chovatelský kroužek Městského domu pionýrů a mládeže (MěDPM). Po dostavění voliéry byly prostory uvolněny TS Odry pro údržbu zeleně a obsluhu veřejných toalet. V letech 1975 až 1980 byly průběžně opraveny vydrolené části kamenných zdí v centru města na všech místech – na ulici Kostelní, Pásové, Potoční, za farou i na Zámecké. Rozsah těchto oprav byl poměrně značný a tyto opravy byly pravidelně zařazovány do plánu akcí „Z“.

Rekonstrukci zámeckého parku provedl v letech 1982 a 1983 tehdejší Okresní stavební podnik (OSP) Nový Jičín, investorem byl OPTS, středisko zeleně pod vedením pana Oldřicha Sobka. Já jsem měl za investora na starosti realizaci prací v terénu. Oba jsme byli autory návrhu úpravy parku jako anglického parku, který do podoby projektu včetně sadových úprav dopracoval Ing. arch. Pražák. Konečný způsob rekonstrukce parku byl projednán i v Radě MěstNV Odry.

V rámci této rekonstrukce provedla firma Multipstav z Nového Jičína odvodnění centrální louky drenážemi zaústěnými do kanalizačního sběrače vedeného pod náhonem za cca 430 tis. Kč. Při budování této drenáže bylo zjištěno, že vývěry vody ve svahu pod farou a centrální louka byly původně odvodněny kamennou drenáží vedenou kolmo do náhonu. Funkci této původní drenáže znemožnily novější stavby. Konkrétně příčně položená kanalizace a hlavně osazení nového propustku převádějícího náhon pod ulicí Potoční a Stodolním potokem z železobetonových prefabrikátů zvaných „Beneš“. Ty byly na náhonu osazeny výše, takže porušily původní niveletu dna. To znemožnilo původní funkci kamenných drénů a naopak vedlo k podmáčení centrální louky a rovněž působilo zanášení náhonu nad tímto propustkem.

Při rekonstrukci byly dále z asfaltu a obrubníků vybudovány okružní chodníky, spojovací hlavní

Zámek po demolici koněren v roce 1960 (Foto Otto Brussmann).

chodník mezi Kostelní a Potoční ulicí, asfaltová plocha u veřejných toalet a voliéry i asfaltové „pódium“ za poštou, částečně byla upravena kanalizace od Kostelní ulice, dále byly provedeny jemné terénní úpravy, výsadba zeleně, rekonstrukce veřejného osvětlení a byl osazen nový mobiliář – lavičky a odpadkové koše. Celá rekonstrukce zámeckého parku stála asi 1,45 mil. Kčs.

Je tak nutno poupravit mylné tvrzení Deníku, který po nově provedené revitalizaci parku uvedl, že od války nikdo park neudržoval.

Výše uvedené informace k historii zámeckého parku doplňují tato další zjištění a vzpomínky členů Historicko-vlastivědného spolku Odry:

Květoslav Wiltsch v historických materiálech našel a ze svědectví posbíral tyto informace:

Zámecký park mezi ulicemi Radniční a Potoční byl součástí městského obranného systému – podél kamenné ohradní zdi za poštou se nacházel středověký obranný val a příkop, jímž bylo odvodňováno město. Polohu příkopu znázorňuje přiložená historická mapa města (v barevné příloze). Před zasypáním příkopu v něm byla položena historická kanalizace vejčitého průřezu odvádějící odpadní vody do dolní části parku. Druhá podobná historická kanalizační stoka odvádí dešťové a odpadní vody z náměstí Kostelní (dříve farskou) uličkou a podél farní zahrady do dolní části zámeckého parku. Její popis byl již dříve uveřejněn v Oderském zpravodaji.

Součástí středověkého obranného systému byl i svah říční terasy pod farou a soustava tří obranných rybníků umístěných mezi patou svahu a náhonem. Tyto rybníky chránily jádro města a zámek (dříve hrad) od severovýchodu.

Historická mapa města ukazuje polohu plavebního kanálu navazujícího na mlýnský náhon a sloužícího k plavení palivového dřeva pro potřeby zámku ještě v 18. století. Zmiňuje se o něm i A. Rolleder ve své kronice. Trasa tohoto kanálu navazovala na trasu lipové aleje pod farou a samotný kanál zřejmě i napájel obranné rybníky.

V části zámeckého parku na levém břehu náhonu (na vstupu z ulice Nové Město) se nacházela panská zelinářská zahrada a zámecký skleník. Skleník v minulosti sloužil k předpěstování sazenic zeleniny a po 2. svět. válce až do r. 1970 v něm pěstoval kaktusy pan Mahr. Jeho rodina užívala část zámeckého parku napravo od vstupu do parku od ulice Nové Město (podél nynějšího skladu firmy Ypsilon Plus) jako zahrádku. Hlavní panská zelinářská zahrada se nacházela za skleníkem v prostoru, kde jsou za novou ohradní zdí a plotem zahrádky i v současnosti. Po 2. světové válce tuto zahrádku obhospodařoval pan Matějčíný.

Plocha parku napravo od hlavního chodníku spojujícího ulici Radniční s ulicí Potoční (u stávajícího asfaltového pódia) po 2. svět. válce do roku 1968

sloužila jako hliněné hřiště pro míčové hry mládeži z centra města.

Petr Kučerka st. si vzpomíná, že:

- v dolní části parku u pravého břehu náhonu stála na čtyřech kůlech čtyřhranná kamenná plotna a kolem rostly čtyři lípy,

- ve výklencích vstupní brány na vstupu do parku od ulice Nové Město stávaly sochy,

- v parku mezi zámkem a náměstím existovala studna, která byla zasypaná,

- v ploše parku mezi zámkem a ulicí Zámeckou (v současnosti je zde zřízen výjezd od parkoviště u obchodního domu) se údajně nacházela hladomorna, která byla zasypaná odpadem,

- po 2. světové válce nově dosídlení Valaši chodili do zámeckého parku na jalovce, které tak postupně vymizely.

Karel Wiltsch si vzpomíná, že u vývěru pod svahem u fary stával po 2. světové válce dřevěný altán.

Střípky z novodobější historie zámeckého parku:

- Dne 7. listopadu 1954 bylo v parku před zámkem odhaleno sousoší Stalin - Gottwald, které bylo odstraněno po Sametové revoluci v prosinci 1989. Těsně po Sametové revoluci někdo oběma sochám natřel ruce červenou barvou, urazil hlavy (16. 12. 1989) a bezhlavé sousoší opatřil nápisem „UŽ NÁS

BOLÍ NOHY“. Sousoší se ujali bratři Mateiciucové a dnes stojí v továrním parku firmy MATEICIUC a. s. na ulici Ke koupališti v Odrách.

- V letech 1961 a 1963 byly úpravy parku před zámkem u sousoší a následně i jinde prováděny brigádnicky formou „Akci Z“.

- Dne 17. 1. 1964 došlo k nešťastnému požáru zámku, který odstartoval jeho zánik.

- Dnem 7. 7. 1966 byl osud vyhořelého zámku zpečetěn demolicí provedenou odstřelem.

- V roce 1978 byl na místě odstřeleného zámku postaven a otevřen obchodní dům „Odra“ Společnosti družstva Jednota. Svah rozhrnutých sutin z bývalého zámku mezi obchodním domem a náhonem nebyl doposud upraven a porůstají ho náletové dřeviny.

- Ke čtyřicetiletému výročí osvobození Oder Rudou armádou byl v květnu roku 1985 v parku instalován kámen s bronzovou pamětní deskou obsahující text: PARK 7. KVĚTNA, dále lipovou ratolest a datum 7. 5. 1985. Autorem návrhu byl výtvarník Vladimír Pazderka z Louček. Před dokončením revitalizace parku byla v červnu 2011 bronzová deska odcizena. Město Odry chystá výrobu a osazení její repliky z plastu.

- Torzo poslední terakotové sochy boha Dia, která původně stála v parku pod dubem poblíž farní zahrady, bylo ještě před revitalizací přemístěno

Pohled z demolovaného zámku na náměstí, v „pozadí“ sousoší Stalin - Gottwald (Foto Josef Hrnčíř, 1966).

Pamětní deska na dnes již rovněž historickém snímku...

Dolní část parku kolem roku 1920 s průhledem na dnes již neexistující tkalcovnu Gustava Gerlicha na Potoční ulici.

Hlavní průčelí zámku – kolem roku 1925.

Terakotová socha boha Dia (Zeus, Jupiter) v horní části parku u „Farářské“ uličky (Foto Hedwig Maschner, kolem roku 1925).

Karyatidy v dolní části parku, 30. léta 20. století.

Zámecké zahradnictví kolem roku 1935.

Mlýnský náhon protékající dolní částí zámeckého parku kolem roku 1930.

na dvorek městské knihovny na Masarykově náměstí v Odrách.

Před revitalizací se v parku pořádaly velké společenské akce, které především vjížděním automobilů na travnaté plochy park poškozovaly – šlo například o Dny města, Historické dny i o soutěže hasičů. Jelikož se celý zámecký park nachází v Městské památkové zóně Odry, bylo při revitalizaci parku rozhodnuto, že jeho nová podoba bude respektovat historizující vzhled. Proto se upustilo od koncepce městského parku a nově se tyto velké akce pořádají mimo zámeckého parku.

Jelikož park dělají parkem především dřeviny, dovolím si uvést dva prameny uvádějící dřívější dendrologickou charakteristiku zámeckého parku:

Karel Hieke v knize „Moravské zámecké parky a jejich dřeviny“ uvedl jako nejvýznamnější dřeviny zámeckého parku před rokem 1985 z jehličnanů zeravy, cypřišek hrachonosný a jedlí stejnobarvou, z listnáčů pak platan javorolistý, jerlín japonský, tulipánovník liliokvětý, sloupovitý topol bílý a dub letní, lísku tureckou a okrasné jabloně.

Další podrobnou charakteristiku zámeckého parku před revitalizací přináší článek Ing. Aleny Halamičkové „Zámecký park“ uveřejněný v POODŘÍ č. 2/2000 na stranách 25 a 26.

Procházka současným parkem

Vchod do zámeckého parku v Odrách z náměstí je kolem krásného mohutného platanu. Tento strom by mohl sám vyprávět, jak se park v Odrách za poslední století změnil.

Pokud usedneme na lavičku kousek od platanu, budeme mít výhled na krásný červenolistý buk před obchodním domem, další mohutný soliter v této části.

Po levé straně roste jerlín, který dokazuje „vůli žít“ – nedávno z něj zbyl jen holý kmen. Když v létě kvete, kontrastuje s dalším červenolistým bukem, který roste za ním.

V této části parku bylo při rekonstrukci v l. 2010–2011 vysazeno lipové stromořadí ve tvaru „L“ a doplněny byly i keře (např. tamaryšek, šeřík, tavolník).

Plocha je udržována pravidelným sečením. Je zde velmi příjemné posezení na lavičkách, děti zde rády hrají míčové hry. Dallo by se říci, že tato část parku je nejvíce využívána, je to dáno i tím, že tvoří průchod mezi náměstím a obchodním domem nebo tržnicí.

Zajímavým místem ze strany obchodního domu je terasa. Z ní je vidět na velkou část parku. Jsou zde umístěné lavičky a v pravidelném sponu vysazené topoly. Nově opravená zeď a kovářské prvky jsou pěkným doplněním místa, které navozuje pocit, že se nacházíme na terase bývalého zámku.

Růžový svah.

Na protější straně je velmi příjemné zákoutí – pergola popnutá loubincem a vistárií. Kolem pergoly je vysazen nízký plůtek z tisů. Jsou zde umístěny lavičky, které vybízejí k posezení ve stínu a kochání se visícími výhony loubince.

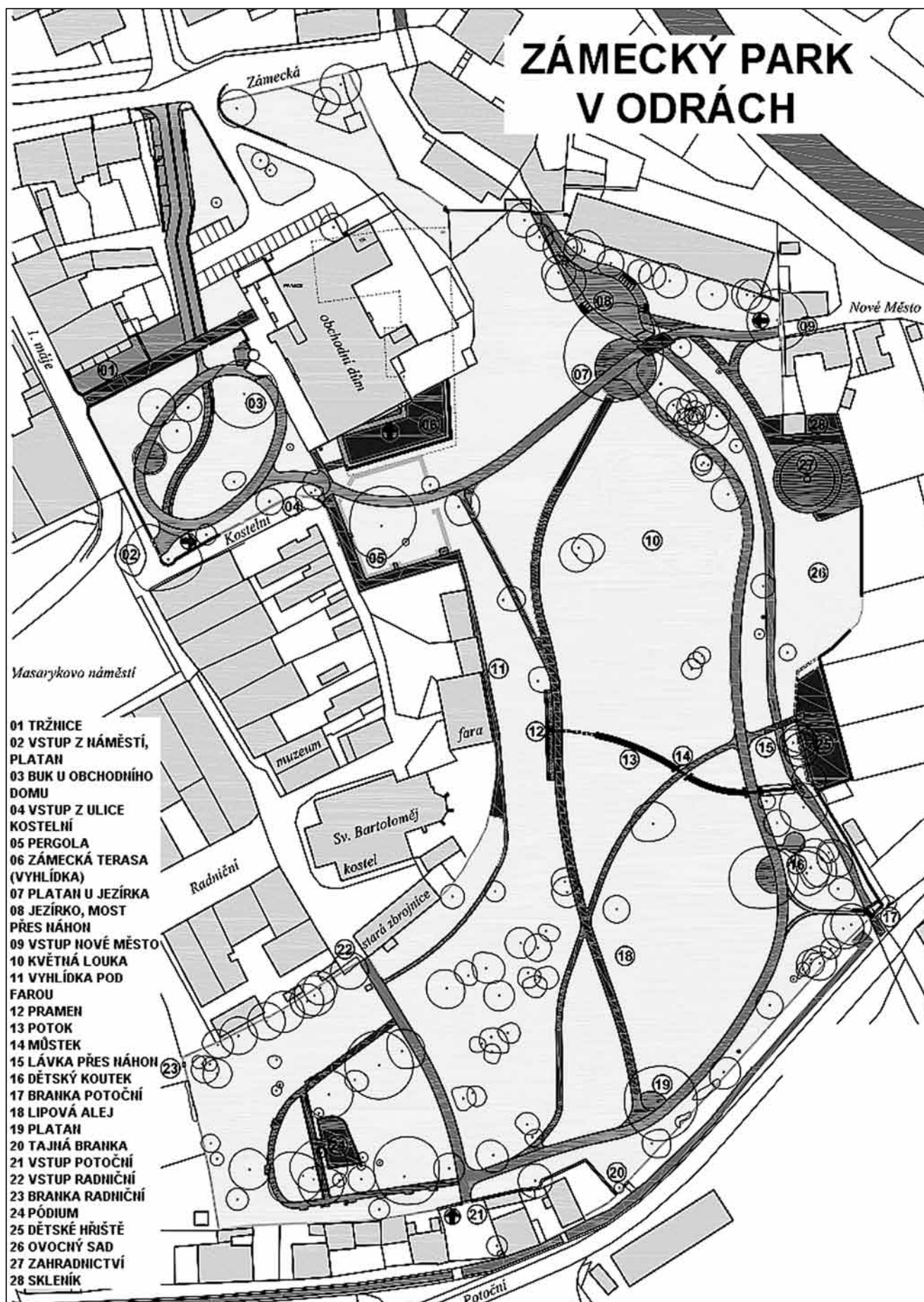
Pokud půjdeme parkem dále, přijdeme na rozcestí „pod javorem“, kde si můžeme prohlédnout růžový svah, který je osázen různými druhy růží.

Odsud se můžeme vydat vpravo, kolem svahu, až ke kamenné zdi, ze které vyvěrá drobný pramen. Naopak půjdeme-li vlevo, dojdeme k druhému mohutnému platanu v parku, který roste na břehu jezírka. Zákoutí je jako stvořené pro vodníka, který by zde hlídal a zatahoval neposlušné dušičky do vody. Jsou zde také umístěny lavičky a při rekonstrukci parku byly doplněny keře a trvalky.

Posezení pod platanem u jezírka.

Po můstku přes náhon se dostaneme vpravo k „zahradnímu domku“ – je to bývalý domek v zahradnictví. U něj je vytvořen kruhový záhon s růžemi a různými trvalkami. Na ně hned navazuje jabloňový sad. Pokud se posadíme na lavičky v této části parku v létě, máme krásný výhled

Zámecký park po provedené obnově. Plán z projektové dokumentace (Ing. Petr Odrůška a Ing. arch. Lubomír Dehner).

na park. Kolem náhonu jsou vysazené různě kvetoucí trvalky, trávy a samovolně se zde šíří olše. Kdo je znalý netradičního ovoce, může tady nalézt tak zajímavé druhy dřevin jako jsou mišpule, kdoule nebo morušovník.

Vydáme-li se přes jabloňový sad, dojdeme k dalšímu můstku přes náhon – můstek „mezi vrbami“. Z něj se nám naskýtá krásný výhled na kostel. Umocňuje ho i ohraničení výhledu lipami a vrbami. Ve vhodném ročním období máme z můstku také působivý pohled na vlnící se náhon, který je lemován rozkvetlými trvalkami a vysokými travinami.

Zamíříme-li vlevo, dostaneme se kolem dubu k poslednímu, třetímu mohutnému platanu. Prošli jsme kolem zámecké zdi, u které jsou vysazeny stínomilné trvalky a dřeviny. Nyní se nacházíme na opačné straně parku. Z tohoto místa vidíme louku, která je protnutá mlatovým chodníkem a rovněž kamenným korytem, do kterého teče pramen ze svahu. Tady můžeme v létě zavzpomínat i na staré časy na vesnicích. Louka se totiž seče ručně a tráva se zde suší na seno (kvůli vysemenění bylin a uchování rostlinné diverzity na louce).

Pokud bychom se odsud dali doprava nově vysazenou a přísně tvarovanou lipovou alejí, došli bychom k výše zmiňovanému pramínku ve svahu. Svah je osázen různými druhy půdokryvných keřů, travinami a sem tam vzrostlými stromy. Lipová alej by měla do budoucna vypadat jako „tunel“, neboť koruny stromů by se měly ve výšce asi 2,5 m spojit v jednu velkou korunu.

Při pohledu z parku vyniká dominanta kostela sv. Bartoloměje.

Vydáme-li se ale nahoru podél zdi v blízkosti suchého svahu, kde je v létě „svět motýlů,“ a kolem starých keřových tisů, dojdeme do části parku, kde zůstalo zachováno staré kamenné jeviště. V jeho okolí rostou různě barevné rododendrony. V této části se zeleň obnovovala méně, než ve spodní části parku. Byly zde doplněny jen nějaké další rododendrony a pár vyšších stromů, např. stromová magnolie a platan.

Park se revitalizací výrazně změnil. Nejen pokud jde o výsadby, ale obnova se týkala také cestní sítě – jsou zde nové mlatové chodníky nebo dlažba ze žulových kostek – vchody do parku jsou upraveny, buď jako brány nebo menší kovové branky.

Park je místem pro odpočinek obyvatel nebo turistů, kteří zavítají do Oder. Městu tak v jeho centru vzniklo velmi příjemné místo, kde lidé mohou na chvíli „vypnout“, zastavit se a kochat se kvetoucími stromy, keři nebo trvalkami. Je to místo pro odpočinek, relaxaci, určené k procházkám nebo konání kulturních akcí.

Městu Odry se na akci: „Revitalizace zámeckého parku v Odrách“ realizovanou v letech 2009–2011 podařilo získat několik dotací. Projekční přípravu zahrnující Dendrologický průzkum (rok 2006, dodavatel: Projekce zahradní, krajinná a GIS, s. r. o. Brno) a dokumentaci pro územní i stavební řízení (2007, sadové úpravy: Ateliér Dubnice, Ing. Petr Ondruška, Lichnov – Dubnice, stavební část: STUDIO-D Opava s. r. o., Ing. arch. Lubomír Dehner a kol.) finančně podpořil Moravskoslezský kraj. Realizace byla spolufinancována z prostředků Evropské unie – sadová část z Operačního programu Životní prostředí (dodavatel: Kavyl, spol. s r.o. Mohelno) a stavební část z Regionálního operačního programu Moravskoslezsko (dodavatel: Nosta s. r. o. Nový Jičín).

Foto současného stavu – autoři, dobové fotografie pochází z archivu muzejního spolku Rolleder, o. p. s. Další fotografie – viz barevná příloha.

Ing. et Ing. Jana Kelarová

pracuje na Městském úřadě v Odrách na Odboru správy nemovitého majetku a věnuje se péči o veřejnou zeleň.

Kontakty: tel. 556 768 122,
email: kelarova@odry.cz

Ing. Petr Lelek

pracuje na Odboru životního prostředí Městského úřadu v Odrách. Je jednatelem Historicko-vlastivědného spolku Odry, členem redakční rady časopisu POODŘÍ a spolupracuje s dalšími spolky zaměřujícími se na ochranu přírody.

Kontakty: tel.: 556 768 181,
email: lelek@odry.cz

Region Poodří v roce 2013

Kateřina Křenková

Činnost Regionu Poodří byla v roce 2013 zaměřena na uskutečňování projektů a pořádání akcí, které již lze nazvat tradiční. Dovolte jejich stručnou rekapitulaci.

12. ročník **Otvírání Poodří** spojený s pooderským koštováním se konal v sobotu 18. května na zámku v Bartošovicích a byl uspořádán ve spolupráci s Místní akční skupinou Regionu Poodří za účasti partnerů ze Slovenska a Maďarska. Ve stáncích na nádvoří zámku bylo možno zakoupit výrobky s označením Moravské Kravařsko, regionální produkt[®]. Při udělování této značky byly v letošním roce poprvé certifikovány ubytovací a hostinské služby. Součástí akce byl již doprovodný program – procházka Zámeckou naučnou stezkou s průvodcem, raftování na rybníce, otevřena byla Stanice pro záchranu živočichů, dále stálá výstavní expozice Moravského Kravařska. Návštěvníci mohli zhlédnout výstavu Správy CHKO Poodří „Zaostřeno na bobra“ a k dispozici byla široká nabídka propagačních materiálů zdejší turistické oblasti. Dobrou náladu zpříjemnila cimbálová kapela Pramínky.

Co se týká vlastního koštování, bylo z obecních kol dodáno 12 vzorků jabkovic, 12 vzorků slivovice a 11 vzorků hruškovice. V kategorii jabkovic a slivovice zvítězila paní Jiřina Mlčochová z Kunína, v kategorii hruškovice pan Vojtěch Klečka z Bartošovic. Vítězové byli korunováni královnou a králem Poodří a pro první tři umístěné v jednotlivých kategoriích byly připraveny ceny.

Již 15. ročník **Her bez venkovských hranic** proběhl v sobotu 8. června v obci Mošnov za účasti 17 družstev členských obcí Regionu Poodří. Součástí zahájení byl seskok parašutistů, kteří při něm snesli vlajky České republiky, obce Mošnov a Regionu Poodří. Osmičlenná družstva soutěžila v netradičních disciplínách, které byly zaměřeny na tradice v obci, letectví a spolkovou činnost. Vítězem letošního ročníku se stal Suchdol nad Odrou, druhé místo obsadila obec Petřvald a na třetím místě se umístily Albrechtický. 16. ročník v roce 2014 uspořádají Bernartice nad Odrou.

Dne 24. srpna 2013 proběhl v Bartošovicích již 10. ročník silově-vytrvalostního závodu „**Ocelový muž – ocelová žena**“ s vyhlášením celkových výsledků Mistrovství ČR ve fyzické kondici za rok 2013. Jedná se o závod, jehož smyslem je dát všem zájemcům možnost otestovat si stav své fyzické kondice prostřednictvím pěti disciplín: dvou převážně silového charakteru (benchpress a shyby), jedné silově-vytrvalostní (sed-leh) a dvou charakteru vytrvalostního (běh a jízda na kole). Závodu se zúčastnilo celkem 48 účastníků, z toho 40 mužů a 8 žen. I v letošním roce byl upořádán pro děti Dětský oceláček za účasti 13 dětí.

Tento závod, stejně tak jako Otvírání Poodří a Hry bez venkovských hranic, je pořádán za finanční podpory Moravskoslezského kraje v rámci realizace projektu „Rozvoj venkovského života v obcích Regionu Poodří“.

Z mošnovských Her bez venkovských hranic (Foto archiv obce Mošnov).

Momentka ze soutěží (Foto archiv Regionu Poodří).

Dne 2. listopadu se konaly **Podzimní pooderské rybářské slavnosti**, spojené s výlovem Dolního barošovického rybníka. V zámku bylo možno zhlédnout a zakoupit vánoční skleněné ozdoby firmy LYRA Decor, s. r. o., dále si prohlédnout výstavu prací Střední soukromé umělecké školy AVE ART z Ostravy s tematikou obce Bartošovic, stálou výstavní expozici Moravského Kravařska, prezentována byla činnost svazku Regionu Poodří. Po celý den byly v zámku připraveny rybí speciality z kapra, sumce a štiky.

Součástí akce byla i prezentace Místní akční skupiny Regionu Poodří, o. s. Na nádvoří zámku si mohli návštěvníci zakoupit výrobky s označením Moravské Kravařsko, regionální produkt[®], ochutnat škvarky, pečené koleno z Petřvaldu, Bartošovický chleba nebo Gurmánskou klobásku ze Sedlnic.

Region Poodří v roce 2013 řešil projekty zaměřené na rozvoj cestovního a turistického ruchu a byl nositelem dvou projektů Destinačního managementu turistické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko.

Prvním měl název „**Realizace Akčního plánu v turistické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko**“ a jeho výstupem byly především tiskoviny: Průvodce Moravským Kravařskem, tržací mapy, proběhla společná setkání aktérů cestovního ruchu, pracovníků informačních center jednotlivých partnerů projektu, dále byly zhotoveny webové stránky Moravského Kravařska, mobilní průvodce, zajištěna byla prezentace na výstavách cestovního ruchu v Brně, Bratislavě, Praze a v Ostravě, prezentace v obchodních centrech v ČR a na Slovensku v roce 2013. Projekt byl podpořen v rámci Regionálního operačního programu Moravskoslezsko.

Podporu Moravskoslezského kraje získal i projekt „**Vítejte v Moravském Kravařsku**“, jehož náplní bylo rozšíření a zmodernizování internetových stránek turistické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko, vytvoření pěti filmových spotů o jednotlivých partnerech Destinačního managementu, jednoho spotu za celou turistickou oblast a prezentace turistické oblasti v informačních médiích.

16. září 2013 byl proveden zápis v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném u Krajského soudu v Ostravě **Destinačního managementu tui-**

stické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko, o. p. s. Veškeré další aktivity v oblasti cestovního ruchu v turistické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko tak budou řešeny nově vzniklou obecně prospěšnou společností se sídlem ve Fulneku.

„**Rozvoj venkovského života v obcích Regionu Poodří**“ – byl další projekt, tentokrát z Programu obnovy venkova Moravskoslezského kraje. Díky němu byly zajištěny poradenské služby, podpořeno pořádání tradičních akcí, aktualizovány webové stránky, byly uspořádány dva semináře na téma „Účetnictví a účetní závěrka 2013“ a „Rozvoj obcí v plánovacím období 2014 +“

Počátkem roku 2013 byl ukončen projekt „**Studie proveditelnosti k realizaci přírodně blízkých protipodvodňových opatření v Regionu Poodří**“ a v současné době probíhá závěrečné vyúčtování ze strany poskytovatele, kterým je Státní fond životního prostředí ČR.

V průběhu celého roku byla pozornost věnována přípravě projektu „**Cyklostezka Odra–Morava–Dunaj v Moravskoslezském kraji**“, jehož nositelem je Region Poodří. Proběhly společné schůzky s partnerem projektu Statutárním městem Ostrava a projektantem Dopravoprojektu Brno, který zpracoval projektovou dokumentaci pro stavbu. Řešeno bylo spolufinancování projektu, kdy s Magistrátem města Ostravy uzavřel Region Poodří Smlouvu o poskytnutí investiční účelové dotace ve výši 9 462 070 Kč jako celkový spolupodíl na realizaci. V závěru roku byla zpracována zadávací dokumentace a vyhlášeno výběrové řízení na dodavatele stavby. Zahájení stavebních prací se předpokládá na jaře 2014. Projekt řeší vybudování celkem 18,9 km cyklostezek v pěti úsecích trasy. Hlavní úsek vede napříč Ostravou a má celkem 14,5 km, dále prochází CHKO Poodří až téměř po hranice Olomouckého kraje. Projekt je součástí nadnárodní sítě Greenways a je jednou z priorit Konceptce rozvoje cyklistické dopravy na území Moravskoslezského kraje.

MVDr. Kateřina Křenková

Kontakt: Bartošovice č. p. 1 – zámek, 742 54
Bartošovice, tel.: 556 720 490
<http://www.regionpoodri.eu>

Počasí v roce 2013

Petr Dobeš, Ladislav Rošlapil

Meteorologická měření, která v Hladkých Životicích provádí pan Ladislav Rošlapil již více než čtyři desetiletí, není třeba čtenářům zvláště představovat. V sousedním Suchdole nad Odrou se věnuje meteorologickým měřením a pozorováním od roku 1997 Petr Dobeš. Začátky měření v jeho 13 letech ještě nejsou příliš věrohodné, avšak asi od roku 2000 je lze již využít ke zpracování. Kromě teploty vzduchu se zde provádí pozorování množství oblačnosti, výskytu srážek, bouřek a dalších atmosférických jevů. Dále se odhaduje dohlednost a rychlost větru pomocí Beaufortovy stupnice. Suchdolská pozorování tak doplňují měření životická. Společně pak charakterizují klimatické poměry jihozápadní části Klimkovické pahorkatiny.

Čtrnáctidenní oteplení po 24. únoru mohlo vzbudit zdání, že je zima na ústupu. Avšak 11. března se zima vrátila v plné síle. Následující čtyřtýdenní období do 7. dubna s průměrnou teplotou $-0,9$ °C tak mělo zápornou odchylkou $4,9$ °C. V tomto období i několikrát docela vydatně nasněžilo, např. ještě 31. března napadlo 17 cm nového sněhu. Zimní charakter počasí byl ale zaznamenán v březnu také v letech 2006, 1996, 1987, 1969 a 1964. Největší extrém ale připadá stále na rok 1929, kdy po neskutečných únorových mrazech následoval také velmi chladný březen a duben. Posledním dnem se souvislou sněhovou pokrývkou sezóny 2012/13 byl 7. duben.

První čtyři měsíce roku byly ve znamení velké oblačnosti. V lednu bylo 26 zamračených dnů a ve dnech 13. – 25. ledna se slunce neukázalo na obloze. Klimatická změna sebou přináší i větší nepravidelnosti v rozložení srážek. Po srážkově bohatém květnu a červnu byl naopak červenec a první srpnový týden značně suchý. V Hladkých Životicích napršelo pouhých 17 mm srážek. Urodilo se málo brambor, zato byly příznivé podmínky pro sklizeň obilovin, nemuselo se ani příliš dosušet.

Silný vítr při bouřce dne 4. srpna způsobil několik polámaných stromů v lesích. V průběhu roku padaly na mnoha stanicích rekordy především maximálních teplot, což signalizuje postupný trend oteplování,

nebo spíše větší rozkolísanost počasí. Avšak 8. srpen zřejmě pokořil v Hladkých Životicích absolutní teplotní rekord, když maximální teplota dosáhla $37,3$ °C a celodenní průměr $28,3$ °C (Dosavadní rekord z 12. srpna 1921 činil téměř 37 °C a průměrná teplota $28,2$ °C.).

Poslední tři měsíce roku měly kladnou teplotní odchylku $2,4$ °C, současně bylo toto období chudé na vláhu. Teplý závěr roku přál silničářům, šetřilo se posypem, mohly se dělat jiné práce. A všichni jsme ušetřili za energie. První sněhová pokrývka se vyskytla 26. listopadu 2013, do konce roku se pak vyskytla již jen jednou.

Asi si budeme dlouho pamatovat nezvykle teplé Vánoce, kdy ve všech třech svátečních dnech teploty vystoupaly nad 10 °C (26. prosince až $12,9$ °C). Prosinec byl také hodně větrný měsíc. Dvě hluboké tlakové níže nad severozápadní Evropou vyvolaly v našem regionu bouřlivý vítr, na Valašsku se přehnal i vichřice a způsobila materiální škody.

Rok 2013 lze celkově označit jako značně rozkolísaný, i když v celkovém průměru se hodnoty vyrovnaly. Studený začátek jara, chladnější září, teplota o prázdninách o dva stupně vyšší, teplé poslední tři měsíce. Za rok napadlo v Hladkých Životicích 593 mm vláhy, za normál považujeme 642 mm. Průměrná teplota $8,8$ °C je o $0,9$ °C vyšší než klimatický standard vzdálenější minulosti. Nejnižší teplota byla naměřena 27. ledna $-15,3$ °C, nejvyšší, jak již bylo uvedeno, pak 8. srpna a to $37,3$ °C. Jasných dnů bylo loni téměř průměrných 31, avšak zamračených dnů bylo celkem 200, což je výrazně více než průměr za roky 2001–2010. Bouřkových dnů bylo loni pouze 13, což není ani polovina z průměrných 27 dnů (za období 2004–2013).

Stručný přehled povětrnostních událostí v našem regionu od roku 1873 najdete na internetové adrese: www.dlf.cz v záložce praxe studentů/meteorologie, zejména v kapitolách met. pozorování, prům. teploty a úhrny srážek (graf na konci této kapitoly znázorňuje nejteplejší a nejtuzší zimy) a povodeň 1997.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	rok
průměrná teplota	-2,6	-0,4	0,3	8,8	13,4	16,7	19,7	19,2	12,3	10,4	5,5	2,4	8,8
minimální teplota	-15,3	-11,0	-11,5	-6,8	4,3	6,4	6,0	5,3	0,0	-5,2	-5,8	-5,0	-15,3
maximální teplota	8,8	7,3	14,3	26,2	25,3	32,8	36,0	37,3	27,6	21,7	17,0	12,9	37,3
úhrn srážek	49	45	50	22	92	121	11	60	81	20	24	17	592
dnů jasných			2	2	2	2	10	6	3	3		1	31
dnů oblačných	5	3	7	13	9	13	16	15	10	18	13	12	134
dnů zamračených	26	25	22	15	20	15	5	10	17	10	17	18	200
dnů se souvis. sněh. pokr.	25	19	6	7							1	1	59
dnů s bouřkovými jevy					2	4	3	4					13

K příspěvku **Dřevokazné houby Poodří**

Foto Helena Deckerová

Chutný trsnatec lupenitý se vám nevejde do košíku. Černý les u Proskovic.

Věřte nebo ne, tento kotrč kadeřavý byl nalezen 1. 1. 2012. Krásné Pole.

Plodnice rezavce dubového s nápadnými tmavými kapičkami. Přírodní rezervace Kotvice.

Pstřeň dubový na řezu připomíná šňavnatý kus masa. Bernartice n. O., u koupaliště.

Sítkovec dubový se v poslední době začíná chovat jako parazit. Černý les, Šilheřovice.

Nádherný korálovec bukový připomíná mořský korál. Přírodní rezervace Černý les u Šilheřovic.

Teplomilná hlíva čepičkatá parazituje výlučně na topolech. Halda Lučina, Slezská Ostrava.

Šupinovka slizká na kmeni živého habru. Přírodní rezervace Kotvice.

K příspěvku Břidlicové haldy – fenomén Vítkovska

Foto Rudolf Macek

Cedivka podkorní (Amaurobius fenestralis) žije pod odchlíplou kůrou stromů, ale nalézt ji můžeme i v kamenitých sutích.

Teplomil čtyřskvrnný (Titanoecca quadriguttata) se vyznačuje barevným dimorfismem – samec má na zadečku čtyři bílé skvrny, samička je celá černá.

Skákavku pruhovanou (Salticus scenicus) můžete spatřit hlavně na osluněných zdech a skalách, ale občas může zavítat otevřenými okny i do vašich bytů.

Samička velmi hojného slídáka světlinového (*Xerolycosa nemoralis*) nosí kokon s vajíčky přilepený na snovacích bradavkách.

Sítě vzácnějšího křížáka horského (Araniella alpica) najdeme především na jehličnanech.

Revitalizace Bílovky

Bílovka – vytvořené meandrující koryto v loukách. Vlevo již mimo fotografii je soutok s Odrou. Dobře patrný je široký přímý pás po odstraněné oderské hrázi v levé části snímku. Zcela vlevo nahoře se klikatí Odra a v horní části snímku je patrná přímá linie regulované Bílovky (Foto TV Polar).

Navazující snímek zachycující revitalizované koryto. Vlevo nahoře je Kulatý lesík, vpravo od něj vyběhá regulovaná Bílovka a za ní se nachází les Bažantula. Rozptýlená stromová zeleň roste většinou kolem melioračních kanálů, případně zbytků starých meandrů. (Foto TV Polar).

Zámek s parkem před zrušením městského opevnění na situačním plánu Oder z roku 1833.

Hlavní průčelí zámku kolem roku 1905.

Pohled na zadní průčelí zámku z dolní části parku v roce 1912.

Chodník ke kostelu.

Díváme se od náhonu směrem k bývalému zámku.

Pohled do parku od lavičky u javoru.

Více napravo se nám nabízí tento výhled.

Jezírko v dolní části parku.

Kruhový záhon s růžemi a trvalkami u bývalého zahradnictví.

Posezení u náhonu, v pozadí jabloňový sad.

Hlavní louka s alejí tvarovaných lip.

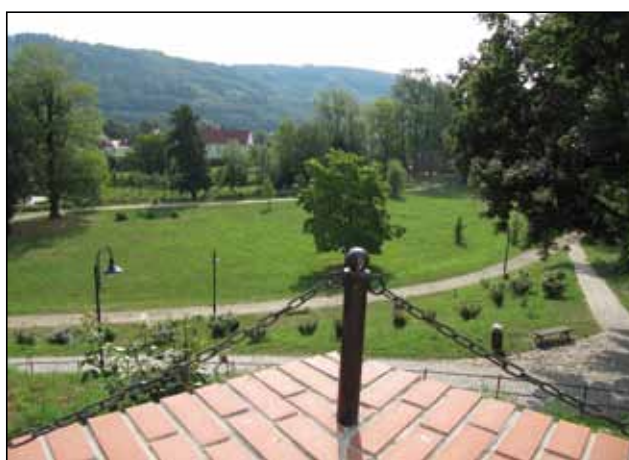
Pohled směrem na náměstí.

Pergola poblíž vstupu z náměstí popnutá loubincem a vistáriemi.

Terasa u obchodního domu s topoly.

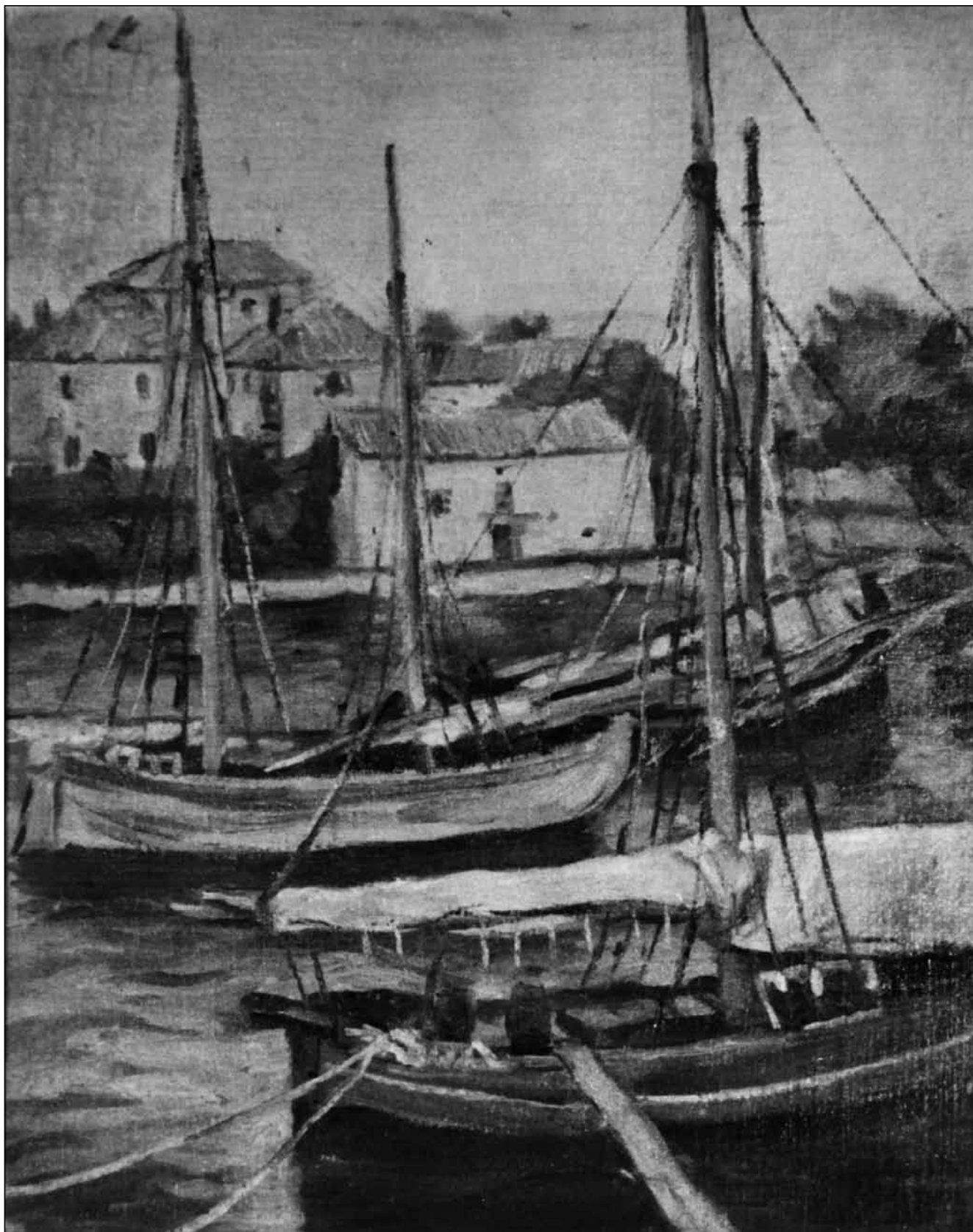
Pohled z terasy do parku.

Růžový svah.

Oldřich Kittrich: Ženský akt, olej na papíře, 78 x 65 cm. Ze sbírky Galerie výtvarného umění v Ostravě.

Oldřich Kittrich: Bárky, 1932, olej, 31 x 25 cm

*Jsme největším firemním
dárcem v oblasti ochrany
přírody v České republice.*

Blíž přírodě

www.net4gas.cz

Pojďte s námi na výlet!

- Navštivte přírodně cenné lokality po celé České republice.
- Vydejte se s námi pěšky, na kole či s kočárky na naučné stezky.
- Sledujte rostliny a živočichy z vyhlídek a pozorovaten.
- Objevte s námi orchidejové louky, pralesy a památné stromy.
- Podívejte se do nitra obnovených rašelinišť a mokřadních luk.

Vyberte si výlet na www.blizprirode.cz
a vyrazte s NET4GAS a ČSOP do přírody!